2 (29) 2006

ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

ПОСТАНОВИ

ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ

у господарських справах

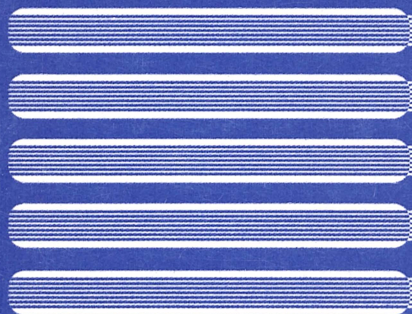

2 (29)
2006

ПОСТАНОВИ

ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ

у господарських справах

Випуск
2(29)'2006

За загальною редакцією
Голови Верховного Суду України
В. Т. Маляренка

Київ—2006

Засновник
Верховний Суд України
01024, Київ, вул. Пилипа Орлика, 4
тел./факс (044) 253-53-70,
253-42-20

Свідоцтво
про державну реєстрацію —
серія КВ № 7846
від 8 вересня 2003 р.
Передплатний індекс 08867

Зміст

Перелік скорочень

АКБ	— акціонерний комерційний банк
АМК	— Антимонопольний комітет України
АТ	— акціонерне товариство
БТІ	— Бюро технічної інвентаризації
ВАТ	— відкрите акціонерне товариство
ВДВС	— відділ державної виконавчої служби
ГК	— Господарський кодекс
ГПК	— Господарський процесуальний кодекс
ДВС	— державна виконавча служба
ДК	— дочірня компанія
ДП	— державне підприємство
ДПА	— Державна податкова адміністрація України
ДПІ	— державна податкова інспекція
ЖБК	— житлово-будівельний кооператив
ЗАТ	— закрите акціонерне товариство
ЗК	— Земельний кодекс
КМДА	— Київська міська державна адміністрація
КМУ	— Кабінет Міністрів України
КП	— комунальне підприємство
МПП	— мале приватне підприємство
НАН	— Національна академія наук
НБУ	— Національний банк України
ОП	— орендне підприємство
ПДВ	— податок на додану вартість
ПП	— приватне підприємство
ПФУ	— Пенсійний фонд України
РВ ФДМ	— регіональне відділення Фонду державного майна України
СПД	— суб'єкт підприємницької діяльності
СТОВ	— сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю
ТОВ	— товариство з обмеженою відповідальністю
ТПП	— Торгово-промислова палата
УЖГ	— Управління житлового господарства
ФДМ	— Фонд державного майна України
ЦК	— Цивільний кодекс
ЦПК	— Цивільний процесуальний кодекс

Справи зі спорів у сфері податкових правовідносин

1. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 березня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу державної податкової інспекції у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська на постанову Вищого господарського суду України від 22 грудня 2004 р. у справі № 27/99 за позовом ТОВ "Юкон Сервіс плюс" до державної податкової інспекції у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська про визнання недійсним рішення,

встановив:

У квітні 2004 р. ТОВ "Юкон Сервіс плюс" звернулось до суду з позовом про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська від 16 лютого 2004 р. № 0000272306/0, яким позивачу визначено суму податкового зобов'язання у вигляді штрафної санкції у розмірі 1294,65 грн. за порушення вимог Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг".

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що оспорюване рішення є законним та обґрунтованим.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 22 червня 2004 р. позов задоволено. Судове рішення мотивоване тим, що штрафні санкції за порушення вимог Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" не є податковими зобов'язаннями і до них не можуть застосовуватись положення Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", зокрема й щодо їх визначення податковими повідомленнями-рішеннями.

Постановою Вищого господарського суду України від 22 грудня 2004 р. зазначене рішення залишене без змін з тих же підстав.

3 березня 2005 р. Верховним Судом України порушено провадження за касаційною скаргою ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська, у якій ставиться питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 22 грудня 2004 р. та відмову у позові. В обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування судом норм матеріального права, невідповідність оскаржуваної постанови положенням Конституції України.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, Вищий господарський суд виходив з того, що воно є законним та обґрунтованим.

Проте з таким висновком погодитися не можна.

В обґрунтування задоволення позову суд першої інстанції послався на те, що штрафні санкції за порушення вимог Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" не є податковими зобов'язаннями і до них не можуть застосовуватись положення Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", зокрема й щодо їх визначення податковими повідомленнями-рішеннями. Тобто задовольняючи вимоги платника податку, суд першої інстанції виходив з порушення відповідачем форми акта.

Суд першої інстанції не спростував доводів ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська про скоєння позивачем правопорушень, за які Законом України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" встановлена відповідальність. Сам позивач в позовній заяві не оспорював факту порушення вимог Закону, на підставі якого до нього застосовані штрафні санкції.

Разом з тим суд першої інстанції при наведених обставинах не з'ясував питання про можливість визнання недійсним оспорюваного позивачем акта лише в частині застосування форми податкового повідомлення при визначенні штрафних санкцій за Законом України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" і наслідків, які тягне за собою застосування податкового повідомлення згідно із Законом "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами".

Також місцевим господарським судом не досліджено питання обґрунтованості застосування до позивача штрафних санкцій у сумі, зазначеній в оспорюваному акті. Наведені в акті перевірки від 6 лютого 2004 р. порушення та зазначені в податковому повідомленні-рішенні від 16 лютого 2004 р. норми Закону, на підставі яких застосовані санкції, не дають підстав для висновку про відповідність вимогам Закону визначеної відповідачем суми штрафних санкцій.

Суд касаційної інстанції наведеним обставинам не дав належної правової оцінки.

Порушення вимог матеріального права, допущені судом при розгляді справи, є підставою для скасування винесених судових рішень та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 22 грудня 2004 р. та рішення господарського суду Дніпропетровської області від 22 червня 2004 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 22 грудня 2004 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 березня 2005 р.

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська на рішення господарського суду Дніпропетровської області від 22 червня 2004 р. у справі № 27/99 за позовом ТОВ "Юкон Сервіс плюс" до ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 22 червня 2004 р. у справі № 27/99 визнано недійсним податкове повідомлення-рішення ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська від 16 лютого 2004 р. № 0000272306/0; стягнуто з відповідача на користь позивача 85 грн. витрат по сплаті держмита та 118 грн. витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Не погоджуючись з прийнятим рішенням, ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська звернулась до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить рішення господарського суду

Дніпропетровської області у даній справі скасувати та відмовити в задоволенні позовних вимог, посилаючись на порушення норм матеріального права.

Розглянувши касаційну скаргу, перевіривши правильність застосування місцевим господарським судом норм матеріального та процесуального права, Вищий господарський суд України дійшов висновку, що касаційна скарга задоволенню не підлягає з таких підстав.

Відповідно до вимог ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція виходить з обставин, встановлених у даній справі судом першої та апеляційної інстанцій.

Місцевим господарським судом встановлено, що відповідачем 6 лютого 2004 р. було складено акт № 004038 перевірки щодо контролю за здійсненням розрахункових операцій у сфері готівкового та безготівкового обігу суб'єктами підприємницької діяльності. В акті перевірки вказано на порушення підприємством позивача пунктів 1, 13 ст. 3 Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг", п. 2.10 Порядку реєстрації, опломбування та застосування реєстраторів розрахункових операцій за товари (послуги), затвердженого наказом ДПА України від 1 грудня 2000 р. № 614.

Відповідно до вимог п. 7 ч. 1 ст. 11 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" органи державної податкової служби мають право застосовувати до підприємств, установ, організацій і громадян фінансові санкції у порядку та розмірах, встановлених законом.

Приписами ст. 17 Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" встановлено, що за порушення вимог цього Закону до суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють розрахункові операції за товари (послуги), фінансові санкції, визначені цією статтею, застосовуються за рішенням відповідних органів державної податкової служби України.

Тобто, встановивши порушення, податкові органи повинні прийняти рішення про застосування санкцій у порядку та розмірах, встановлених законом.

У разі невиконання такого рішення контролюючого органу сума штрафу стягується на підставі рішення суду.

Спірне податкове повідомлення-рішення ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська від 16 лютого 2004 р. № 0000272306/0, яким позивачу відповідно до пунктів 1, 2 ст. 17, ст. 22 Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" визначено податкове зобов'язання за платежем — фінансова санкція в розмірі 1294,65 грн., прийняте на підставі приписів пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4 Закону України "Про порядок

погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами".

Відповідно до преамбули Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" цей Закон є спеціальним законом з питань оподаткування, який встановлює порядок погашення зобов'язань юридичних або фізичних осіб перед бюджетами та державними цільовими фондами з податків і зборів (обов'язкових платежів), нарахування і сплати пені та штрафних санкцій, що застосовуються до платників податків контролюючими органами, у тому числі за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Саме цим Законом і запроваджене поняття податкового повідомлення як письмового повідомлення контролюючого органу про обов'язок платника податків сплатити суму, визначену контролюючим органом.

Визначена цим Законом процедура погашення поширюється на зобов'язання саме з податків і зборів (обов'язкових платежів) та у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Отже, зміст наведених норм свідчить про відсутність у органів державної податкової служби правових підстав для прийняття податкових повідомлень-рішень за процедурою, встановленою Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" стосовно порушень вимог Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг".

З огляду на викладене касаційна інстанція не вбачає підстав для зміни або скасування рішення у даній справі.

Керуючись статтями 108, 111^{5}, 111^{7}, п. 1 ст. 111^{9}, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Рішення господарського суду Дніпропетровської області від 22 червня 2004 р. у справі № 27/99 залишити без змін, а касаційну скаргу ДПІ у Бабушкінському районі м. Дніпропетровська — без задоволення.

2. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 березня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу державного підприємства "Одеський морський торгівельний порт" на постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. у справі № 23/150-04-5172 за позовом державного підприємства "Одеський морський торгівельний порт" до підприємства з іноземними інвестиціями "Айронімпекс-Україна" про стягнення заборгованості,

встановив:

У липні 2004 р. ДП "Одеський морський торгівельний порт" (надалі — Порт) звернулося до господарського суду Одеської області з позовом до підприємства з іноземними інвестиціями "Айронімпекс-Україна" (надалі — Підприємство) про стягнення заборгованості у сумі 285 922,06 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувались невиконанням Підприємством умов договору про надання послуг КД-4202 від 12 серпня 2003 р. (надалі — Договір) в частині оплати виконаних робіт та наданих послуг, пов'язаних з перевалкою (навантажувально-розвантажувальні роботи) вантажів. Згідно з п. 4.1 Договору оплата послуг Порту складає 13% від вартості комплексу навантажувально-розвантажувальних робіт, які оплачуються акордною ставкою без ПДВ. ПДВ нараховується і сплачується, якщо інше не передбачено законодавством України.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на безпідставність позовних вимог та відсутність заборгованості, оскільки він оплатив рахунки Порту, але без врахування сум ПДВ, який відповідно до пп. 6.2.2 п. 6.2 ст. 6 Закону України "Про податок на додану вартість" оподатковується за нульовою ставкою.

Рішенням господарського суду Одеської області від 19 вересня 2004 р., залишеним без змін постановою Одеського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. та постановою Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р., у позові відмовлено. Суди виходили з того, що виконані позивачем роботи та надані послуги призначені для використання та споживання за межами митної території України, а тому згідно з пп. 6.2.2 п. 6.2 ст. 6 Закону України "Про податок на додану вартість" оподатковуються ПДВ за нульовою ставкою, а отже відповідач повністю оплатив вартість виконаних робіт та наданих послуг.

10 березня 2005 р. Верховним Судом України за касаційною скаргою Порту порушено касаційне провадження з перегляду постанови

Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. Скарга мотивується різним застосуванням Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Залишаючи без змін судові рішення у справі, Вищий господарський суд України констатував, що згідно з підпунктами 6.2.2, 6.2.4 п. 6.2 ст. 6 Закону України "Про податок на додану вартість" (надалі — Закон) господарські суди дійшли обгрунтованого висновку, що транспортні послуги надані щодо вантажів, які знаходяться під митним контролем і перевозяться у міжнародному сполученні для використання та споживання за межами митної території України, обкладаються податком на додану вартість за нульовою ставкою і правильно відмовили у задоволенні позову Порту.

Проте з таким висновком погодитись не можна з наступних підстав.

Господарськими судами встановлено, що сторони уклали Договір КД-4202 від 12 серпня 2003 р. про надання послуг.

За умовами Договору сторони зобов'язались: Порт — виконати комплекс робіт, пов'язаних з перевалкою (навантажувально-розвантажувальні роботи), а Підприємство — їх прийняти та оплатити 13% від вартості комплексу навантажувально-розвантажувальних робіт (перевалки) за акордною ставкою без ПДВ. ПДВ нараховується та сплачується, якщо інше не передбачено законодавством України.

Згідно з п. 2.4 ст. 2, п. 3.11 ст. 3 Закону Порт є платником податку на додану вартість з продажу товарів (робіт, послуг) на митній території України.

Суди не врахували, що сторони є резидентами господарської діяльності України. Портом надані послуги з перевалки (навантажувально-розвантажувальні роботи) на митній території України, резиденту України, і тому відповідно до пп. 6.1.1 п. 6.1 ст. 6 Закону надані послуги оподатковуються за ставкою 20 відсотків від бази оподаткування ПДВ, визначеної ст. 4 цього Закону і додаються до ціни товарів (робіт, послуг). Застосування господарськими судами до спірних правовідносин пп. 6.2.2 п. 6.2 ст. 6 Закону є безпідставним.

Дотримуючись вимог зазначених статей Закону та п. 4.1 Договору, Порт у вартість наданих послуг з перевалки вантажу законно додав 20% від бази оподаткування податку на додану вартість, які Підприємство зобов'язано оплатити.

За таких обставин незаконні судові рішення підлягають скасуванню з направленням справи на новий судовий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{19} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДП "Одеський морський торгівельний порт" задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р., постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. та рішення господарського суду Одеської області від 19 вересня 2004 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 березня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу державного підприємства "Одеський морський торгівельний порт" на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. у справі № 23/150-04-5172 господарського суду Одеської області за позовом державного підприємства "Одеський морський торгівельний порт" до підприємства з іноземними інвестиціями "Айронімпекс-Україна" про стягнення заборгованості у сумі 285 922,06 грн.

За згодою сторін відповідно до ч. 2 ст. 85 та ч. 1 ст. 111^5 ГПК у судовому засіданні від 20 січня 2005 р. були оголошені лише вступна та резолютивна частини постанови колегії суддів Вищого господарського суду України.

Рішенням господарського суду Одеської області від 19 вересня 2004 р. в позові було відмовлено з посиланням на необґрунтованість позовних вимог.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. рішення місцевого господарського суду залишено без змін.

Державне підприємство "Одеський морський торгівельний порт" (надалі — ДП "ОМТП") звернулось до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою на постанову Одеського апеляційного господарського суду, вважаючи, що при прийнятті даної постанови було неправильно застосовано норми матеріального права, а тому просить постанову апеляційного господарського суду та рішення місцевого господарського суду у даній справі скасувати, позов задовольнити.

Колегія суддів Вищого господарського суду України, розглянувши касаційну скаргу ДП "ОМТП" на постанову Одеського апеляційного господарського суду, заслухавши представників сторін та перевіривши наявні матеріали справи на предмет правильності їх оцінки судом, а також правильність застосування норм матеріального і процесуального права, зазначає таке.

Господарськими судами при розгляді справи було встановлено, що 12 серпня 2003 р. між сторонами був укладений Договір КД-4202 про надання послуг, відповідно до умов якого ДП "ОМТП" зобов'язалося виконати за завданням підприємства з іноземними інвестиціями "Айронімпекс-Україна" (надалі — Підприємство) частини комплексу робіт (послуг), пов'язаних з перевалкою (навантажувально-розвантажувальні роботи) вантажів, а останнє зобов'язалося прийняти та оплатити фактично виконані роботи. Згідно з п. 1.4 Договору послуги надаються щодо вантажів, які надходять на підставі договорів з клієнтами для здійснення навантажувально-розвантажувальних робіт. Строк дії Договору передбачений сторонами у п. 9.1 цього Договору, у якому зазначається, що Договір набирає чинності з 1 січня 2003 р. і діє протягом 9 років за умови узгодження офіційними інстанціями Договору оренди державного нерухомого майна КД-4329 від 12 серпня 2003 р. та Договору оренди державного рухомого майна КД-4208 від 12 серпня 2003 р.

26 листопада 2003 р. сторони додатковою угодою до Договору КД-4202 від 12 серпня 2003 р. доповнили п. 2.5 цього Договору і визначили, що календарний рік рахується з дати набрання Договором сили.

Відповідно до п. 4.1 Договору про надання послуг від 12 серпня 2003 р. вартість наданих ДП "ОМТП" послуг становить 13% від вартості комплексу навантажувально-розвантажувальних робіт, оплачуваних акордною ставкою без ПДВ. Податок на додану вартість нараховується та сплачується, якщо інше не встановлено законодавством України.

Господарськими судами також було встановлено, що позивачем за надані послуги були виставлені відповідачу рахунки на загальну суму 1 741 721,31 грн., у тому числі ПДВ — 290 286,89 грн., які були сплачені Підприємством у сумі 1 455 799,25 грн. за виключенням ПДВ, нарахованого за ставкою 20%.

Разом з тим відповідно до пп. 6.2.2 п. 6.2 ст. 6 Закону України "Про податок на додану вартість" податок на додану вартість обчислюється за нульовою ставкою щодо операцій з продажу робіт (послуг), призначених для використання та споживання за межами митної території України.

Згідно із Загальним класифікатором "Галузі народного господарства в Україні", Державним класифікатором України "Класифікація видів економічної діяльності" до транспортних послуг з перевезення вантажів відносяться у тому числі й навантажувально-розвантажувальні роботи.

Таким чином, господарські суди правомірно зазначили, що відповідно до вказаного Закону транспортні послуги надані щодо вантажів, які перебувають під митним контролем і перевозяться у міжнародному сполученні, вартість цих послуг повинна обкладатися ПДВ за нульовою ставкою.

Господарськими судами було встановлено, що послуги, надані відповідачем, а також позивачем за Договором КД-4202 від 12 серпня 2003 р., призначені для використання та споживання за межами митної території України.

З урахуванням наведеного колегія суддів вважає, що господарські суди правомірно дійшли висновку про відмову в задоволенні позову ДП "ОМТП" щодо стягнення з Підприємства суми ПДВ.

Крім того, господарські суди правомірно встановили, що оскільки із положень підпунктів 6.2.2, 6.2.4 п. 6.2 ст. 6 Закону України "Про податок на додану вартість" вбачається, що зазначені норми не містять жодних обмежень щодо суб'єктного складу угод, за якими здійснюється продаж робіт (послуг), призначених для використання та споживання за межами митної території України, виду угод, порядку розрахунків, включення вартості робіт (послуг) до контрактної ціни, умов поставки, а також не містять жодних вимог щодо того, хто і в якій валюті має сплачувати вартість цих послуг, то визначальним у даному випадку є те, що ці послуги призначені для споживання і використання за межами митної території України.

Згідно з імперативними вимогами статей 111^5, 111^7 ГПК касаційна інстанція на підставі вже встановлених фактичних обставин справи перевіряє рішення місцевого господарського суду чи постанову апеляційного господарського суду виключно на предмет правильності застосування згаданими господарськими судами норм матеріального і процесуального права, тобто в межах юридичної оцінки фактичних обставин справи.

Касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Враховуючи викладене, колегія суддів вважає, що постанова апеляційного господарського суду відповідає нормам чинного законодавства і має бути залишена без змін.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу державного підприємства "Одеський морський торгівельний порт" залишити без задоволення.

Постанову Одеського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. у справі № 23/150-04-5172 залишити без змін.

3. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Центральної міжрайонної державної податкової інспекції у м. Миколаєві на постанову Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/73,

встановив:

У лютому 2004 р. відкрите акціонерне товариство "Миколаївська теплоелектроцентраль" (надалі — Товариство) звернулося в господарський суд Миколаївської області з позовом до державної податкової інспекції у Заводському районі м. Миколаєва (надалі — Інспекція) про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000232301/0, яким визначено суму податкового зобов'язання з податку на прибуток у розмірі 87 889 грн., у тому числі 53 739 грн. — основний платіж та 34 150 грн. — штрафні санкції.

Позов ґрунтувався на положеннях абз. 3 преамбули та ст. 19 Закону України від 21 грудня 2000 р. № 2181/III "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" (надалі — Закон № 2181), ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Інспекція відзив на позов не надала.

Рішенням господарського суду Миколаївської області від 20 квітня 2004 р. позов задоволено. Суд зазначив, що ухвалами господарського суду Миколаївської області від 22 квітня 2002 р. та від 26 квітня 2002 р. порушено справу № 4/110 про банкрутство Товариства та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів. Виходячи з цих обставин, суд вмотивував рішення тим, що:

— згідно з преамбулою Закону № 2181 цей Закон не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються судові процедури, визначені Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом";

— згідно з ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 18 червня 2004 р. та постановою Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/73 зазначене рішення залишено без змін.

17 березня 2005 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою Центральної міжрайонної державної податкової інспекції у м. Миколаєві порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/73. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскаржуваної постанови та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування касаційної скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників відповідача та позивача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково з таких підстав.

Судом установлено, що відповідно до положень Закону № 2181 Інспекція надіслала позивачу податкове повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000232301/0, яким визначила податкове зобов'язання з податку на прибуток у сумі 87 889 грн., у тому числі 53 739 грн. — основний платіж, 34 150 грн. — штрафні санкції.

Задовольняючи позов про визнання вказаного податкового повідомлення-рішення недійсним, суд першої інстанції, з яким погодились суди апеляційної та касаційної інстанцій, виходив з того, що стосовно Товариства порушено справу про банкрутство, а Закон № 2181 не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються судові процедури, визначені Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (абз. 3 преамбули Закону № 2181).

Проте судові рішення у даній справі ґрунтуються на помилковому застосуванні норм матеріального права, що призвело до безпідставного задоволення позову у повному обсязі вимог.

Відповідно до ст. 67 Конституції кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. За ст. 4 Закону України "Про систему оподаткування" платниками податків і зборів (обов'язкових платежів) є юридичні і фізичні особи, на яких згідно з законами України покладено обов'язок сплачувати податки і збори (обов'язкові платежі). Частиною 3 ст. 9 цього Закону встановлено, що

обов'язок юридичної особи щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) припиняється зі сплатою податку, збору (обов'язкового платежу) або його скасуванням або списанням податкової заборгованості відповідно до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом". У разі укладення мирової угоди у процедурі провадження у справі про банкрутство заборгованість з податків і зборів (обов'язкових платежів) сплачується у розмірах, визначених мировою угодою, укладеною у порядку, встановленому законами України. Згідно з ч. 1 ст. 20 Закону України "Про систему оподаткування" контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів) здійснюється державними податковими органами в межах повноважень, визначених законами.

Таким чином, порушення справи про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності не змінює його статусу платника податків, якщо він є таким відповідно до закону. Так само факт порушення справи про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності — платника податків не позбавляє відповідний податковий орган статусу контролюючого органу стосовно податків і зборів (обов'язкових платежів), які справляються до бюджетів та державних цільових фондів цим платником податків.

Як свідчить системний аналіз положень Закону № 2181, сфера регулювання цим Законом правовідносин, що виникають між платниками податків та контролюючими органами, не обмежується правовим регулюванням власне заходів з погашення податкового зобов'язання або стягнення податкового боргу. Зокрема цим Законом регулюються питання здійснення контролю за платниками податків з боку контролюючих органів, порядку надання податкової декларації платником податку та визначення суми податкових зобов'язань, порядку узгодження сум податкових зобов'язань, оскарження рішень контролюючих органів тощо.

Відповідно до пп. "б" пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4 Закону № 2181, яким керувалася Інспекція, контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму податкового зобов'язання платника податків у разі якщо дані документальної перевірки результатів діяльності платника податків свідчать про заниження або завищення суми його податкових зобов'язань, зазначених у податкових деклараціях. Пунктом 6.1 ст. 6 Закону № 2181 установлено, що у разі коли сума податкового зобов'язання розраховується контролюючим органом відповідно до ст. 4 цього Закону, такий контролюючий орган надсилає платнику податків податкове повідомлення. За визначенням термінів, що міститься в ст. 1 Закону № 2181, податкове повідомлення — це письмове повідомлення контролюючого органу про обов'язок платника податків сплатити суму податкового зобов'язання, визначену контролюючим органом у випадках, передбачених цим Законом. Саме у день отримання платником податків податкового повідомлення податкове зобов'язання, нараховане

контролюючим органом, вважається узгодженим, крім випадків ініціювання платником податків процедур адміністративного або судового оскарження (пп. 5.2.1 п. 5.2 ст. 5 Закону № 2181).

Відтак суди помилково застосували положення абз. 3 преамбули Закону № 2181, безпідставно виключивши зі сфери регулювання цього Закону правовідносини сторін, у яких Інспекція діяла як контролюючий орган, а не як орган стягнення.

Застосовуючи до правовідносин сторін положення ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", суди не врахували, що в ній йдеться лише про санкції за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), які за правилами цієї статті не застосовуються протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів.

За таких обставин судові рішення у даній справі не містять законного обґрунтування щодо визнання недійсним оспорюваного податкового повідомлення-рішення в частині визначення суми податку на прибуток (основний платіж). Тому судові рішення в цій частині позовних вимог підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд.

Водночас слід погодитись з судовими рішеннями у даній справі щодо наявності правових підстав для визнання недійсним оспорюваного податкового повідомлення-рішення в частині застосування до Товариства штрафних санкцій за порушення правил оподаткування. Судові рішення в цій частині відповідають положенням абз. 2 ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", що визначають конкретний проміжок часу, протягом якого не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Враховуючи викладене та керуючись статтями 111^{17}—111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Центральної міжрайонної державної податкової інспекції у м. Миколаєві задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/73, постанову Одеського апеляційного господарського суду від 18 червня 2004 р. та рішення господарського суду Миколаївської області від 20 квітня 2004 р. скасувати частково щодо визнання недійсним податкового повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000232301/0 в частині визначення податкового зобов'язання в сумі 53 739 грн. (основний платіж). Справу в цій частині позовних вимог передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

У решті постанову Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/73 залишити без змін.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р.

(постанову скасовано частково постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 18 червня 2004 р. та на рішення від 20 квітня 2004 р. у справі № 6/73 господарського суду Миколаївської області за позовом ВАТ "Миколаївська теплоелектроцентраль" до ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення.

Рішенням від 20 квітня 2004 р. господарський суд Миколаївської області задовольнив позов ВАТ "Миколаївська теплоелектроцентраль" до ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва, визнавши недійсним податкове повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000232301/0.

Постановою від 18 червня 2004 р. Одеського апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції залишено без змін.

ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва звернулася до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати зазначені рішення і постанову та прийняти нове рішення про відмову в задоволенні позову, посилаючись на невідповідність рішення і постанови обставинам у справі та нормам матеріального права.

Ухвалою від 4 жовтня 2004 р. Вищий господарський суд України порушив касаційне провадження у справі.

У судове засідання представник Центральної МДПІ подав копію наказу від 19 травня 2004 р. № 167 ДПА в Миколаївській області для визнання його правонаступником відповідача у справі в порядку ст. 25 ГПК.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, що підтримали викладені у справі доводи, перевіривши матеріали справи, Вищий господарський суд України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

На підставі акта перевірки від 13 лютого 2004 р. № 173/65/23-01/30083966 ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва визначила суму податкового зобов'язання за платежем податку на прибуток в сумі 87 889 грн., в тому числі штрафні санкції — 34 150 грн. Відповідно до Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків

перед бюджетами та державними цільовими фондами" (пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4, пп. 17.1.3 п. 17.1 ст. 17), Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" (пп. 4.1.1 п. 4.1 ст. 4, пп. 5.2.8 п. 5.2, п. 5.9 ст. 5, п. 6.3 ст. 6), Закону України "Про систему оподаткування" (ст. 11), Закону України "Про державну податкову службу" (ст. 11) контролюючим органом прийнято податкове повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000232301/0, за яким платник зобов'язаний у 10-денний строк сплатити до бюджету 87 889 грн.

ВАТ "Миколаївська ТЕЦ", вважаючи, що зазначеним податковим повідомленням-рішенням порушено його права та охоронювані інтереси, звернулось в суд з позовом про визнання цього рішення недійсним. В обґрунтування своїх вимог позивачем наведено такі мотиви:

— згідно з ухвалами господарського суду Миколаївської області від 22 квітня 2002 р. та від 26 квітня 2002 р. порушено провадження у справі № 4/110 про банкрутство Миколаївської ТЕЦ та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів;

— Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (ч. 4 ст. 12) передбачено, що протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші фінансові (економічні) санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

— відповідальність платників за розрахунки з бюджетом передбачено Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" (статті 16, 17), проте у абз. 3 преамбули цього Закону зазначено, що цей Закон не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються процедури, визначені Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Встановивши обставини донарахування податкового зобов'язання і штрафних санкцій та введений господарським судом мораторій у справі № 4/110, суди першої та апеляційної інстанцій визнали, що мораторій поширюється на ці правовідносини. Отже, ДПІ всупереч нормам чинного законодавства прийнято оскаржуване повідомлення-рішення, яким порушено права і охоронювані інтереси позивача в межах справи про банкрутство № 4/110.

Посилання відповідача на те, що господарським судом неправильно застосовано припис абз. 3 преамбули Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", оскільки законодавцем не обмежено контролюючий орган у здійсненні функцій щодо нарахування штрафних санкцій підприємству-боржнику, на якого поширюється Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом", відхилені та не взяті при розгляді справи до уваги.

З висновками судів першої та апеляційної інстанцій слід погодитися з огляду на таке.

Згідно з ст. 1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" термін "мораторій на задоволення вимог кредиторів" вживається у тому значенні, що це — зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію.

Стаття 11 цього ж Закону встановлює, що мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з порушенням справи про банкрутство.

Таким чином, з моменту введення мораторію боржник не може виконувати як грошових зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), що виникли до введення мораторію, так і заходів, спрямованих на забезпечення їх виконання.

В силу положень, викладених у абзацах першому та другому ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", забороняється стягнення на підставі виконавчих документів та інших документів, за якими здійснюється стягнення відповідно до законодавства; протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Тобто вказані норми визначають конкретний проміжок часу, протягом якого забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, не нараховуються штраф і пеня, і що цей проміжок часу лише відповідає строку дії мораторію на задоволення вимог кредиторів і ніяк не пов'язаний з поняттям мораторію.

За змістом цієї норми боржник повинен виконувати зобов'язання, що виникли після введення мораторію, але стягнення на підставі виконавчих та інших документів та нарахування пені і штрафу за їх невиконання або неналежне виконання не здійснюється.

Згідно з п. 1.5 ст. 1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" штрафна санкція (штраф) — це плата у фіксованій сумі або у вигляді відсотків від суми податкового зобов'язання (без урахування пені та штрафних санкцій), яка справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним правил оподаткування, визначених відповідними законами.

Відповідач, як встановлено судами, застосував під час дії мораторію податкове повідомлення про обов'язок сплатити суму податкового зобов'язання, визначену контролюючим органом, та фінансові санкції,

що є недотриманням Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

З наведених обставин та вимог законодавства, що регулює спірні у справі правовідносини, доводи касатора відхиляються як такі, що не відповідають законодавству.

Зважаючи на викладене, судова колегія дійшла висновку про відсутність підстав для задоволення касаційної скарги та скасування прийнятих у справі рішення і постанови.

Керуючись статтями 108, 111[5], 111[7], 111[9], 111[11] ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Постанову Одеського апеляційного господарського суду від 18 червня 2004 р. у справі № 6/73 залишити без змін, а касаційну скаргу — без задоволення.

4. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Центральної міжрайонної державної податкової інспекції у м. Миколаєві на постанову Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/77,

встановив:

У лютому 2004 р. відкрите акціонерне товариство "Миколаївська теплоелектроцентраль" (надалі — Товариство) звернулося в господарський суд Миколаївської області з позовом до державної податкової інспекції у Заводському районі м. Миколаєва (надалі — Інспекція) про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000332303/0, яким визначено суму санкцій у розмірі 6897,50 грн. на підставі пп. "б" пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4 Закону України від 21 грудня 2000 р. № 2181/III "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та цільовими фондами (надалі — Закон № 2181), п. 1 ст. 17 Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" та ст. 8 Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності".

Позов ґрунтувався на положеннях ч. 12 ст. 3 Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності", абз. 3 преамбули та ст. 19 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Інспекція відзив на позов не надала.

Рішенням господарського суду Миколаївської області від 20 квітня 2004 р. позов задоволено. Суд зазначив, що ухвалами господарського суду Миколаївської області від 22 квітня 2002 р. та від 26 квітня 2002 р. порушено справу № 4/110 про банкрутство Товариства, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів. Виходячи з цих обставин, суд вмотивував рішення тим, що:

— згідно з преамбулою Закону № 2181 цей Закон не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються судові процедури, визначені Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом";

— згідно з ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 18 червня 2004 р. рішення суду першої інстанції залишено без змін. Суд апеляційної інстанції додатково зазначив, що закони, на підставі яких застосовані штрафні санкції згідно з оспорюваним податковим повідомленням-рішенням, не регулюють відносини у сфері оподаткування, а тому ці штрафні санкції помилково визначені як податкове зобов'язання.

Постановою Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/77 постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

17 березня 2005 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою Центральної міжрайонної державної податкової інспекції у м. Миколаєві порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/77. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскаржуваної постанови та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування касаційної скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників відповідача та позивача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах

Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Предметом спору у даній справі є законність податкового повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000332303/0 щодо визначення як податкового зобов'язання санкцій в сумі 6897,50 грн. на підставі пп. "б" пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4 Закону № 2181, п. 1 ст. 17 Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" та ст. 8 Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності".

Задовольняючи позов про визнання вказаного податкового повідомлення-рішення недійсним, суд першої інстанції, з яким погодились суди апеляційної та касаційної інстанцій, виходив, зокрема, з того, що стосовно Товариства порушено справу про банкрутство та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, а згідно з ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Проте суди помилково застосували до правовідносин сторін відповідні положення зазначеного Закону.

У розумінні Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" грошове зобов'язання — це зобов'язання боржника сплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового договору та на інших підставах, передбачених цивільним законодавством України (абз. 7 ст. 1).

У визначенні Закону України "Про систему оподаткування" податком і збором (обов'язковим платежем) є обов'язковий внесок до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, здійснюваний платниками у порядку і на умовах, що визначаються законами України про оподаткування (ч. 1 ст. 2). Види податків і зборів (обов'язкових платежів), що справляються в Україні, та їх перелік встановлено статтями 13, 14 цього Закону.

Закон України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" визначає правові засади застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, Закон України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" визначає порядок патентування торгівельної діяльності, діяльності у сфері торгівлі іноземною валютою, діяльності з надання послуг у сфері грального бізнесу та побутових послуг, тобто ці Закони не регулюють відносини у сфері оподаткування.

Відтак суми санкцій, застосованих Інспекцією на підставі зазначених законів, не пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням

Товариством грошового або податкового зобов'язання, а тому суди безпідставно поширили на ці санкції положення ч. 4 ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Відповідно до ч. 1 ст. 15 Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" контроль за додержанням суб'єктами підприємницької діяльності вимог цього Закону здійснюють органи державної податкової служби України шляхом проведення планових або позапланових перевірок згідно із законодавством України; за рішеннями вказаних органів застосовуються встановлені ст. 17 цього Закону фінансові санкції. У Законі України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" аналогічно визначено повноваження органів державної податкової служби щодо контролю за дотриманням вимог цього Закону. Зазначеними законами конкретизовано сферу державного контролю, у якій органи державної податкової служби реалізують передбачене п. 7 ч. 1 ст. 11 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" (у редакції Закону № 2181) право застосовувати до підприємств, установ, організацій і громадян фінансові санкції у порядку та розмірах, встановлених законом.

Суд апеляційної інстанції, постанова якого залишена без змін Вищим господарським судом України, правильно зазначив, що санкції, застосовані на підставі Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" та Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності", Інспекція не вправі була визначати як податкове зобов'язання. Проте ця обставина не давала підстав для визнання оспорюваного податкового повідомлення-рішення повністю недійсним, оскільки судами не з'ясовано, чи мали місце порушення з боку Товариства, за які цими Законами передбачено застосування відповідних санкцій.

Неповне з'ясування обставин, що мають значення для справи, та допущені судами помилки у застосуванні норм матеріального права є підставою для скасування ухвалених ними судових рішень і передачі справи на новий розгляд. При новому розгляді справи суду необхідно врахувати викладене та вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Центральної міжрайонної державної податкової інспекції у м. Миколаєві задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. № 6/77, постанову Одеського апеляційного господарського суду від

18 червня 2004 р. та рішення господарського суду Миколаївської області від 20 квітня 2004 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 18 червня 2004 р. та на рішення від 20 квітня 2004 р. у справі № 6/77 господарського суду Миколаївської області за позовом ВАТ "Миколаївська теплоелектроцентраль" до ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення.

Рішенням від 20 квітня 2004 р. господарський суд Миколаївської області задовольнив позов ВАТ "Миколаївська теплоелектроцентраль" до ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва, визнавши недійсним податкове повідомлення-рішення від 17 лютого 2004 р. № 0000332303/0.

Постановою від 18 червня 2004 р. Одеського апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції залишено без змін.

ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва звернулася до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати зазначені рішення і постанову та прийняти нове рішення про відмову в задоволенні позову, посилаючись на невідповідність рішення і постанови обставинам у справі та нормам матеріального права.

Ухвалою від 4 жовтня 2004 р. Вищий господарський суд України порушив касаційне провадження у справі.

У судове засідання представник Центральної МДПІ подав копію наказу від 19 травня 2004 р. № 167 ДПА в Миколаївській області для визнання його правонаступником відповідача у справі в порядку ст. 25 ГПК.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, що підтримали викладені у справі доводи, перевіривши матеріали справи, Вищий господарський суд України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

На підставі акта перевірки від 13 лютого 2004 р. № 173/65/23-01/30083966 ДПІ у Заводському районі м. Миколаєва визначила суму податкового зобов'язання за платежем: штрафні санкції за порушення

законодавства про патентування, обіг готівки, РРО в сумі 6897,50 грн. Відповідно до Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" (пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4), Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" (п. 1 ст. 3, п. 1 ст. 17), Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" (ст. 8) контролюючим органом прийнято податкове повідомлення-рішення № 0000332303/0 від 17 лютого 2004 р., за яким платник зобов'язаний у 10-денний строк сплатити до бюджету 6897,50 грн.

ВАТ "Миколаївська ТЕЦ", вважаючи, що зазначеним податковим повідомленням-рішенням порушено його права та охоронювані інтереси, звернулось з позовом про визнання цього рішення недійсним. В обґрунтування своїх вимог позивачем наведено такі мотиви:

— згідно з ухвалою господарського суду Миколаївської області від 22 квітня 2002 р. та від 26 квітня 2002 р. порушено провадження у справі № 4/110 про банкрутство Миколаївської ТЕЦ та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів;

— Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (ч. 4 ст. 12) передбачено, що протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші фінансові (економічні) санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

— відповідальність платників за розрахунки з бюджетом передбачено Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" (статті 16, 17), проте в абз. 3 преамбули цього Закону зазначено, що цей Закон не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються процедури, визначені Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Здійснивши розгляд справи, суди першої і апеляційної інстанцій дійшли висновку, що підставами для визнання акта недійсним є невідповідність його вимогам чинного законодавства та/або визначеній законом компетенції органу, який видав цей акт. Обов'язковою умовою визнання акта недійсним є також порушення прав та охоронюваних інтересів підприємства чи організації.

Контролюючим органом (відповідачем) здійснено перевірку діяльності позивача, в результаті якої виявлено порушення неподаткового законодавства, зокрема Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" та Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності".

Ухвалами господарського суду Миколаївської області від 22 квітня 2002 р. та від 26 квітня 2002 р. у справі № 4/110 введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, зупинено виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), строк виконання яких настав до 22 квітня 2002 р., та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів, застосованих до 22 квітня 2002 р., що відповідає ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Проте контролюючим органом не враховано вимоги ст. 9 Закону України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг". Відповідно до акта перевірки ці порушення не пов'язані з нарахуванням та сплатою податків. В оскаржуваному податковому повідомленні-рішенні про нарахування штрафних санкцій останні визначені як суми податкового зобов'язання, що суперечить преамбулі та пунктам 1.2, 1.5 ст. 1 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", статтям 13, 14 Закону України "Про систему оподаткування".

Відповідно до п. 1.5 ст. 1 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" положення цього Закону поширюються лише на штрафні санкції, які справляються з платника податків у зв'язку з порушенням ним порядку оподаткування, визначеного відповідними законами. Оскільки штрафні санкції застосовано до підприємства не за порушення правил оподаткування, то у ДПІ не було законних підстав для визначення їх як податкового зобов'язання з поширенням на них вимог Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" щодо граничного строку сплати та положень щодо наслідків у разі несплати.

Крім того, Закон України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються процедури, визначені Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

З наведеними висновками слід погодитися, оскільки з обставин, встановлених судами, вбачається відповідність висновків чинному законодавству, що регулює спірні правовідносини, а доводи касатора відхиляються як необґрунтовані.

Зважаючи на викладене, судова колегія дійшла висновку про відсутність підстав для задоволення касаційної скарги та скасування прийнятих у справі рішення і постанови.

Керуючись статтями 108, 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Постанову Одеського апеляційного господарського суду від 18 червня 2004 р. у справі № 6/77 залишити без змін, а касаційну скаргу — без задоволення.

5. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Черкаської митниці на постанову Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р. у справі № 14/2711 за позовом Українсько-німецького ЗАТ "Графія України" до Черкаської митниці про визнання недійсним податкового повідомлення,

встановив:

У серпні 2004 р. Українсько-німецьке ЗАТ "Графія України" звернулось до суду з позовом про визнання недійсним податкового повідомлення Черкаської митниці від 31 березня 2004 р. № 03-30/3423 про нарахування позивачу податкового зобов'язання по сплаті ввізного мита на суму 25 441,45 грн. В обґрунтування своїх вимог позивач посилався на відсутність правових підстав для такого нарахування та перевищення митницею своїх повноважень.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що оспорюване повідомлення винесене у відповідності з вимогами чинного законодавства та в межах наданої законом компетенції.

Рішенням господарського суду Черкаської області від 20 вересня 2004 р. у позові відмовлено з огляду на те, що при подачі вантажної митної декларації № 90200/3/007820 від 10 червня 2003 р. позивачем допущено методологічну помилку та не застосовано ставку ввізного мита, встановлену Законом України від 15 травня 2003 р. № 745-IV "Про внесення змін до деяких законів України", який було належним чином оприлюднено в офіційному друкованому виданні — газеті "Голос України" 10 червня 2003 р.

Постановою Київського міжобласного апеляційного господарського суду від 12 листопада 2004 р. зазначене рішення скасоване, позов задоволено. Постанова мотивована тим, що оскільки митне оформлення імпортованого товару за заявленим позивачем митним режимом було завершено, ним не було допущено методологічних помилок при складанні ВМД № 90200/3/007820 від 10 червня 2003 р. Оспорюване податкове повідомлення було винесене відповідачем з перевищенням повноважень, наданих контролюючому органу Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами". Крім того, на момент оформлення ВМД публікація Закону України від 15 травня 2003 р. № 745-IV у газеті "Голос України" від 10 червня 2003 р. не була офіційною публікацією.

Постановою Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р. постанова Київського міжобласного апеляційного господарського суду від 12 листопада 2004 р. залишена без змін.

31 березня 2005 р. Верховним Судом України порушено провадження за касаційною скаргою Черкаської митниці, в якій ставиться питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р. та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування судом норм матеріального права, невідповідність оскаржуваної постанови положенням Конституції та рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права.

Касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін постанову апеляційного суду, суд касаційної інстанції обґрунтовано виходив з того, що вона відповідає вимогам чинного законодавства.

Як було встановлено судами, оспорюване податкове повідомлення Черкаської митниці від 31 березня 2004 р. № 03-30/3423 на суму 25 441,45 грн. є повторним.

Перше податкове повідомлення митниці — від 17 липня 2003 р. — про нарахування позивачу податкового зобов'язання по сплаті ввізного мита на таку ж суму стосовно того ж декларування ввезення товару за вантажною митною декларацією № 90200/3/007820 від 10 червня 2003 р. було оскаржене позивачем в адміністративному порядку.

Як випливає з відповіді Північної регіональної митниці від 29 вересня 2003 р. № 1-41/05-7700, митниця визнала обґрунтованість скарги позивача, зазначивши про те, що Закон України від 15 травня 2003 р. № 745-IV "Про внесення змін до деяких законів України" набрав чинності 13 червня 2003 р. з моменту публікації у газеті "Урядовий кур'єр".

Згідно з абз. 3 пп. 5.2.4 п. 5.2 ст. 5 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" процедура адміністративного оскарження закінчується днем отримання платником податків рішення контролюючого органу про повне задоволення скарги, викладеної у заяві.

Та обставина, що пізніше, 16 березня 2004 р., Північна регіональна митниця направила позивачу листа, а начальнику Черкаської митниці — його копію про анулювання раніше прийнятого рішення (від 29 вересня 2003 р. № 1-41/05-7700), не має правового значення, оскільки процедура адміністративного оскарження була вже закінчена.

Разом з тим не можна погодитися з обґрунтованістю висновку суду апеляційної та касаційної інстанцій про те, що на момент оформлення ВМД публікація Закону України від 15 травня 2003 р. № 745-IV у газеті "Голос України" від 10 червня 2003 р. не була офіційною публікацією.

Відповідно до ч. 1 ст. 6.10.3 Регламенту Верховної Ради України підписані Президентом закони та інші акти, прийняті Верховною Радою, публікуються державною та російською мовами Президією Верховної Ради у "Відомостях Верховної Ради України" протягом 30 днів, а також в газеті "Голос України" протягом 5 днів і є офіційною публікацією.

Згідно з п. 1 розд. XV Перехідних положень Конституції закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності цією Конституцією, є чинними у частині, що не суперечить Конституції України.

Наведене положення Регламенту не суперечить Конституції України. Аналогічні приписи містяться й у інших нормативно-правових актах, зокрема й тих, що прийняті після набрання чинності Конституцією.

Так, ст. 22 Закону України "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації" встановлено, що закони України, постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, постанови Верховного Суду України та Конституційного Суду України, рішення органів місцевого самоврядування, інші нормативно-правові акти публікуються в офіційних виданнях (відомостях, бюлетенях, збірниках, інформаційних листках тощо) та друкованих засобах масової інформації відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Посилання на публікацію у газеті "Голос України" як на офіційну міститься, зокрема, в Законах України "Про захист економічної конкуренції" (ст. 56), "Про банки і банківську діяльність" (ст. 9), "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (ст. 1).

Згідно з ч. 2 ст. 7 Митного кодексу України, що був чинним на момент виникнення спірних правовідносин, офіційною публікацією вважається публікація у періодичному виданні Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України.

Таким чином, оприлюднення Закону України від 15 травня 2003 р. № 745-IV "Про внесення змін до деяких законів України" в друкованому виданні Верховної Ради України — газеті "Голос України" 10 червня 2003 р. робило цей Закон таким, що набрав чинності з дня його опублікування в цьому виданні, оскільки воно є офіційним, а набрання чинності цим Законом пов'язується з моментом його опублікування.

Разом з тим наведений помилковий висновок судів не впливає на законність постанови Вищого господарського суду України, якою залишена без змін постанова апеляційного суду про визнання недійсним оспорюваного податкового повідомлення Черкаської митниці.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Черкаської митниці залишити без задоволення.

Постанову Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р. залишити без змін.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційне подання прокурора Черкаської області на постанову Київського міжобласного апеляційного господарського суду від 12 листопада 2004 р. у справі господарського суду Черкаської області за позовом Українсько-німецького ЗАТ "Графія України" до Черкаської митниці про визнання недійсним податкового повідомлення.

Рішенням господарського суду Черкаської області від 20 вересня 2004 р. у справі № 14/2711 Українсько-німецькому ЗАТ "Графія України" відмовлено в позові до Черкаської митниці про визнання недійсним податкового повідомлення від 31 березня 2004 р. № 03-30/3423, яким нараховане податкове зобов'язання по сплаті ввізного мита на суму 25 441,45 грн.

Постановою Київського міжобласного апеляційного господарського суду від 12 листопада 2004 р. у даній справі рішення господарського суду Черкаської області скасовано, прийнято нове рішення, яким позов Українсько-німецького ЗАТ "Графія України" задоволено, податкове повідомлення Черкаської митниці від 31 березня 2004 р. № 03-30/3423 визнано недійсним.

До Вищого господарського суду України з касаційним поданням на постанову звернувся прокурор Черкаської області, в якому просить постанову Київського міжобласного господарського суду скасувати, а

рішення господарського суду Черкаської області залишити без змін. В обґрунтування своїх вимог він посилається на неправильне застосування ст. 150, п. 1 розд. XV "Перехідні положення Конституції України, ст. 6.10.3 Регламенту Верховної Ради України, Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами".

Судова колегія, розглянувши наявні матеріали, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування норм матеріального та процесуального права вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, Українсько-німецьким ЗАТ "Графія України" 10 червня 2004 р. Черкаській митниці було подано вантажну митну декларацію № 90200/3/007820 та всі необхідні документи для митного оформлення імпортованого на територію України багатошарового однобічно крейдованого картону, код УКТ ЗЕД 4810919000.

В зазначеній ВМД було заявлено преференційну ставку ввізного мита, передбачену п. "о" ст. 19 Закону України "Про Єдиний митний тариф" в редакції, що була чинною з 5 березня 2003 р., яким визначено товари, що ввозяться на митну територію України і мають згідно з Гармонізованою системою опису і кодування товарів вказані коди, і тимчасово — до 1 січня 2004 р. — звільнені від сплати мита.

17 липня 2003 р. Черкаською митницею прийнято податкове повідомлення, яким позивачу визначено податкове зобов'язання по сплаті ввізного мита на суму 25 441,45 грн. та 290,32 грн. пені за ВМД № 90200/3/007820 від 10 червня 2003 р.

Дане податкове повідомлення було оскаржено позивачем в адміністративному порядку до Черкаської митниці, яка скаргу залишила без задоволення.

31 березня 2004 р. Черкаська митниця на підставі пп. "в" пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" та Закону України від 15 травня 2003 р. № 745-IV "Про внесення змін до деяких законів України"направила податкове повідомлення № 03-30/3423, яким повторно визначила зобов'язання Українсько-німецькому ЗАТ "Графія України" зі сплати ввізного мита в розмірі 25 441,45 грн. за ВМД № 90200/3/007820 від 10 червня 2003 р.

Законом України від 15 травня 2003 р. № 745-IV "Про внесення змін до деяких законів України" внесено зміни до Закону України "Про Єдиний митний тариф": у п. "о" ст. 19 Закону цифри і слова "4810 91 Папір та картон, багатошарові" і "4823 59 900 Тільки папір та картон для писання, друку" виключити. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Закон України "Про внесення змін до деяких законів України" було опубліковано в газеті "Урядовий кур'єр" 13 червня 2003 р., в "Офіційному віснику України" 27 червня 2003 р., у "Відомостях Верховної Ради України" 18 липня 2003 р.

Таким чином, на момент оформлення Українсько-німецьким ЗАТ "Графія України" ВМД № 90200/3/007820 від 10 червня 2003 р. Закон України "Про внесення змін до деяких законів України" не набрав чинності.

Посилання прокурора Черкаської митниці на те, що Закон України "Про внесення змін до деяких законів України" набрав чинності з 10 червня 2003 р. — тобто з дня опублікування в газеті "Голос України", до уваги не береться.

Газету "Голос України", на яку посилається прокурор, було віднесено до офіційного друкованого видання Указом Президента України від 28 травня 2004 р. № 589/2004 "Про внесення змін до Указу Президента України від 10 червня 1997 року № 503". Тобто на день прийняття вантажної митної декларації офіційним друкованим виданням, в яких здійснюється офіційне оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України, газета "Голос України" не була.

На підставі викладеного судова колегія вважає, що відповідно до вимог ст. 43 ГПК постанова суду апеляційної інстанції ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному розгляді всіх обставин справи, які мають суттєве значення для вирішення спору, відповідає нормам матеріального та процесуального права, доводи касаційного подання не спростовують висновків суду, у зв'язку з чим підстав для її скасування не вбачається.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, п. 1 ст. 111^9, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України,

постановив:

Касаційне подання прокурора Черкаської області відхилити.

Постанову Київського міжобласного апеляційного господарського суду від 12 листопада 2004 р. у справі № 14/2711 залишити без змін.

6. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ДПІ у Голосіївському районі м. Києва на постанову Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р. у справі № 25/155 за позовом ТОВ "Кредос 2000" до ДПІ у Голосіївському районі м. Києва про визнання недійсними податкових повідомлень-рішень,

встановив:

У травні 2004 р. ТОВ "Кредос 2000" звернулось до суду з позовом про визнання недійсними податкових повідомлень-рішень ДПІ у Голосіївському районі м. Києва від 23 жовтня 2003 р. № 0000902304/0, від 31 грудня 2003 р. № 0000902304/1 та від 26 березня 2004 р. № 0000902304/2, якими позивачу донараховано податок на додану вартість у сумі 59 905 грн. та штрафні санкції у сумі 29 952,50 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що у жовтні 2001 р. товариство правомірно включило до податкового кредиту суму ПДВ — 59 905 грн., оскільки на момент поставки контрагентом позивача — приватним підприємством "Пелікан" — поліетилену та видачі податкових накладних це підприємство було включено до ЄДРПОУ та Реєстру платників ПДВ, мало свідоцтво про державну реєстрацію, свідоцтво платника ПДВ, круглу печатку та рахунок у банку. Податкові накладні, виписані підприємством, оформлені належним чином згідно з вимогами законодавства.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що рішенням Солом'янського районного суду м. Києва від 13 травня 2003 р. визнано недійсним свідоцтво про державну реєстрацію ПП "Пелікан" з 8 вересня 2001 р., а отже підприємство без достатніх на те підстав виписувало податкові накладні.

Рішенням господарського суду м. Києва від 8 липня 2004 р. у позові відмовлено з тих мотивів, що позивачем не надано доказів на підтвердження підписання податкових накладних ПП "Пелікан" особою, уповноваженою платником податків здійснювати продаж товарів (робіт, послуг), і тому зазначені податкові накладні не можуть бути належними документами, на підставі яких позивач мав би право на збільшення податкового кредиту та віднесення відповідних сум до валових витрат.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. зазначене рішення скасовано, позов задоволено. Постанова мотивована тим, що на дату видачі податкових накладних ПП "Пелікан" перебувало на податковому обліку як платник ПДВ, а визнання у судовому порядку недійсними з моменту реєстрації установчих

документів платника податків і його свідоцтва як платника ПДВ не є підставою для визнання вчинених ним з іншими суб'єктами господарювання юридично значущих дій недійсними.

Постановою Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р. постанова Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. залишена без змін.

10 лютого 2005 р. Верховним Судом України порушено провадження за касаційною скаргою ДПІ у Голосіївському районі м. Києва, у якій ставиться питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р. та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування судом норм матеріального права, невідповідність оскаржуваної постанови рішенням Вищого господарського суду України та Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права, різне застосування Вищим господарським судом України одного і того ж положення закону в аналогічних справах.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін постанову апеляційного суду, Вищий господарський суд виходив з того, що вона відповідає вимогам чинного законодавства.

Разом з тим з таким висновком погодитися не можна. Він є результатом помилкового встановлення фактичних обставин та невірного застосування норм права.

Обґрунтовуючи постанову, суд апеляційної інстанції послався на те, що визнання у судовому порядку недійсними з моменту реєстрації установчих документів платника податків, його свідоцтва як платника ПДВ не є підставою для визнання вчинених ним з іншими суб'єктами господарювання юридично значущих дій недійсними.

Однак рішенням Солом'янського районного суду м. Києва від 13 травня 2003 р. установчі документи ПП "Пелікан", його свідоцтво як платника ПДВ недійсними не визнавались. Рішенням суду було визнано недійсним свідоцтво про державну реєстрацію ПП "Пелікан" з 8 вересня 2001 р.

Відповідно до ч. 4 ст. 35 ГПК рішення суду з цивільної справи, що набрало законної сили, є обов'язковим для господарського суду щодо фактів, які встановлені судом і мають значення для вирішення спору.

Згаданим рішенням суду встановлено, що з 8 вересня 2001 р. підприємницька діяльність ПП "Пелікан" здійснювалась невідомими особами, які діяли з використанням втраченого паспорта іншої особи.

За наведених обставин висновок апеляційного суду про те, що у жовтні 2001 р. товариство правомірно включило до податкового кредиту суму ПДВ, оскільки податкові накладні виписані приватним підприємством належним чином, не відповідає вимогам чинного законодавства.

Відповідно до п. 18 Порядку "Про затвердження форми податкової накладної та порядку її заповнення", затвердженого наказом ДПА України від 30 травня 1997 р. № 165, усі складені примірники податкової накладної підписуються особою, уповноваженою платником податку здійснювати продаж товарів (робіт, послуг), та скріплюються печаткою такого платника податку — продавця.

Згідно з абз. 2 пп. 7.4.5 п. 7.4 ст. 7 Закону України "Про податок на додану вартість" у разі коли на момент перевірки платника податку органом державної податкової служби суми податку, попередньо включені до складу податкового кредиту, залишаються не підтвердженими зазначеними цим підпунктом документами, платник податку несе відповідальність у вигляді фінансових санкцій, установлених законодавством, нарахованих на суму податкового кредиту, не підтверджену зазначеними цим підпунктом документами.

Абзацом 1 пп. 7.7.4 п. 7.4 ст. 7 Закону встановлено, що орган державної податкової служби має право давати розпорядження про нарахування податку в разі, коли розмір податку, зазначеного у декларації, є меншим за розмір, що випливає з поданих розрахунків.

Відповідно до пп. "б" пп. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму податкового зобов'язання платника податків у разі якщо дані документальних перевірок результатів діяльності платника податків свідчать про заниження або завищення суми його податкових зобов'язань, заявлених у податкових деклараціях.

Таким чином, постанова Вищого господарського суду України та постанова суду апеляційної інстанції не відповідають вимогам чинного законодавства і підлягають скасуванню, а рішення суду першої інстанції — залишенню без змін.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДПІ у Голосіївському районі м. Києва задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. скасувати, а рішення господарського суду м. Києва від 8 липня 2004 р. залишити без змін.

Постанова остаточна та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ДПІ у Голосіївському районі м. Києва на постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. у справі господарського суду м. Києва за позовом ТОВ "Кредос 2000" до ДПІ у Голосіївському районі м. Києва про визнання недійсними податкових повідомлень-рішень.

Рішенням господарського суду м. Києва від 8 липня 2004 р. у справі № 25/155 ТОВ "Кредос 2000" відмовлено в позові до ДПІ у Голосіївському районі м. Києва про визнання недійсними податкових повідомлень-рішень від 23 жовтня 2003 р. № 0000902304/0, від 31 грудня 2003 р. № 0000902304/1.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. у даній справі рішення господарського суду м. Києва від 8 липня 2004 р. скасовано та прийнято нове рішення, яким податкові повідомлення-рішення ДПІ у Голосіївському районі м. Києва від 23 жовтня 2003 р. № 0000902304/0, від 31 грудня 2003 р. № 0000902304/1 визнано недійсними.

ДПІ у Голосіївському районі м. Києва звернулася до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. скасувати, рішення господарського суду м. Києва від 8 липня 2004 р. залишити без змін. В обґрунтування посилається на невідповідність оскаржуваної постанови нормам матеріального права, а саме пп. 7.4.5 п. 7.4 ст. 7 Закону України "Про податок на додану вартість", п. 18 Порядку "Про затвердження форми податкової накладної та порядку її заповнення".

Судова колегія, розглянувши наявні матеріали, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування норм матеріального та процесуального права, вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, на підставі акта від 21 жовтня 2003 р. № 95-2304/07-31626480 про результати документальної перевірки дотримання вимог податкового та валютного законодавства ТОВ "Кредос 2000" за період з 30 серпня 2001 р. до 1 липня 2003 р. ДПІ у Голосіївському районі м. Києва прийнято податкове повідомлення-рішення від 23 жовтня 2003 р. № 0000902304/0, яким позивачу визначено суму податкового зобов'язання у розмірі 89 857,50 грн., із них 59 905 грн. — основний платіж, 29 952,50 грн. — штрафні (фінансові) санкції.

За результатами розгляду скарги ТОВ “Кредос 2000” ДПІ у Голосіївському районі м. Києва прийнято податкове повідомлення-рішення від 31 грудня 2003 р. № 0000902304/1 на загальну суму 89 857,50 грн.

ДПА в м. Києві 18 березня 2004 р. прийнято рішення № 720/10/25-014 про результати розгляду скарги ТОВ “Кредос 2000”, на підставі якого було винесено податкове повідомлення-рішення від 26 березня 2004 р. № 0000902304/2 на загальну суму 89 857,50 грн.

Як зазначено в акті перевірки, ТОВ “Кредос 2000” включило до складу податкового кредиту суму з ПДВ в розмірі 59 905 грн. за податковими накладними протягом жовтня 2001 р., отриманими від ПП “Пелікан”, установчі документи якого рішенням Солом’янського районного суду м. Києва від 13 травня 2003 р. визнані недійсними з моменту їх державної реєстрації.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що на підставі договорів від 24 вересня 2001 р. № 35, від 4 жовтня 2001 р. № 42 ТОВ “Кредос 2000” за накладними від 1 жовтня 2001 р. № 11, від 5 жовтня 2001 р. № 21, від 9 жовтня 2001 р. № 22, від 12 жовтня 2001 р. № 24, від 18 жовтня 2001 р. № 25, від 24 жовтня 2001 р. № 26 отримало від ПП “Пелікан” поліетилен на загальну суму 359 455 грн., в т.ч. 59 905 грн. — ПДВ.

Вищезазначена сума ПДВ ТОВ “Кредос 2000” була включена до складу податкового кредиту на підставі податкових накладних від 1 жовтня 2001 р. № 11, від 5 жовтня 2001 р. № 21, від 9 жовтня 2001 р. № 22, від 12 жовтня 2001 р. № 24, від 18 жовтня 2001 р. № 25, від 24 жовтня 2001 р. № 26, отриманих від ПП “Пелікан”.

Суд першої інстанції, відмовляючи в задоволенні позовних вимог, виходив з того, що рішенням Солом’янського районного суду м. Києва від 13 травня 2003 р. № 2-1357 визнано недійсним з 8 вересня 2001 р. свідоцтво від 26 червня 2000 р. № 7536 про державну реєстрацію ПП “Пелікан”, а тому податкові накладні, отримані ТОВ “Кредос 2000” від ПП “Пелікан”, не можуть бути належними документами, на підставі яких позивач мав би право на збільшення податкового кредиту та віднесення відповідних сум до валових витрат.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення господарського суду м. Києва, виходив з того, що на дату укладення договорів та дату видачі податкових накладних ПП “Пелікан” перебувало на податковому обліку як платник податку.

Відповідно до пп. 7.5.1 п. 7.5 ст. 7 Закону України “Про податок на додану вартість” датою виникнення права платника податку на податковий кредит вважається дата здійснення першої з подій:

— або дата списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату товарів (робіт, послуг), дата виписки відповідного рахунка (товарного чека) — в разі розрахунків з використанням кредитних дебетових карток або комерційних чеків;

— або дата отримання податкової накладної, що засвідчує факт придбання платником податку товарів (робіт, послуг).

Відповідно до пп. 7.7.1 п. 7.7 ст. 7 Закону України "Про податок на додану вартість" податковий облік з податку на додану вартість здійснюється підприємством за фактом проведення господарських операцій у певному податковому періоді.

Згідно з ст. 9 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" суб'єкти господарювання зобов'язані скласти первинні документи під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо — після її закінчення.

З акта перевірки вбачається, що господарські операції між позивачем і ПП "Пелікан" здійснені у певних податкових періодах та відображені позивачем у жовтні 2001 р.

Згідно з пп. 7.2.4 п. 7.2 ст. 7 Закону України "Про податок на додану вартість" право на нарахування податку та складання податкових накладних надається виключно особам, зареєстрованим як платники податку у порядку, передбаченому ст. 9 цього Закону.

Не дозволяється включення до податкового кредиту будь-яких витрат зі сплати податку, що не підтверджені податковими накладними чи митними деклараціями, а при імпорті робіт (послуг) — актом прийняття робіт, послуг чи банківським документом, який засвідчує перерахування коштів в оплату вартості таких робіт, послуг (пп. 7.4.5 п. 7.4 ст. 7 Закону).

Судами встановлено, що позивач та ПП "Пелікан" на момент укладення договорів та на дату видачі податкових накладних, на підставі яких позивачем був сформований податковий кредит, були зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності та платники податку на додану вартість. Доказів виключення з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України суду податковим органом не надано.

Відповідно до п. 9.3 ст. 9 Закону України "Про податок на додану вартість" особи, що підпадають під визначення платників податку згідно з ст. 2 цього Закону, зобов'язані зареєструватися як платники податку в органі державної податкової служби за місцем їх знаходження. Анулювання свідоцтва про реєстрацію платника ПДВ здійснюється лише при настанні законодавчо встановлених випадків відповідно до п. 9.6 ст. 9 Закону України "Про податок на додану вартість". Свідоцтво про реєстрацію діє до дати його анулювання, яке відбувається у випадках, передбачених законодавством. Одночасно з анулюванням свідоцтва органи державної податкової служби здійснюють виключення платника податку на додану вартість з Реєстру відповідно до п. 25 Положення про Реєстр платників податку на додану вартість, затвердженого наказом ДПА України від 1 березня 2000 р. № 79, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 квітня 2000 р. за № 208/4429.

За приписами пп. 25.1 вищевказаного Положення виключення платника податку на додану вартість з Реєстру та анулювання свідоцтва відбувається у разі подання платником податку заяви або закінчення терміну дії свідоцтва. Випадки виключення з Реєстру безпосередньо податковим органом наведені у пп. 25.2 Положення, згідно з яким датою виключення із Реєстру вважається відповідна дата прийняття рішення або події.

Як встановлено судом апеляційної інстанції, згідно з актом від 23 грудня 2003 р. № 774 про анулювання свідоцтва про реєстрацію платника ПДВ № 360459561, виданого ПП "Пелікан" 11 липня 2000 р., зазначене свідоцтво анульоване відповідачем 13 травня 2003 р., а ПП "Пелікан" виключено з реєстру платника ПДВ лише 23 грудня 2003 р.

Таким чином, ПП "Пелікан" втратило статус платника податку на додану вартість лише з дати набрання чинності рішенням місцевого суду, тому таке рішення не може змінювати порядок оподаткування господарських операцій, що здійснені до набуття чинності таким рішенням.

Стосовно зазначення в акті того, що установчі документи ПП "Пелікан" визнані недійсними з моменту його реєстрації, то слід зазначити, що наведене ніяким чином не вплинуло на правоздатність контрагентів позивача на час здійснення спірних господарських операцій.

З огляду на викладене господарський суд апеляційної інстанції дійшов правомірного висновку про відсутність з боку позивача зазначених в акті перевірки порушень пп. 7.4.5 п. 7.4 ст. 7 Закону України "Про податок на додану вартість".

На підставі викладеного судова колегія вважає, що відповідно до вимог ст. 43 ГПК судові рішення ґрунтуються на всебічному, повному та об'єктивному розгляді всіх обставин справи, які мають суттєве значення для вирішення спору, відповідають нормам матеріального та процесуального права, доводи касаційної скарги не спростовують висновків суду, у зв'язку з чим підстав для їх скасування не вбачається.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДПІ у Голосіївському районі м. Києва залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. у справі № 25/155 залишити без змін.

Справи зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про власність

7. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційні скарги Фонду приватизації комунального майна Подільського району м. Києва (надалі — Фонд), приватного підприємства "Марк Ессен", закритого акціонерного товариства "Агрокомплекс" та касаційне подання Генерального прокурора України на постанову Вищого господарського суду України від 1 лютого 2005 р. № 19/138-45/285,

встановив:

У листопаді 2003 р. ТОВ "Упроваджувально-виробнича фірма "Дністер" (надалі — Товариство) звернулося в господарський суд м. Києва з позовом до Фонду про визнання права власності на приміщення павільйону ПА-62 площею 423,7 кв. м, придбаного за договором купівлі-продажу комунального майна від 5 липня 1996 р. (надалі — договір від 5 липня 1996 р.).

Під час розгляду справи позивач уточнив позовні вимоги і просив визнати право власності на приміщення вказаного павільйону площею 165 кв. м.

Позивач зазначав, що на підставі договору від 5 липня 1996 р. представництво Фонду державного майна України в Подільському районі м. Києва, правонаступником якого є Фонд, продало, а Товариство купило павільйон ПА-62, сплативши його вартість в сумі 5 332 617 000 крб. При цьому у п. 1.1 договору помилково, на думку позивача, була вказана торговельна площа павільйону 258,7 кв. м, а не загальна площа приміщень 423,7 кв. м, якими фактично користується Товариство після викупу павільйону і які вважає своєю власністю. Проте з листа Подільської районної у м. Києві державної адміністрації від 26 серпня 2003 р.

№ 2074 та претензії комунального підприємства "Оренда" від 28 серпня 2003 р. № 1340 Товариству стало відомо, що його право власності на частину приміщень павільйону ПА-62 площею 165 кв. м не визнається. Позов мотивувався посиланням на статті 4, 48 Закону України "Про власність".

Фонд позов не визнавав та заперечував можливість помилки в договорі від 5 липня 1996 р., посилаючись на те, що:

договір від 5 липня 1996 р. укладено згідно з проведеною Українською універсальною товарною біржею експертною оцінкою приміщення магазину-кафе по вул. Сагайдачного, 33 у м. Києві;

за цим договором Товариству продано павільйон загальною площею 258,7 кв. м вартістю 5 332 617 000 крб., а не площею 423,7 кв. м, як вважає позивач;

таку ж площу приміщень (258,7 кв. м) передано Товариству за актом приймання-передачі від 27 серпня 1996 р. № 26;

на цю ж площу приміщень (258,7 кв. м) 27 серпня 1996 р. Товариству видано свідоцтво про право власності, реєстраційний № 92.

Прокурор Подільського району м. Києва (надалі — прокурор) подав зустрічний позов в інтересах держави в особі Фонду до Товариства про визнання недійсним договору від 5 липня 1996 р. та скасування реєстрації в Київському міському БТІ за Товариством павільйону ПА-62 по вул. Сагайдачного, 33 у м. Києві, здійсненої на підставі вказаного договору.

Під час розгляду справи прокурор уточнив позовні вимоги і просив скасувати реєстрацію в Київському міському БТІ павільйону ПА-62 по вул. Сагайдачного, 33 у м. Києві, здійснену на підставі розпорядження голови Подільської районної державної адміністрації м. Києва від 6 жовтня 1995 р. № 10.

У зустрічному позові зазначалось, що згідно з п. 1.1 договору від 5 липня 1996 р. право власності продавця на об'єкт приватизації підтверджувалось реєстраційним посвідченням від 29 січня 1996 р. № 1006-П, виданим БТІ м. Києва. Проте овочевий павільйон ПА-62 був тимчасовою спорудою, встановленою на підставі рішення Подільського райвиконкому від 22 листопада 1982 р. № 556 "Про дозвіл райгастрономторгу Подільського району на тимчасове встановлення збірно-розбірного павільйону для торгівлі продовольчими товарами", яким забудовник зобов'язувався виготовити та погодити в ГоловАПУ генплан встановлення павільйону та отримати в спецвідділі по благоустрою міськвиконкому дозвіл на встановлення павільйону. Як вказував прокурор, цих вимог не було дотримано, дозвільна документація на встановлення павільйону відсутня, павільйон в експлуатацію не приймався, земельна ділянка під нього не виділялась. Тому прокурор вважав, що БТІ м. Києва не мало права реєструвати тимчасовий збірно-розбірний павільйон як нерухомість (нежитловий будинок).

Зустрічний позов мотивувався також тим, що павільйон ПА-62 по вул. Сагайдачного, 33 у м. Києві не включався в установленому порядку до переліку об'єктів, що підлягають приватизації, чим порушено вимоги ст. 7 Закону України від 6 березня 1992 р. № 2171-XII "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)".

Товариство зустрічний позов не визнавало з тих мотивів, що викладені в ньому обставини не відповідають дійсності; заявлені за цим позовом вимоги є безпідставними та не ґрунтуються на законодавстві.

Ухвалами господарського суду м. Києва від 9 грудня 2003 р. та від 28 липня 2004 р. до участі у справі залучено Українську універсальну товарну біржу, товариство з обмеженою відповідальністю "Геката", приватне підприємство "Марк Ессен", закрите акціонерне товариство "Агрокомплекс", спільне українсько-російське підприємство з іноземними інвестиціями "Телесервіс" — третіми особами, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору.

Рішенням господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. позов задоволено, у зустрічному позові відмовлено.

Задовольняючи позов, суд вмотивував рішення тим, що:

— Товариство орендувало павільйон ПА-62 у Подільського райгастрономторгу на підставі договору оренди від 1 червня 1992 р., п. 3.7 якого передбачалося право орендаря викупити об'єкт оренди;

— згідно з ст. 11 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" викуп застосовується щодо об'єктів малої приватизації, зданих в оренду, якщо право на викуп було передбачено договором оренди, укладеним до набрання чинності Законом України " Про оренду державного майна";

— для цілей приватизації експертна оцінка вартості приміщень магазину-кафе по вул. Сагайдачного, 33 у м. Києві проводилась Українською універсальною товарною біржею, з експертного звіту якої вбачається, що об'єкт приватизації являв собою одноповерхову будівлю на базі павільйону ПА-62, частково обкладену цеглою, загальною площею 423,7 кв. м, у тому числі торговельною площею 258,7 кв. м;

— пояснення Української універсальної товарної біржі про те, що предметом оцінки були площі павільйону розміром 258,7 кв. м, спростовуються висновком судової будівельно-технічної експертизи;

— позивач сплатив повну вартість призначеного до приватизації і переданого йому нерухомого майна, що дає підставу для визнання за ним права власності на всі приміщення павільйону ПА-62.

Відмовляючи в зустрічному позові, суд вмотивував рішення тим, що при укладенні договору від 5 липня 1996 р. не порушено вимоги законодавства про приватизацію. Зокрема суд зазначив, що приватизацію павільйону ПА-62 здійснено шляхом викупу орендованого майна за розпорядженням голови Подільської районної державної адміністрації м. Києва від 22 грудня 1995 р. № 238. Правом продажу майна комунальної власності виконавчі органи місцевого самоврядування були

наділені згідно зі статтями 7, 38 Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування" та Декретом Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1992 р. № 10-92 "Про заходи щодо завершення комерціалізації підприємств і організацій державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг".

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2004 р. та постановою Вищого господарського суду України від 1 лютого 2005 р. № 19/138-45/285 зазначене рішення суду першої інстанції залишено без змін.

24 березня 2005 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційними скаргами Фонду, ПП "Марк Ессен" та ЗАТ "Агрокомплекс" порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 1 лютого 2005 р. № 19/138-45/285. Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 28 березня 2005 р. до провадження з перегляду у касаційному порядку зазначеної постанови Вищого господарського суду України приєднано касаційне подання Генерального прокурора України. У касаційних скаргах та касаційному поданні ставиться питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 1 лютого 2005 р. № 19/138-45/285 та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування касаційних скарг та касаційного подання зроблено посилання на порушення положень статей 8, 129 Конституції, невідповідність оскаржуваної постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права, виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах, неправильне застосування норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників відповідача, третіх осіб, Генеральної прокуратури України та позивача, розглянувши доводи касаційних скарг та касаційного подання, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційні скарги та касаційне подання підлягають задоволенню з таких підстав.

Відповідно до роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, викладених у п. 1 постанови від 29 грудня 1976 р. № 11 "Про судове рішення", рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального законодавства і всебічно перевіривши обставини, вирішив справу у відповідності з нормами матеріального права, що підлягають застосуванню до даних правовідносин. Як роз'яснено в п. 6 цієї постанови, мотивувальна частина рішення повинна мати посилання на закон та інші нормативні акти матеріального права, на підставі яких визначено права й обов'язки сторін у спірних відносинах.

Судові рішення у даній справі цим вимогам не відповідають.

Задовольняючи позов та відмовляючи в зустрічному позові, суд першої інстанції, з яким погодились суди апеляційної й касаційної інстанцій,

вмотивував рішення посиланням на ст. 11 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", статті 7, 38 Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування", Декрет Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1992 р. № 10-92 "Про заходи щодо завершення комерціалізації підприємств і організацій державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг".

Проте норми зазначених законів застосовані судами до правовідносин сторін помилково.

Правовий режим власності, порядок і умови набуття та припинення права власності визначаються законами. Одним із способів зміни форми власності є приватизація, в процесі якої відбувається відчуження на користь фізичних або юридичних осіб майна, що є державною чи комунальною власністю, та майна, що належить Автономній Республіці Крим. Порядок відчуження такого майна визначається, зокрема, Законом України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)".

Посиланням на ст. 11 цього Закону суди вмотивували висновок щодо законності продажу Товариству об'єкта приватизації шляхом викупу за договором від 5 липня 1996 р. Положення зазначеної статті застосовані судами у редакції Закону України від 15 травня 1996 р. № 189/96-ВР, яким Закон України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" викладено у новій редакції. При цьому суди не звернули уваги на те, що згідно з постановою Верховної Ради України від 15 травня 1996 р. № 190/96-ВР "Про порядок введення в дію Закону України "Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" Закон України від 15 травня 1996 р. № 189/96-ВР набрав чинності з дня опублікування. Раніше, ніж в інших офіційних друкованих виданнях, Закон України від 15 травня 1996 р. № 189/96-ВР був опублікований в газеті "Голос України" 7 серпня 1996 р. (№ 145). Тому в силу положень ч. 1 ст. 58 Конституції щодо дії законів та нормативно-правових актів в частині положення ст. 11 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" у редакції Закону України від 15 травня 1996 р. № 189/96-ВР застосовані судами до обставин укладення договору від 5 липня 1996 р. помилково.

Посиланням на статті 7, 38 Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування" та Декрет Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1992 р. № 10-92 "Про заходи щодо завершення комерціалізації підприємств і організацій державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг" суди вмотивували висновок щодо законності приватизації павільйону ПА-62 на підставі розпорядження голови Подільської районної державної адміністрації м. Києва від 22 грудня 1995 р. № 238.

Проте положеннями ст. 7 Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування" (втратив чинність згідно із Законом України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР) визначалися повноваження місцевих Рад народних депутатів щодо управління комунальною власністю, а положеннями ст. 38 цього Закону — повноваження виконавчих комітетів сільських, селищних, міських Рад народних депутатів у галузі житлового господарства, комунально-побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку.

Таким чином, зазначені норми не визначають повноважень місцевої державної адміністрації, у тому числі у сфері управління комунальною власністю.

Згідно з Указами Президента України від 31 січня 1992 р. № 70 "Про комерціалізацію державної торгівлі і громадського харчування" та від 18 квітня 1992 р. № 265 "Про комерціалізацію діяльності підприємств і організацій сфери послуг" суть комерціалізації полягає у створенні в установленому порядку підприємств роздрібної торгівлі, громадського харчування та з надання послуг (юридичних осіб) на базі магазинів, кафе, їдалень, інших структурних підрозділів державних підприємств та організацій цієї сфери; ліквідації в установленому порядку торгів, трестів, об'єднань, управлінь, комбінатів інших аналогічних їм організацій і підприємств державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг. При цьому зміна форми власності майна не відбувається, а сама комерціалізація може розглядатися лише як етап підготовки зазначених підприємств до приватизації.

Статтею 1 Декрету Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1992 р. № 10-92 "Про заходи щодо завершення комерціалізації підприємств і організацій державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг" установлено, що у процесі комерціалізації підприємств і організацій роздрібної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг функції щодо управління майном цих підприємств і організацій, яке перебуває у комунальній власності відповідних адміністративно-територіальних одиниць, здійснюють місцеві державні адміністрації, виконавчі комітети сільських, селищних і міських Рад народних депутатів. У зв'язку з цим було зупинено дію п. 1 ст. 33 Закону України "Про власність" та ч. 3 ст. 7 Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування" в частині управління майном підприємств і організацій торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, що є в комунальній власності, в процесі комерціалізації.

Отже, застосовуючи до правовідносин сторін положення зазначеного Декрету, суди фактично ототожнили процес комерціалізації підприємств і організацій державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг з відчуженням об'єктів комунальної власності, що регулюється положеннями законів з питань приватизації з урахуванням особливостей механізму приватизації комунального майна.

Водночас судами не застосовані чинні на момент виникнення спірних правовідносин Закон України "Про Представника Президента України" та Положення про місцеву державну адміністрацію, затверджене Указом Президента України від 24 липня 1992 р. № 394/92. Саме цими законодавчими актами визначалися повноваження обласних, Київської та Севастопольської міських, районних в містах Києві та Севастополі державних адміністрацій та представника Президента України як глави місцевої державної адміністрації; правова основа взаємовідносин цих органів з місцевим та регіональним самоврядуванням.

Враховуючи допущені судами помилки у застосуванні норм матеріального права, ухвалені ними судові рішення не можна визнати законними й обґрунтованими стосовно обох позовів, які є взаємопов'язаними. За таких обставин рішення у даній справі підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд до суду першої інстанції. При новому розгляді справи суду слід врахувати викладене, всебічно і повно перевірити доводи, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін, і залежно від установлених обставин вирішити спір у відповідності з нормами матеріального права, що підлягають застосуванню до даних правовідносин.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційні скарги Фонду приватизації комунального майна Подільського району м. Києва, приватного підприємства "Марк Ессен", закритого акціонерного товариства "Агрокомплекс" та касаційне подання Генерального прокурора України задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 1 лютого 2005 р. № 19/138-45/285, постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2004 р. та рішення господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 1 лютого 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційні скарги приватного підприємства "Марк Ессен", закритого акціонерного товариства "Агрокомплекс", Фонду приватизації комуналь-

ного майна Подільського району м. Києва та касаційне подання прокурора Подільського району м. Києва на рішення господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2004 р. у справі № 19/138-45/285 за первісним позовом товариства з обмеженою відповідальністю "Упроваджувально-виробнича фірма "Дністер" до Фонду приватизації комунального майна Подільського району м. Києва, треті особи: Українська універсальна товарна біржа (м. Київ), спільне українсько-російське підприємство з іноземними інвестиціями "Телесервіс" (м. Київ), товариство з обмеженою відповідальністю "Геката" (м. Київ), закрите акціонерне товариство "Агрокомплекс" (м. Київ), приватне підприємство "Марк Ессен" (м. Київ), про визнання права власності на приміщення павільйону та за зустрічним позовом прокурора Подільського району м. Києва в інтересах держави в особі Фонду приватизації комунального майна Подільського району м. Києва до товариства з обмеженою відповідальністю "Упроваджувально-виробнича фірма "Дністер" про визнання недійсним договору купівлі-продажу від 5 липня 1996 р.

Товариство з обмеженою відповідальністю "Упроваджувально-виробнича фірма "Дністер" (надалі — Фірма) звернулося до Фонду приватизації комунального майна Подільського району м. Києва (надалі — Фонд приватизації) з позовом про визнання права власності на приміщення павільйону ПА-62 площею 423,7 кв. м, придбаного за договором купівлі-продажу від 5 липня 1996 р. (надалі — Договір).

Під час судового розгляду Фірма звернулась до суду з заявою про уточнення позовних вимог, в якій просила визнати за нею право власності на приміщення павільйону площею 165 кв. м, вважаючи, що приміщення цього павільйону площею 258,7 кв. м передані їй за Договором і право власності на них підтверджене свідоцтвом про власність від 27 серпня 1996 р. № 92, виданим представництвом Фонду державного майна України в Подільському районі м. Києва, правонаступником якого є Фонд приватизації.

В обгрунтування позовних вимог Фірма посилалась на розпорядження голови Подільської районної державної адміністрації м. Києва від 22 грудня 1995 р. № 238 "Про продаж овочевого павільйону по вул. Сагайдачного, 33", згідно з яким представництво Фонду державного майна у Подільському районі мало доручення продати овочевий павільйон ПА-62 позивачу, враховуючи довготермінове використання цього павільйону на умовах оренди, значні витрати на його ремонт та утримання, необхідність збереження плодоовочевої торгівлі, а також на те, що Фірма оплатила повну вартість спірного приміщення.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 28 липня 2004 р. у справі № 19/138-45/285 прийнятий до провадження зустрічний позов прокурора Подільського району м. Києва в інтересах держави в особі Фонду приватизації до Фірми для сумісного розгляду з первісним позовом.

Цією ж ухвалою до участі у справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, залучено товариство з обмеженою відповідальністю "Геката" (надалі — ТОВ "Геката"), приватне підприємство "Марк Ессен" (надалі — ПП "Марк Ессен"), закрите акціонерне товариство "Агрокомплекс" (надалі — ЗАТ "Агрокомплекс") та спільне українсько-російське підприємство з іноземними інвестиціями "Телесервіс" (надалі — СП "Телесервіс").

Позовні вимоги прокурора Подільського району м. Києва грунтуються на тому, що представництво Фонду державного майна України у Подільському районі м. Києва здійснило первинну реєстрацію спірного майна в БТІ м. Києва на підставі відомостей, що не відповідають дійсності. Крім того, прокурор Подільського району м. Києва посилається на те, що будівництво павільйону ПА-62 по вул. Сагайдачного, 33 в м. Києві здійснювалось як тимчасова споруда на підставі рішення Подільського райвиконкому від 22 листопада 1982 р. № 556 "Про дозвіл райгастрономторгу Подільського району на тимчасове встановлення збірно-розбірного павільйону для торгівлі продовольчими товарами", а тому павільйон не належить до нерухомого майна, що підлягає реєстрації в БТІ.

Крім того, прокурор Подільського району м. Києва посилається на порушення судами при винесенні оскаржуваних рішень положень ст. 7 Закону України від 6 березня 1992 р. № 2171-XII "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" (надалі — Закон), оскільки павільйон ПА-62 не включався до переліку об'єктів, які підлягають приватизації шляхом викупу.

Рішенням господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. у справі № 19/138-45/285 первісний позов задоволено повністю. В задоволенні зустрічного позову відмовлено.

Рішення господарського суду м. Києва мотивоване тим, що Фірмою сплачено повну вартість визначеного до приватизації і переданого їй майна.

Не погоджуючись з винесеним рішенням, Фірма звернулась до Київського апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просила скасувати означене рішення в частині відмови прокурору, що звернувся в інтересах держави в особі Фонду, у задоволенні зустрічного позову та залишити зустрічний позов без розгляду відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 81 ГПК.

Не погоджуючись з рішенням господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. у справі № 19/138-45/285, Фонд приватизації комунального майна Подільського району м. Києва, ТОВ "Геката", ЗАТ "Агрокомплекс" та ПП "Марк Ессен" звернулись до Київського апеляційного господарського суду з апеляційними скаргами, в яких просили скасувати вищезазначене рішення та прийняти нове, яким відмовити Фірмі у задоволенні її вимог та задовольнити зустрічний позов повністю.

З аналогічними вимогами до Київського апеляційного господарського суду з касаційним поданням звернувся виконуючий обов'язки прокурора Подільського району м. Києва.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2004 р. рішення господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. у справі № 19/138-45/285 залишено без змін, а апеляційні скарги Фірми, Фонду приватизації комунального майна Подільського району м. Києва, ТОВ "Геката", ЗАТ "Агрокомплекс", ПП "Марк Ессен" та касаційне подання виконуючого обов'язки прокурора Подільського району м. Києва залишені без задоволення.

Не погоджуючись з зазначеною постановою Київського апеляційного господарського суду, ЗАТ "Агрокомплекс", ПП "Марк Ессен" звернулись до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просять рішення господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2004 р. у справі № 19/138-45/285 скасувати повністю та прийняти нове рішення, яким у задоволенні первісного позову відмовити, а зустрічний позов задовольнити у повному обсязі.

В обгрунтування касаційної скарги ЗАТ "Агрокомплекс" та ПП "Марк Ессен" посилаються на порушення Київським апеляційним господарським судом норм матеріального та процесуального права.

Фонд приватизації комунального майна Подільського району м. Києва також звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить рішення господарського суду м. Києва та постанову Київського апеляційного господарського суду скасувати.

Касаційні вимоги скаржник обґрунтовує тим, що Київським апеляційним господарським судом порушено норми матеріального та процесуального права України.

Виконуючий обов'язки прокурора Подільського району м. Києва звернувся з аналогічними вимогами до Вищого господарського суду України з касаційним поданням, в якому просить скасувати рішення господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2004 р. у справі № 19/138-45/285 як незаконні та прийняти нове рішення, яким у задоволенні первісного позову відмовити, а зустрічний позов задовольнити у повному обсязі.

Розглянувши матеріали справи і доводи касаційної скарги, перевіривши правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального і процесуального права у вирішенні даного спору, колегія суддів вважає, що касаційні скарги та касаційне подання підлягають залишенню без задоволення з таких підстав.

Як вбачається з матеріалів справи, 1 червня 1992 р. між малим підприємством виробничо-упроваджувальної фірми "Дністер", правонаступником якого є позивач, і Подільським райгастрономторгом укладено договір оренди. Згідно з умовами зазначеного договору мале

підприємство виробничо-упроваджувальної фірми "Дністер" отримало право на оренду будівлі магазину № 1103 по вул. Сагайдачного, 33 в м. Києві загальною площею 411 кв. м строком на 5 років.

5 липня 1996 р. між представництвом Фонду державного майна України у Подільському районі м. Києва і Фірмою укладено договір купівлі-продажу павільйону ПА-62 (надалі — Договір). Договір укладений сторонами на підставі розпорядження голови Подільської районної державної адміністрації м. Києва від 22 грудня 1995 р. № 238, яким до продажу визначений орендований позивачем овочевий павільйон та зареєстрований Подільською районною державною адміністрацією м. Києва.

Згідно з ст. 11 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", в редакції, яка діяла на момент укладення Договору, викуп застосовується щодо об'єктів малої приватизації, зданих в оренду, якщо право на викуп було передбачено договором оренди, укладеним до набрання чинності Законом України "Про оренду державного майна".

Закон України від 10 квітня 1992 р. № 2269-XII "Про оренду державного майна" був опублікований в газеті "Голос України" 2 червня 1992 р. (№ 101). Відповідно до ч. 5 ст. 34 Конституції закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Як вбачається з матеріалів справи, договір оренди спірного майна від 1 червня 1992 р. передбачав право орендаря на викуп орендованого майна (камери, РУ-400, павільйону) за плату (п. 3.7). Таким чином, судами попередніх інстанцій зроблено правильний висновок про законність права Фірми на викуп спірного приміщення.

Для цілей приватизації та з метою визначення ринкової вартості здаваного позивачем магазину-кафе Українською універсальною товарною біржею проведена експертна оцінка майна, результати якої оформлені звітом, затвердженим представництвом Фонду державного майна 9 лютого 1996 р. (надалі — Звіт).

Відповідно до п. 2.2 Звіту об'єктом експертної оцінки був переданий позивачеві за договором оренди від 1 червня 1992 р. магазин, який мав вигляд одноповерхової будівлі, збудованої у 1983 р. на базі павільйону ПА-62, частково обкладеної цеглою, за конструктивними характеристиками будівля мала мурований фундамент, стіни і перегородки цегляні з металевим каркасом.

Під час судового розгляду судами попередніх інстанцій встановлено, що на день укладення Договору проіндексована балансова вартість павільйону ПА-62 загальною площею 423,7 кв. м (у тому числі торговельна площа — 258,7 кв. м) складала 2 956 678 крб., а залишкова — 689 891 крб., тоді як за результатами експертної оцінки вартість павільйону ПА-62 загальною площею 423,7 кв. м визначена в сумі 5 332 617 000 крб.

Таким чином, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що об'єктом приватизації і об'єктом експертної оцінки були приміщення павільйону ПА-62, розміщеного по вул. Сагайдачного, 33 в м. Києві загальною площею 411 кв. м.

Проте, як вбачається з матеріалів справи, в акті від 27 серпня 1996 р. № 26, складеному на виконання Договору, зазначено, що Продавець передав, а Покупець прийняв павільйон ПА-62 площею 258,7 кв. м. Судами попередніх інстанцій встановлено, що фактично Покупець прийняв павільйон ПА-62 загальною площею 423,7 кв. м та сплатив 5 332 617 000 крб., тобто вартість павільйону ПА-62, визначену експертною оцінкою. Водночас, як вбачається з матеріалів справи, за змістом Договору і складеного на його виконання акта, Продавцем проданий Покупцю павільйон ПА-62, а не його частина, а Покупцем, відповідно, при викупі сплачена його вартість в повному обсязі, тобто 5 332 617 000 крб.

Отже, колегія суддів погоджується з висновком судів попередніх інстанцій про обгрунтованість позовних вимог Фірми про визнання права власності на всі приміщення павільйону ПА-62 як за покупцем, що сплатив повну вартість визначеного до приватизації і переданого йому нерухомого майна.

Колегія суддів вважає, що не заслуговує на увагу посилання Фонду приватизації в касаційній скарзі на недодержання судами попередніх інстанцій вимог ст. 11 Закону, якою, на думку скаржника, встановлено, що викуп майна підприємств, зданих в оренду, проводиться з додержанням вимог, передбачених ст. 17 Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств", оскільки матеріали справи свідчать про те, що на момент підписання Договору дана норма була виключена із Закону.

Згідно з п. 2 ст. 1 Закону в редакції, яка діяла на момент укладення Договору, Закон України "Про приватизацію майна державних підприємств" застосовується до відносин щодо приватизації невеликих державних підприємств, не врегульованих цим Законом.

Не заслуговує на увагу і посилання касаторів на неправомірність укладення Договору на підставі розпорядження голови Подільської районної державної адміністрації від 22 грудня 1995 р. № 238.

Відповідно до п. 7 Декрету Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1992 р. № 10-92 "Про заходи щодо завершення комерціалізації підприємств і організацій державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг" зупинено дію п. 1 ст. 33 Закону України "Про власність" та ч. 3 ст. 7 Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування" в частині управління майном підприємств і організацій торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, що є в комунальній власності, в процесі їх комерціалізації.

При цьому згідно з п. 1 зазначеного Декрету в процесі комерціалізації підприємств і організацій державної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг функції щодо управління майном цих підприємств і

організацій здійснюють, зокрема, місцеві державні адміністрації, виконавчі комітети сільських, селищних і міських Рад народних депутатів стосовно майна, що перебуває у комунальній власності відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Таким чином, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що Подільська районна державна адміністрація м. Києва (від імені якої виступає її голова) була наділена функціями щодо управління майном, яке перебуває у комунальній власності Подільського району м. Києва.

Крім того, Київським апеляційним господарським судом слушно зауважено, що в матеріалах даної справи відсутні докази скасування зазначеного розпорядження або визнання його недійсним в установленому законом порядку.

Відповідно до ст. 33 ГПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

В контексті ст. 33 ГПК посилання ЗАТ "Агрокомплекс" та ПП "Марк Ессен" на порушення судами попередніх інстанцій процесуального законодавства шляхом прийняття судових рішень, які стосуються прав та обов'язків Київської міської ради без залучення її до участі у справі, є необґрунтованими з огляду на таке.

Відповідно до ст. 30 ЗК УРСР ("Перехід права на земельну ділянку при переході права на будівлю і споруду") в редакції, що діяла на момент укладення Договору, при переході права власності на будівлю і споруду разом з цими об'єктами переходить у розмірах, передбачених ст. 67 цього Кодексу, і право власності або право користування земельною ділянкою без зміни її цільового призначення і, якщо інше не передбачено у договорі відчуження, — будівлі та споруди. В порядку відведення надання земельної ділянки у власність або користування, відповідно до зазначеної статті, здійснюється лише у разі зміни її цільового призначення.

Таким чином, враховуючи вищенаведене, колегія суддів вважає, що судові рішення, винесені в межах справи № 19/138-45/285, не впливають на права та обов'язки Київської міської ради.

Крім того, згідно з ст. 107 ГПК правом на касаційне оскарження рішення місцевого господарського суду, що набрало законної сили, та постанови апеляційного суду наділені безпосередньо особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення чи постанову, що стосується їх прав і обов'язків.

Щодо прав скаржників, то відповідно до ч. 4 ст. 27 ГПК треті особи, які не заявляють самостійних вимог, користуються процесуальними правами і несуть процесуальні обов'язки сторін, крім права на зміну підстави і предмета позову, збільшення чи зменшення розміру позовних вимог, а також на відмову від позову або визнання позову. Частиною 3 ст. 22 ГПК встановлено, що сторони зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами, виявляти взаємну повагу до прав і охоронюваних законом інтересів другої сторони, вживати

заходів до всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи.

Таким чином, відповідно до статей 22, 27 ГПК ЗАТ "Агрокомплекс" та ПП "Марк Ессен", вважаючи, що рішення з даного господарського спору може вплинути на права або обов'язки Київської міської ради, повинні були до винесення господарським судом м. Києва рішення у справі № 19/138-45/285 подати клопотання про залучення Київської міської ради до участі у справі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору. Неподання ними відповідного клопотання свідчить про недобросовісне користування з боку ЗАТ "Агрокомплекс" та ПП "Марк Ессен" процесуальними правами при розгляді справи № 19/138-45/285.

Решта доводів касаторів зводиться до посилання на недоведеність обставин справи та необхідність вирішення касаційною інстанцією питань про надання переваги доказам скаржників перед іншими, тобто здійснення оцінки доказів, яка відрізняється від тієї, що зроблена місцевим та апеляційним судами, що суперечить вимогам ст. 111^7 ГПК і тому до уваги не приймається.

Беручи до уваги всі наведені обставини в їх сукупності, судова колегія дійшла висновку, що під час розгляду справи господарським судом м. Києва та Київським апеляційним господарським судом фактичні обставини справи встановлено на основі всебічного, повного і об'єктивного дослідження поданих доказів, висновки суду відповідають цим обставинам і їм дана правильна юридична оцінка.

На підставі вищенаведеного та керуючись статтями 111^5, 111^7 111^9, 111^{10} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційні скарги приватного підприємства "Марк Ессен", закритого акціонерного товариства "Агрокомплекс", Фонду приватизації комунального майна Подільського району м. Києва та касаційне подання прокурора Подільського району м. Києва залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 жовтня 2004 р. та рішення господарського суду м. Києва від 15 вересня 2004 р. у справі № 19/138-45/285 залишити без змін.

Справи зі спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними, виконанням зобов'язань та відповідальністю за їх порушення

8. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації "Луганськгаз" (надалі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 2 лютого 2005 р. у справі № 40/140 за позовом дочірньої компанії "Укртрансгаз" Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" (надалі — Компанія) до Товариства про спонукання до укладення договору,

встановив:

З позовом у господарський суд м. Києва про врегулювання переддоговірного спору, що виник при укладенні договору від 19 грудня 2003 р. № 11-992 на транспортування природного газу у 2004 р., Компанія звернулася 11 лютого 2004 р. і просила укласти підпункти 3.5, 6.2, 7.3 договору у запропонованих нею редакціях:

підпункт 3.5: "Виконавець забезпечує на виході з ГРС подачу зазначеної в даному договорі кількості газу з підтриманням робочого тиску згідно з технічними характеристиками регулюючого обладнання ГРС за умови надходження газу Замовника в газотранспортну систему Виконавця в обсягах, зазначених у підпунктах 2.1 та 2.2 даного договору, дотримання Замовником запланованої добової норми відбору газу через ГРС для всіх категорій споживачів, яка відповідає місячному розподілу газу, з розбивкою по добах, по кожній ГРС, наданому Замовником Виконавцю до початку місяця транспортування газу, та 100% оплати наданих послуг з транспортування газу";

підпункт 6.2: "Замовник здійснює оплату послуг з транспортування природного газу шляхом щоденного перерахування коштів на рахунок Виконавця в порядку, встановленому Алгоритмом розподілу коштів, затвердженим постановою НКРЕ від 12 липня 2000 р. № 759 "Про затвердження Алгоритму розподілу коштів, що надходять на розподільні рахунки газозбутових підприємств Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" за поставлений природний газ". Остаточні розрахунки за фактично надані послуги з транспортування природного газу проводяться протягом місяця, наступного за місяцем, в якому здійснювалось транспортування газу";

підпункт 7.3: "За несвоєчасну оплату послуг з транспортування природного газу у строки, зазначені в пп. 6.2 даного договору, Замовник сплачує на користь Виконавця, крім суми заборгованості, пеню в розмірі 0,5%, але не більше подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня, від суми простроченого платежу за кожний день прострочення платежу".

Рішенням господарського суду м. Києва від 29 квітня 2004 р. позов задоволено частково: договір від 19 грудня 2003 р. № 11-992 прийнято в редакції Компанії, із виключенням з тексту пп. 7.3 п. 7 договору за редакцією протоколу розбіжностей Товариства; в іншій частині в позові відмовлено.

Постановою від 16 вересня 2004 р. Київський апеляційний господарський суд зазначене судове рішення залишив без змін.

Оскаржуваною постановою Вищого господарського суду України апеляційна постанова залишена без змін.

Товариство просить постанову Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу невідповідністю оскаржуваної постанови Конституції, неправильним застосуванням судом норм матеріального права, а також виявленням факту різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах. Зокрема, воно вважає, що суд не мав права розглядати даний переддоговірний спір.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ч. 7 ст. 179 ГПК господарські договори укладаються за правилами, встановленими ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Частиною 1 ст. 649 ЦК України передбачено, що розбіжності, які виникли між сторонами при укладенні договору на підставі правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим,

органу місцевого самоврядування та в інших випадках, встановлених законом, вирішуються судом.

Аналогічна норма міститься в ч. 1 ст. 187 ГК, згідно з якою спори, що виникають при укладанні господарських договорів за державним замовленням, або договорів, укладення яких є обов'язковим на підставі закону та в інших випадках, встановлених законом, розглядаються судом. Інші переддоговірні спори можуть бути предметом розгляду суду у разі якщо це передбачено угодою сторін або якщо сторони зобов'язані укласти певний господарський договір на підставі укладеного між ними попереднього договору.

Господарські суди встановили, і це підтверджується матеріалами справи, що договір, який є предметом даного переддоговірного спору, укладається на підставі правових актів органів державної влади, а саме: Закону України "Про трубопровідний транспорт", Правил подачі та використання природного газу в народному господарстві України (затверджені наказом Державного комітету України по нафті і газу від 1 листопада 1994 р. № 355), постанови Кабінету Міністрів України від 13 листопада 1998 р. № 1785 "Про вдосконалення розрахунків за спожитий природний газ", Правил надання населенню послуг з газопостачання (затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 1999 р. № 2246, у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 р. № 476, Порядку забезпечення галузей національної економіки та населення природним газом (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1729), постанови Національної комісії регулювання електроенергетики України від 12 липня 2000 р. № 759 "Про затвердження Алгоритму розподілу коштів, що надходять на розподільні рахунки газозбутових підприємств Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" за поставлений природний газ".

Відтак ухвалені у справі рішення і постанови ґрунтуються на нормах матеріального права, що регулюють спірні правовідносини, а також на правильній юридичній оцінці фактичних обставин справи і тому є законними та обґрунтованими.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації "Луганськгаз" залишити без задоволення, а постанову Вищого господарського суду України від 2 лютого 2005 р. — без змін.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 2 лютого 2005 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ по газопостачанню та газифікації "Луганськгаз" на постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. у справі № 40/140 за позовом ДК "Укртрансгаз" НАК "Нафтогаз України" (надалі — Компанія) до ВАТ по газопостачанню та газифікації "Луганськгаз" (надалі — Товариство) про спонукання до укладення договору.

У лютому 2004 р. Компанія передала на розгляд господарського суду м. Києва позовну заяву про врегулювання переддоговірного спору, який виник при укладенні договору № 11-992 на транспортування природного газу у 2004 р., що стосується підпунктів 3.5, 6.2, 7.3 договору, та просила суд прийняти спірні пункти договору в такій редакції:

підпункт 3.5: "Виконавець забезпечує на виході з ГРС подачу зазначеної в даному договорі кількості газу з підтриманням робочого тиску згідно з технічними характеристиками регулюючого обладнання ГРС за умови надходження газу Замовника в газотранспортну систему Виконавця в обсягах, зазначених у підпунктах 2.1 та 2.2 даного договору, дотримання Замовником запланованої добової норми відбору газу через ГРС для всіх категорій споживачів, яка відповідає місячному розподілу газу, з розбивкою по добах, по кожній ГРС, наданому Замовником Виконавцю до початку місяця транспортування газу, та 100% оплати наданих послуг з транспортування газу";

підпункт 6.2: "Замовник здійснює оплату послуг з транспортування природного газу шляхом щоденного перерахування коштів на рахунок Виконавця в порядку, встановленому Алгоритмом розподілу коштів, затвердженим постановою НКРЕ від 12 липня 2000 р. № 759 "Про затвердження Алгоритму розподілу коштів, що надходять на розподільні рахунки газозбутових підприємств Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" за поставлений природний газ". Остаточні розрахунки за фактично надані послуги з транспортування природного газу проводяться протягом місяця, наступного за місяцем, в якому здійснювалось транспортування газу";

підпункт 7.3: "За несвоєчасну оплату послуг з транспортування природного газу у строки, зазначені в пп. 6.2 даного договору, Замовник сплачує на користь Виконавця, крім суми заборгованості, пеню в розмірі 0,5%, але не більше подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня, від суми простроченого платежу за кожний день прострочення платежу".

Рішенням господарського суду м. Києва від 29 квітня 2004 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р., позов задоволено частково: договір на транспортування природного газу у 2004 р. від 19 грудня 2003 р. № 11-992, укладений між Компанією (виконавець) та Товариством (замовник), прийнято в редакції Компанії, із виключенням з тексту договору пп. 7.3 п. 7 договору за редакцією протоколу розбіжностей Товариства; в іншій частині в позові відмовлено.

Не погоджуючись з рішенням та постановою, Товариство звернулось до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить їх скасувати та прийняти нове рішення, яким визнати договір від 19 грудня 2003 р. № 11-992 укладеним з урахуванням змін, викладених у протоколі врегулювання розбіжностей в редакції відповідача, мотивуючи скаргу порушенням і неправильним застосуванням судами норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши пояснення представників сторін, розглянувши матеріали справи, оцінивши доводи касаційної скарги, перевіривши правильність застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню, виходячи з такого.

Відповідно до п. 1 ст. 111^9 ГПК касаційна інстанція за результатами розгляду касаційної скарги має право залишити постанову суду апеляційної інстанції без змін, а скаргу — без задоволення.

Касаційна скарга залишається без задоволення, коли суд визнає, що постанова апеляційного господарського суду прийнята з дотриманням вимог матеріального та процесуального права.

Рішення та постанова прийняті із врахуванням норм Закону України "Про трубопровідний транспорт", Правил подачі та використання природного газу в народному господарстві України, затверджених наказом Державного комітету України по нафті і газу від 1 листопада 1994 р. № 355, постанови Кабінету Міністрів України від 13 листопада 1998 р. № 1785 "Про вдосконалення розрахунків за спожитий природний газ", Правил надання населенню послуг з газопостачання, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 1999 р. № 2246 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 р. № 476), Порядку забезпечення галузей національної економіки та населення природним газом, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1729, постанови Національної комісії регулювання електроенергетики України від 12 липня 2000 р. № 759 "Про затвердження Алгоритму розподілу коштів, що надходять на розподільні рахунки газозбутових підприємств Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" за поставлений природний газ".

Матеріали справи свідчать про те, що висновки судів першої та апеляційної інстанцій відповідають фактичним обставинам та наявним матеріалам справи, нормам матеріального і процесуального права, є законними та обґрунтованими.

Перевіривши відповідно до ч. 2 ст. 111[5] ГПК юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення у постанові апеляційного господарського суду, колегія суддів дійшла висновків про те, що суд апеляційної інстанції в порядку статей 43, 99, 101 ГПК всебічно, повно і об'єктивно розглянув в судовому процесі всі обставини справи в їх сукупності; дослідив подані сторонами в обґрунтування своїх вимог і заперечень докази, належним чином проаналізував відносини сторін.

На підставі встановлених фактичних обставин з'ясовано дійсні права і обов'язки сторін та правильно застосовано матеріальний закон, що регулює спірні правовідносини. Як наслідок, прийнята судом постанова відповідає положенням ст. 105 ГПК та вимогам, що викладені в постанові Пленуму Верховного Суду України від 29 грудня 1976 р. № 11 "Про судове рішення" (зі змінами та доповненнями).

Посилання оскаржувача на інші обставини не беруться колегією суддів до уваги з огляду на положення ст. 111[7] ГПК та з підстав їх суперечності матеріалам справи.

Твердження оскаржувача про порушення і неправильне застосування апеляційним господарським судом норм матеріального та процесуального права при прийнятті постанови не знайшли свого підтвердження, в зв'язку з чим підстав для зміни чи скасування законного та обґрунтованого судового акта колегія суддів не вбачає.

Керуючись статтями 111[5], 111[7], 111[9], 111[11] ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ВАТ по газопостачанню та газифікації "Луганськгаз" залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 вересня 2004 р. у справі № 40/140 залишити без змін.

9. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю "Банк "Фінанси та Кредит" на постанову Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р. у справі № 30/320 за позовом товариства з обме-

женою відповідальністю "Банк "Фінанси та Кредит" до корпорації "Укрінмаш" про стягнення заборгованості у сумі 74 800,96 дол. США,

встановив:

Товариство з обмеженою відповідальністю "Банк "Фінанси та Кредит" звернулося у господарський суд м. Києва з позовом до корпорації "Укрінмаш" про стягнення заборгованості за кредитом, а саме: суму основного боргу за кредитом у розмірі 60 962,74 дол. США, суму нарахованих відсотків у розмірі 5378,06 дол. США, пеню за несвоєчасне повернення кредиту — 6605,29 дол. США, пеню за несвоєчасне погашення відсотків — 1854,87 дол. США.

В процесі розгляду справи позивач збільшив розмір позовних вимог, а саме: 21 813,28 дол. США — заборгованість по відсотках за користування кредитом, 8603,97 дол. США — пеня за несвоєчасне повернення кредиту та 2134,49 дол. США — пеня за несвоєчасне погашення відсотків за користування кредитом.

Позовні вимоги мотивовані тим, що в період дії кредитного договору відповідач здійснив часткове погашення кредиту та сплату відсотків за користування ним. У визначений договором та додатковими угодами до нього термін відповідач кредит в повному обсязі не повернув та не сплатив відсотки за користування ним і таким чином ухиляється від виконання прийнятих на себе зобов'язань за кредитним договором.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на відсутність його вини у зволіканні виконання зобов'язань по кредитному договору, а також на те, що в період дії кредитного договору між ним та позивачем був укладений договір застави цілісного майнового комплексу і відповідачем було запропоновано позивачу оформити документи на передачу заставленого майна з метою реалізації та здійснення остаточних розрахунків за кредитним договором.

Рішенням господарського суду м. Києва від 30 липня 2004 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р., у задоволенні позову відмовлено.

Судове рішення мотивоване тим, що відповідач виконав свої зобов'язання за кредитним договором в повному обсязі, його вина у простроченні виконання зобов'язання за кредитним договором відсутня.

Оскаржуваною постановою Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р. зазначені судові рішення у справі залишені без змін.

Ухвалою Верховного Суду України від 7 квітня 2005 р. порушено касаційне провадження у справі з перегляду оскаржуваної постанови Вищого господарського суду України з підстав порушення судом норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача і відповідача, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши мате-

ріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Господарським судом встановлено, що сторони 10 грудня 1997 р. уклали кредитний договір № 94V-01-97, згідно з яким позивач надав відповідачеві кредит у сумі 1 176 000 дол. США строком на шість місяців зі сплатою відсотків річних за його користування.

Кредит забезпечувався заставою, визначеною сторонами за договорами від 12 грудня 1997 р. та від 21 лютого 2001 р.

Додатковими угодами строк повернення кредиту було визначено сторонами 28 червня 2000 р.

Актом звірки розрахунків сторонами визначено, що на 1 серпня 2001 р. заборгованість відповідача складала 300 006,68 дол. США основного боргу та 130 923,28 дол. США — по відсотках за користування ним.

Залишаючи без змін постанову Київського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р., Вищий господарський суд України виходив з того, що перерахувавши позивачу 3 жовтня 2002 р. заборгованість за кредитним договором в розмірі, зафіксованому сторонами в акті звірки від 1 серпня 2001 р., відповідач виконав свої зобов'язання перед позивачем в повному обсязі і вказав на відсутність вини відповідача у простроченні виконання ним своїх зобов'язань за попереднім договором.

Проте з такими висновками не можна погодитися.

Згідно з ч. 1 ст. 625 ЦК України боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання.

Згідно з ч. 1 ст. 1048 ЦК України та відповідно до пп. 1.1 кредитного договору відсотки за кредитним договором нараховуються до моменту повного погашення кредиту, а пп. 6.1 договору передбачає строк його дії до повного виконання сторонами прийнятих на себе зобов'язань.

Виходячи з того, що кредит не був погашений відповідачем повною мірою, а зафіксована сторонами в акті звірки від 1 серпня 2001 р. заборгованість відповідача перед позивачем за кредитним договором не була сталою і лише відображала її розмір на дату підписання акта звірки і тому позивач в подальшому правомірно продовжував нараховувати відсотки за користування кредитом, загальний розмір заборгованості відповідача за кредитним договором відповідно збільшувався.

Судами не враховано, що пп. 4.1 кредитного договору встановлено, що якщо перерахована позичальником сума є недостатньою для погашення строкового платежу і нарахованих відсотків, то на розсуд банку із сум, що вносяться позичальником, в першу чергу погашаються відсотки, а потім прострочена заборгованість, а сума, що залишається, іде в рахунок погашення строкового платежу.

Також не взято до уваги те, що умовами кредитного договору повернення кредиту відповідачем не ставиться в залежність від реалізації заставленого майна відповідача.

За таких обставин усі рішення у справі підлягають скасуванню з направленням справи на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю "Банк "Фінанси та Кредит" задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 9 лютого 2005 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. та рішення господарського суду м. Києва від 30 липня 2004 р. у справі № 18/209 (30/320) скасувати.

Справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду від 9 лютого 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю "Банк "Фінанси та Кредит" (м. Київ) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. у справі № 30/320 господарського суду м. Києва за позовом товариства з обмеженою відповідальністю "Банк "Фінанси та Кредит" (м. Київ) до корпорації "Укрінмаш" (м. Київ) про стягнення заборгованості у сумі 74 800,96 дол. США.

ТОВ "Банк "Фінанси та кредит" (надалі — Банк) заявлено позов до корпорації "Укрінмаш" про стягнення заборгованості за кредитом (основний борг) в сумі 60 962,74 дол. США, заборгованості по відсотках — 5378,06 дол. США, пені за несвоєчасне повернення кредиту — 6605,29 дол. США, пені за несвоєчасне погашення відсотків за користування кредитом — 1854,87 дол. США.

До винесення рішення суду Банк збільшив позовні вимоги в частині стягнення відсотків за користування кредитом в сумі 21 813,28 дол. США, 8603,97 дол. США — пені за несвоєчасне повернення кредиту та 2134,49 дол. США — пені за несвоєчасне погашення відсотків за користування кредитом.

Рішенням господарського суду м. Києва від 30 липня 2004 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р., у задоволенні позову відмовлено.

Судові рішення вмотивовані тим, що відповідач виконав свої зобов'язання за кредитним договором в повному обсязі, його вина у простроченні виконання зобов'язання за кредитним договором відсутня.

Не погоджуючись з ухваленими у справі рішеннями, Банк звернувся з касаційною скаргою, в якій ставить питання про їх скасування і просить прийняти нове рішення, яким позов задовольнити, посилаючись на те, що висновки судових інстанцій не відповідають вимогам статей 526, 530, 599 і 1048 ЦК України та ч. 3 пп. 11.3.6 п. 11.3 ст. 11 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств".

Скаржник стверджує, що з моменту підписання акта звірки — 1 серпня 2001 р. — до моменту реалізації заставленого майна — 1 жовтня 2002 р. — відповідач продовжував користуватися кредитними коштами, а тому правомірними є дії Банку по нарахуванню відсотків як плати за користування кредитом.

Беручи до уваги межі перегляду справи у касаційній інстанції, перевіривши матеріали справи та юридичну оцінку встановлених судом фактичних обставин справи та їх повноту, колегія суддів вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Судом першої та апеляційної інстанцій встановлено, що корпорацією "Укрінмаш" та Банк 10 грудня 1997 р. укладено кредитний договір № 94V-01-97, за яким позичальнику надано кредит в сумі 1 176 000 дол. США строком на шість місяців. В подальшому сторонами неодноразово укладалися додаткові угоди, за якими змінювалися строки повернення суми кредиту.

В період дії кредитного договору сторонами укладено договори застави: від 12 грудня 1997 р. на загальну суму 2 764 000 грн. та від 21 лютого 2001 р. — на суму 2 850 435 грн., що є еквівалентом 525 000 дол. США.

Договором застави від 21 лютого 2001 р. передбачено, що майно передається в заставу як забезпечення повернення кредиту за кредитним договором № 94V-01-97 від 10 грудня 1997 р., сплати відсотків за користування кредитом, пені, відшкодування збитків, завданих простроченням платежів за кредитним договором, відшкодування витрат по зверненню стягнення на предмет застави в повному обсязі, визначеному на момент фактичного задоволення вимог.

Позичальником здійснювалось погашення наданого кредиту, однак не в повному обсязі.

1 серпня 2001 р. сторони склали акт звірки розрахунків, згідно з яким визначено заборгованість корпорації "Укрінмаш" за кредитним договором. На дату складання акта звірки розрахунків основний борг складав 300 006,68 дол. США та 130 923,28 дол. США — по відсотках за користування ним. До здійснення звірки розрахунків боржник своїм

листом від 31 липня 2001 р. за № 1/536 запропонував кредитору оформити документи на передачу йому майна, переданого в заставу, з метою його реалізації, здійснення остаточних розрахунків і підписання мирової угоди.

Банк не прийняв пропозицію боржника і звернувся до державної виконавчої служби про відкриття виконавчого провадження, яке тривало з 26 вересня 2001 р. до 3 жовтня 2002 р.

3 жовтня 2002 р. сторони уклали додаткову угоду до договору застави, за якою кредитор надав можливість боржнику самостійно реалізувати заставлене майно.

Як свідчать матеріали справи, цього ж таки 3 жовтня 2002 р. заставлене майно було реалізовано, кошти перераховані кредитору і укладено ще одну угоду, за якою сторони домовилися визнати, що договір застави від 21 лютого 2001 р. втратив чинність.

Зарахувавши кошти, Банк видав позичальнику меморіальний ордер від 3 жовтня 2002 р. № 7, згідно з яким кошти у сумі 300 006,68 дол. США зараховані в рахунок погашення кредиту (основного боргу), а 140 318,61 дол. США зараховані згідно з меморіальним ордером від 3 жовтня 2002 р. № 8 — в рахунок погашення відсотків за користування кредитом.

Відповідно до ст. 178 ЦК УРСР виконання зобов'язань може забезпечуватись згідно з законом або договором неустойкою (штрафом, пенею), заставою і поручительством. Стаття 181 ЦК УРСР зазначає, що застава — це такий вид забезпечення зобов'язання, коли в силу застави кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення з вартості заставленого майна перед іншими кредиторами.

Корпорація "Укрінмаш", перерахувавши Банку суму боргу за договором кредиту та відсотки за користування ним, що визначено сторонами в акті звірки від 1 серпня 2002 р., та уклавши угоду про припинення дії договору застави, обгрунтовано вважає, що свої зобов'язання перед Банком виконала повністю.

Колегія суддів вважає обгрунтованими висновки суду першої та апеляційної інстанцій про відсутність вини боржника, оскільки після його пропозиції від 31 липня 2001 р. передати кредитору заставлене майно для реалізації кредитор сам визначив порядок звернення стягнення на майно, що не призвело до бажаних результатів, і лише після дозволу боржнику реалізувати самому заставлене майно кредитор отримав погашення визначеного сторонами боргу.

Отримавши 3 жовтня 2002 р. заборгованість за кредитним договором та по відсотках за користування ним, Банк не повідомив позичальника про те, що перерахованих йому коштів недостатньо для погашення боргу, а повідомив його про це лише 13 грудня 2002 р., незважаючи на те, що підписавши угоду від 3 жовтня 2002 р. про втрату чинності договору застави від 21 лютого 2001 р., який забезпечував виконання

зобов'язання за кредитним договором, підтвердив тим самим виконання боржником зобов'язань за договором кредитування.

Колегія суддів Вищого господарського суду України вважає юридичну оцінку, дану місцевим та апеляційним судами обставинам справи, такою, що грунтується на матеріалах справи та чинному законодавстві і підстав для задоволення касаційної скарги не вбачає.

Керуючись статтями 111^9, 111^{10} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. залишити без змін, а касаційну скаргу — без задоволення.

10. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 травня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю "Київпроменергобуд" (надалі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р. у справі № 2-18/9943-2004 за позовом Товариства до Управління кооперативної торгівлі та ринків "Кримспоживспілки" (надалі — Управління) про стягнення 154 000 грн. боргу та 10 709,16 грн. пені,

встановив:

Рішенням господарського суду Автономної Республіки Крим від 16 серпня 2004 р. позов задоволено в частині стягнення 154 000 грн. боргу, а в частині стягнення 10 709,16 грн. пені в позові відмовлено у зв'язку із пропуском строку позовної давності.

Постановою від 12 жовтня 2004 р. Севастопольський апеляційний господарський суд зазначене судове рішення скасував, а в позові відмовив.

Оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України постанову Севастопольського апеляційного господарського суду залишив без змін.

Постанови касаційного та апеляційного судів обґрунтовані тим, що позивач не надав належних доказів на підтвердження своїх доводів про

порушення з вини відповідача його права на отримання плати за поставлений у позадоговірному порядку товар, оскільки договір, що є підставою позову, підписано неуповноваженою особою і від імені структурного підрозділу відповідача, який не має статусу юридичної особи.

В касаційній скарзі ставиться питання про скасування постанови Вищого господарського суду України з підстав неправильного застосування судом норм матеріального права, а також виявлення факту різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах. Зміст касаційної скарги Товариства зводиться до доведення того, що керівник Сімферопольського міського ринкового торгу (надалі — Міськринкторг) мав право укладати договір на поставку продуктів харчування від імені цього структурного підрозділу.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін постанову апеляційного суду, якою в позові відмовлено, Вищий господарський суд України виходив з того, що укладений між позивачем та Міськринкторгом договір поставки цукру не створив правових наслідків для Управління, структурним підрозділом якого він є, бо Управління в наступному не схвалило його, а відповідних повноважень на його укладення не було; надані Товариством документи не є належними доказами про передачу цукру, а відтак вимога про його сплату безпідставна; суд першої інстанції помилково відновив строк позовної давності, позаяк відповідно до ст. 80 ЦК УРСР суд визнає поважною причину пропуску строку лише у випадку, коли порушене право підлягає захисту.

Місцевий та апеляційний суди встановили, що 23 жовтня 2000 р. позивач уклав з Міськринкторгом договір на поставку продуктів харчування.

Міськринкторг є структурним підрозділом відповідача.

Посилаючись на статут Управління та положення про Міськринкторг, місцевий суд дійшов висновку, що цей структурний підрозділ мав право укладати подібні договори, проте апеляційний суд на основі ретельного аналізу змісту зазначених статуту та положення і норм законодавства обґрунтовано спростував його.

Висновок апеляційного і Вищого господарського судів ґрунтується на положеннях статей 62, 63 ЦК УРСР, згідно з якими представник має право укладати угоду тільки від імені особи, яку представляє. Наступне схвалення угоди має значення лише тоді, коли угода укладена від імені іншої особи особою, не уповноваженою на укладення угоди або з перевищенням повноважень. В даному випадку договір на поставку продуктів харчування укладено не від імені відповідача, а від імені його структурного підрозділу неуповноваженою особою.

Відтак підставою заявлених позовних вимог Товариства є договір, в якому відповідач не є стороною.

Крім того, апеляційний суд дійшов обґрунтованих висновків про безпідставність заявлених позовних вимог, позаяк представлені позивачем документи не є належними доказами передачі відповідачу вказаної кількості цукру на зазначену суму. Ці висновки ґрунтуються на всебічному і повному дослідженні всіх обставин справи і правильній юридичній оцінці наявних в ній доказів, а тому ухвалена ним постанова є законною і обґрунтованою. Відтак законною є і оскаржувана постанова Вищого господарського суду України, якою апеляційна постанова залишена без змін.

За таких обставин підстави скасування постанови Вищого господарського суду України відсутні.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю "Київпроменергобуд" залишити без задоволення, а постанову Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р. — без змін.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 8 грудня 2004 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 травня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ "Київпроменергобуд" на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. у справі № 2-18/9943-2004 господарського суду Автономної Республіки Крим за позовом ТОВ "Київпроменергобуд" (м. Київ) до Управління кооперативної торгівлі та ринків "Кримспоживспілки" (м. Сімферополь) в особі Сімферопольського міського ринкового торгу (м. Сімферополь) про стягнення боргу у сумі 154 000 грн.

У липні 2004 р. позивач — ТОВ "Київпроменергобуд" пред'явив у господарському суді позов до відповідача — Управління кооперативної торгівлі та ринків "Кримспоживспілки" в особі Сімферопольського міського ринкового торгу про стягнення боргу у сумі 154 000 грн.

У позовній заяві позивач вказував, що 23 жовтня 2000 р. між ним та відповідачем був укладений договір на поставку продуктів харчування № 22, відповідно до якого відповідач повинен був здійснити оплату узгодженої ними вартості товару у міру його реалізації, але не пізніше семи банківських днів з моменту його отримання.

Позивач, посилаючись на те, що у жовтні 2000 р. він поставив відповідачу 140 т цукру, а відповідач не виконав умов договору щодо оплати отриманого товару в сумі 154 000 грн., просить задовольнити його вимоги та стягнути з відповідача понесені ним судові витрати.

В серпні 2004 р. позивач доповнив свої вимоги, посилаючись на неналежне виконання відповідачем зобов'язань за договором, і просить стягнути на його користь пеню за кожен день прострочення платежу в сумі 10 709,16 грн.

Рішенням господарського суду Автономної Республіки Крим від 16 серпня 2004 р. позов задоволено частково.

Постановлено поновити пропущений з поважних причин строк позовної давності та стягнути з відповідача на користь позивача 154 000 грн. основного боргу, 1540 грн. — держмита та 118 грн. — витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

В задоволенні вимог про стягнення пені відмовлено у зв'язку із пропуском строку позовної давності.

Рішення мотивовано наявністю підстав для відновлення пропущеного позивачем строку на звернення до суду за захистом порушених прав внаслідок невиконання відповідачем умов договору щодо оплати вартості продукції.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. рішення місцевого суду скасоване, у задоволенні вимог позивача відмовлено.

Постанову мотивовано недоведеністю позивачем факту постачання відповідачеві 140 т цукру та виникнення у відповідача зобов'язання щодо оплати вартості товару.

У касаційній скарзі ТОВ "Київпроменергобуд" ставиться питання про скасування постанови суду апеляційної інстанції з підстав її невідповідності вимогам норм матеріального та процесуального законодавства та про залишення без змін рішення місцевого суду як обгрунтованого.

Заслухавши представників сторін, перевіривши повноту встановлення судом обставин справи та правильність їх юридичної оцінки, Вищий господарський суд України дійшов висновку, що касаційна скарга є необгрунтованою і не підлягає задоволенню з таких підстав.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що 23 жовтня 2000 р. між ТОВ "Київпроменергобуд" та Сімферопольським міським ринковим торгом, що є структурним підрозділом Управління кооперативної торгівлі та ринків "Кримспоживспілки" без права юридичної особи, був укладений договір на поставку продуктів харчування № 22, відповідно до

якого покупець — Сімферопольський міський ринковий торг повинен був здійснити оплату узгодженої ними вартості товару у міру його реалізації, але не пізніше семи банківських днів з моменту його отримання. Зазначений договір не створив правових наслідків для юридичної особи, що не схвалила в наступному вказаний договір.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд на підставі повно встановлених обставин справи та правовідносин сторін виходив з того, що помилкові висновки місцевого суду щодо виникнення у відповідача зобов'язань по сплаті вартості товару ґрунтуються на неналежних доказах, а саме: копії договору від 23 жовтня 2000 р. № 22, видаткових накладних від 24 жовтня 2000 р. без номера та від 31 жовтня 2000 р. № 40, шляхових листах № 79262 та № 792261 від 22 жовтня 2000 р., квитанції про перебування працівників позивача у відрядженні у м. Сімферополі, які не містять відомостей про видачу товару та отримання його відповідачем.

Зазначеним доказам апеляційний суд, відповідно до вимог ст. 43 ГПК, надав належну оцінку в їх сукупності, виклав у своїй постанові, висновки з яких він не приймає та вважає такими, що не мають значення для справи.

Як зазначав позивач, 23 та 31 жовтня 2000 р. він здійснив поставку 140 т цукру, які не були оплачені відповідачем у встановлений договором термін.

Відповідно до вимог ст. 33 ГПК кожна із сторін повинна довести в судовому засіданні ті обставини, на які вони посилаються як на підставу своїх вимог чи заперечень.

Відмовляючи у задоволенні вимог позивача за безпідставністю, суд, відповідно до наведених вимог закону, правильно виходив з того, що позивач не надав належних доказів на підтвердження своїх доводів про порушення з вини відповідача його права на отримання плати за поставлений у позадоговірному порядку товар.

Відповідно до ст. 71 ЦК УРСР, що діяла на час виникнення спірних правовідносин, загальний строк для захисту свого порушеного права за позовом особи, право якої порушено (позовна давність), встановлюється в три роки. Згідно з ст. 80 ЦК УРСР закінчення строку позовної давності до пред'явлення позову є підставою для відмови в позові.

Не погодившись з оцінкою причин пропуску позовної давності, яку дав на підставі невірно встановлених обставин суд першої інстанції, апеляційний суд обгрунтовано виходив з того, що відповідно до положень ст. 80 ЦК УРСР суд визнає поважною причину пропуску строку позовної давності лише у випадку, коли порушене право підлягає захисту, та відмовив у задоволенні вимог позивача за безпідставністю.

З огляду на викладене, доводи касаційної скарги про наявність підстав до поновлення пропущеного позивачем строку позовної давності слід вважати необгрунтованими.

Посилання у касаційній скарзі на порушення апеляційним судом вимог ст. 38 ГПК не беруться до уваги. Вирішуючи спір, апеляційний суд виходив з достатності наданих сторонами доказів. Доведення обставин, на які посилаються учасники справи, покладено на сторони. Зазначене обгрунтування касаційної скарги суперечить процесуальним повноваженням суду касаційної інстанції, яка не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти їх.

Твердження у скарзі про безпідставність висновків суду про ненабуття юридичною особою прав та обов'язків за спірним договором та про неправильне посилання суду на статті 29, 62 ЦК УРСР не відповідають встановленим судом обставинам та матеріалам справи, згідно з якими Сімферопольський міський ринковий торг є структурним підрозділом Управління кооперативної торгівлі та ринків "Кримспоживспілки" без права юридичної особи, виступав стороною в договорі на поставку продуктів харчування від 23 жовтня 2000 р. № 22, даних про схвалення даного договору юридичною особою в наступному або наявності повноважень до укладення даного договору від імені юридичної особи не встановлено.

Тому посилання на зазначені обставини слід залишити поза увагою.

Колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що постанова апеляційної інстанції є обґрунтованою та відповідає законодавству України, а тому не вбачає підстав для зміни чи скасування постанови Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. у справі № 2-18/9943-2004.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11}, 111^{12} ГПК, Вищий господарський суд України,

постановив:

Касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю "Київпроменергобуд" залишити без задоволення.

Постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 12 жовтня 2004 р. у справі № 2-18/9943-2004 залишити без змін.

Справи зі спорів, пов'язаних із виконанням зобов'язань та відповідальністю за їх порушення

11. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Ватутінське АТП-2362" на постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. у справі № 30/401 за позовом відкритого акціонерного товариства "Ватутінське АТП-2362" до товариства з обмеженою відповідальністю "Багатогалузева фірма "Республіканське управління механізації шляхового будівництва", третя особа — Служба автомобільних доріг Черкаської області "Облавтодор", про стягнення суми,

встановив:

У червні 2002 р. відкрите акціонерне товариство "Ватутінське АТП-2362" звернулося з позовом до товариства з обмеженою відповідальністю "Багатогалузева фірма "Республіканське управління механізації шляхового будівництва" про стягнення заборгованості та збитків з мотивів неналежного виконання відповідачем умов договору на перевезення вантажів автомобільним транспортом від 30 квітня 2001 р. № 4.

Відповідач позов не визнавав, посилаючись на його безпідставність.

Рішенням господарського суду м. Києва від 9 червня 2003 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2004 р., в позові відмовлено з мотивів його необґрунтованості.

Постановою Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. вказані судові рішення залишено без змін з тих самих підстав.

Ухвалою від 10 березня 2005 р. Верховним Судом України за касаційною скаргою відкритого акціонерного товариства "Ватутінське АТП-2362"

порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. з мотивів її невідповідності нормам матеріального права.

Служба автомобільних доріг Черкаської області "Облавтодор" не використала наданого законом права на участь свого представника у судовому засіданні.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників позивача та відповідача, перевіривши матеріали справи і рішення, які приймались судами в процесі її розгляду, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Господарський суд м. Києва дійшов безпідставного висновку про необґрунтованість вимог позивача щодо стягнення вартості перевезень, оскільки він не ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності.

Відповідно до ст. 161 ЦК УРСР зобов'язання повинні виконуватися належним чином і в установлений строк відповідно до вказівок закону, договору, а при відсутності таких вказівок — відповідно до вимог, що звичайно ставляться.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами, відповідно до пп. 4.6 договору на перевезення вантажів автомобільним транспортом № 4 від 30 квітня 2001 р., укладеного між позивачем та відповідачем, остаточне визначення обсягу виконаних позивачем робіт відбувається в останній тиждень кожного місяця на підставі результатів геозаміру.

3 травня 2001 р. у додатку до договору № 4 від 30 квітня 2001 р. сторони встановили, що вартість перевезення 1 тонни вантажу визначається за коефіцієнтом 3,0.

11 червня 2001 р. товариство з обмеженою відповідальністю "Багатогалузева фірма "Республіканське управління механізації шляхового будівництва" направило відкритому акціонерному товариству "Ватутінське АТП-2362" лист, в якому просило вважати недійсним коефіцієнт 3,0 збільшення вартості перевезень, який було встановлено додатком від 3 травня 2001 р. до договору № 4 від 30 квітня 2001 р.

Таким чином, не можна погодитися з висновком господарського суду першої інстанції, з яким погодився Київський апеляційний господарський суд, про правомірність застосування відповідачем коефіцієнта 3,0 при визначенні вартості перевезень.

Враховуючи, що сторонами чітко не встановлено вартість перевезень вантажу, господарським судам слід було з'ясувати фактичні витрати перевізника.

Вищий господарський суд України на вказані обставини також уваги не звернув, що призвело до ухвалення незаконного рішення.

Враховуючи викладене, всі ухвалені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий судовий розгляд.

При новому розгляді слід всебічно і повно встановити всі обставини справи, зокрема встановити фактичні витрати позивача та ухвалити законне і обґрунтоване рішення.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. у справі № 30/401, постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2004 р. та рішення господарського суду м. Києва від 9 червня 2004 р. — скасувати, справу передати на новий судовий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова остаточна та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ "Ватутінське АТП-2362" на постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2004 р. у справі за позовом ВАТ "Ватутінське АТП-2362" до ТОВ "Багатогалузева фірма "Республіканське управління механізації шляхового будівництва", третя особа — Служба автомобільних доріг Черкаської області "Облавтодор", про стягнення заборгованості у сумі 391 965,62 грн.

У червні 2002 р. ВАТ "Ватутінське АТП-2362" звернулося до суду з позовом до ТОВ "Багатогалузева фірма "Республіканське управління механізації шляхового будівництва" про стягнення заборгованості у сумі 391 965,62 грн.

Позивач зазначав, що відповідно до умов договору надав відповідачу послуги на загальну суму 1 345 050,24 грн., за які останній розрахувався не у повному обсязі і залишок боргу складає 246 113,81 грн.

Невиконання відповідачем своїх зобов'язань щодо своєчасної сплати призвело до додаткових витрат у сумі 144 033,81 грн., а тому з урахуванням цих збитків та судових витрат позивач просив стягнути на його користь 391 965,62 грн.

Під час розгляду спору позивач збільшив розмір позовних вимог до 419 880,59 грн.

Рішенням господарського суду м. Києва від 9 червня 2003 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного госпо-

дарського суду від 20 травня 2004 р., у задоволенні позову відмовлено.

У касаційній скарзі позивач посилається на неправильну правову оцінку судами обставин справи і просить постановлені у справі судові рішення скасувати, а справу передати на новий судовий розгляд.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, зокрема і після оголошеної судом перерви до 20 січня 2005 р., перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи касаційної скарги, судова колегія не вбачає підстав для її задоволення виходячи із такого.

Відповідно до умов договору № 4 від 30 квітня 2001 р., яким обґрунтовуються позовні вимоги, позивач зобов'язався здійснювати транспортне перевезення вантажів для будівництва доріг і інших об'єктів, а відповідач — здійснювати оплату виконаних перевізником робіт за погодженням та відповідно до вимог прейскуранта № 13-01-02 від 1 січня 1990 р. на підставі погодженої калькуляції розрахунків з переводними коефіцієнтами, які є невід'ємною частиною цього договору.

Розрахунки здійснюються у п'ятиденний строк з часу надання рахунка та надходження коштів від замовника будівництва.

Додатком від 3 травня 2001 р. до договору № 4 від 30 квітня 2001 р. сторони узгодили переводний коефіцієнт у розмірі 3,0 до тарифів за прейскурантом № 13-01-02.

Іншого розміру поправочного коефіцієнта для визначення вартості перевезень згідно з прейскурантом № 13-01-02 від 1 січня 1990 р. сторони не узгоджували, а тому суди першої і апеляційної інстанцій правомірно визнали здійснені позивачем розрахунки із застосуванням коефіцієнта 3,428 і твердження про наявність заборгованості за договором безпідставними.

Правомірно відмовлено судами і у задоволенні вимог щодо додаткових витрат та збитків, оскільки окрема компенсація додаткових витрат, які включаються до загальновиробничих витрат і враховані калькуляцією, договором не передбачена, а за відсутності у відповідача грошових зобов'язань права вимагати відшкодування додаткових витрат у позивача немає.

Враховуючи те, що встановленим обставинам дано правильну правову оцінку, доводи касаційної скарги висновків суду не спростовують, а також керуючись статтями 111^{10}, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу залишити без задоволення, а постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 травня 2004 р. — без змін.

12. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 травня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу дочірньої компанії "Газ України" НАК "Нафтогаз України" на постанову Вищого господарського суду України від 10 лютого 2005 р. у справі № 9/128 за позовом дочірньої компанії "Газ України" НАК "Нафтогаз України" до ВАТ "Львівгаз" про стягнення заборгованості у сумі 2 837 488,33 грн.,

встановив:

У квітні 2004 р. ДК "Газ України" НАК "Нафтогаз України" звернулась до суду з позовом про стягнення з ВАТ "Львівгаз" заборгованості за поставлений природний газ за договором від 19 січня 2001 р. № 10/1-258 у сумі 2 238 914,29 грн., інфляційних нарахувань — 276 008,79 грн., пені — 157 334,25 грн. та 3% річних — 165 231 грн.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що ним повністю дотримується встановлений законодавством порядок розрахунків за поставлений газ для потреб установ і організацій, що фінансуються з державного та місцевого бюджетів.

Рішенням господарського суду Львівської області від 5—13 серпня 2004 р., залишеним без змін постановою Львівського апеляційного господарського суду від 15 листопада 2004 р., у позові відмовлено.

Судові рішення мотивовані тим, що відповідач не має права визначати порядок, розміри та строки розрахунків з позивачем, а кошти, які надходили на розподільний рахунок від споживачів природного газу, не є власністю ВАТ "Львівгаз" і відповідач не має права ними розпоряджатися.

Постановою Вищого господарського суду України від 10 лютого 2005 р. постанова Львівського апеляційного господарського суду від 15 листопада 2004 р. залишена без змін з тих же підстав.

14 квітня 2005 р. Верховним Судом України порушено провадження за касаційною скаргою ДК "Газ України" НАК "Нафтогаз України", у якій йдеться про скасування постанови Вищого господарського суду України від 10 лютого 2005 р. та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального права, невідповідність оскаржуваної постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права, різне застосування Вищим господарським судом України одного і того ж положення закону в аналогічних справах.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін постанову суду апеляційної інстанції, касаційний суд виходив з того, що вона є законною.

Разом з тим з обґрунтованістю такого висновку погодитися не можна.

Як було встановлено судами, 19 січня 2001 р. між ДК "Торговий дім "Газ України" НАК "Нафтогаз України", правонаступником якої є ДК "Газ України" НАК "Нафтогаз України", та відповідачем було укладено договір № 10/1-258 купівлі-продажу природного газу.

Позивачем виконані зобов'язання за даним договором повністю, а відповідач розрахувався за газ частково. В зв'язку з наведеним дочірня компанія звернулась до суду з позовом про стягнення з ВАТ "Львівгаз" заборгованості за поставлений за договором газ. Договір не визнано недійсним повністю або в частині розрахунків.

Відповідно до ч. 1 ст. 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог — відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Посилання судів на те, що відповідач не має права визначати порядок, розміри та строки розрахунків з позивачем, оскільки це не відповідає постанові Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 13 листопада 1998 р. № 1785 "Про вдосконалення розрахунків за спожитий природний газ", суперечить закону.

Постановою НКРЕ від 12 липня 2000 р. № 759 "Про затвердження Алгоритму розподілу коштів, що надходять на розподільні рахунки газозбутових підприємств Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" за поставлений природний газ" на виконання постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 27 травня 2000 р. № 840 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 13 листопада 1998 р. № 1785" було розроблено Алгоритм, який визначає послідовність дій підприємств та банків, що їх обслуговують, при надходженні коштів на розподільні рахунки підприємств за поставлений природний газ.

Цей алгоритм не впливає на домовленість сторін за договором щодо строків оплати вартості поставленого газу, не припиняє зобов'язання боржника по оплаті боргу кредитору, в тому числі шляхом реалізації свого права на стягнення боргу з споживачів природного газу.

Вимоги позивача не стосуються коштів, що надходили на розподільний рахунок від споживачів природного газу і не є власністю ВАТ "Львівгаз", якими відповідач не має права розпоряджатися.

Порушення вимог матеріального права, допущені судами при розгляді справи, є підставою для скасування винесених судових рішень та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

При новому розгляді справи суду слід врахувати наведене та вирішити спір з дотриманням вимог закону.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу дочірньої компанії "Газ України" НАК "Нафтогаз України" задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 10 лютого 2005 р., постанову Львівського апеляційного господарського суду від 15 листопада 2004 р. та рішення господарського суду Львівської області від 5—13 серпня 2004 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 10 лютого 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 травня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ДК "Газ України" НАК "Нафтогаз України" на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 15 листопада 2004 р. у справі за позовом ДК "Газ України" НАК "Нафтогаз України" до ВАТ " Львівгаз" про стягнення заборгованості.

У квітні 2004 р. ДК "Газ України" НАК "Нафтогаз України" звернулась до суду з позовом, у якому, посилаючись на невиконання ВАТ "Львівгаз" своїх зобов'язань щодо оплати у повному обсязі газу, поставленого згідно з умовами укладеного з ним 19 січня 2001 р. договору № 10/1-258, просила стягнути з відповідача заборгованість у сумі 2 238 914,29 грн., 276 008,79 грн. — на відшкодування втрат від знецінення коштів внаслідок інфляції, 165 231 грн. — 3% річних та 157 334,25 грн. — пені за порушення термінів розрахунків.

Рішенням господарського суду Львівської області від 5—13 серпня 2004 р., залишеним без змін постановою Львівського апеляційного господарського суду від 15 листопада 2004 р., у задоволенні позову відмовлено.

У касаційній скарзі позивач посилається на порушення та неправильне застосування судами норм матеріального права, просить постановлені у справі судові рішення скасувати та постановити нове рішення про задоволення позову.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи і обговоривши доводи касаційної скарги, колегія суддів не вбачає підстав для її задоволення, виходячи з такого.

Договір від 19 січня 2001 р. № 10/1-258 на постачання природного газу відповідачу для забезпечення потреб підприємств теплоенергетики, бюджетних установ і населення укладено відповідно до Порядку забезпечення галузей національної економіки і населення природним газом у 2001 р., затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2000 р. № 1800.

Зазначеними постановою та Порядком передбачено, що продаж природного газу споживачам з ресурсів НАК "Нафтогаз України" здійснюють відкриті акціонерні товариства з газопостачання та газифікації, які відкривають в уповноважених банках розподільні рахунки, на які будуть надходити кошти за реалізований ними споживачам газ, а розподіл цих коштів буде здійснюватись відповідно до Алгоритму, розробленого НАК "Нафтогаз України" та затвердженого НКРЕ.

Крім цього, порядок розрахунків за постачання природного газу встановлено спільною постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 13 листопада 1998 р. № 1785 "Про вдосконалення розрахунків за спожитий природний газ", п. 1 якої також передбачено, що кошти, що надійшли протягом операційного дня від споживачів природного газу, установи банків зараховують на розподільні рахунки газозбутових і газотранспортних підприємств постачальників природного газу. Ці кошти установи банків розподіляють згідно з Алгоритмом розподілу коштів з розподільних рахунків газозбутових і газотранспортних підприємств та перераховують на консолідований розподільний рахунок. Алгоритм розподілу цих коштів розробляється Національною акціонерною компанією "Нафтогаз України" та затверджується Національною комісією регулювання електроенергетики за погодженням з Державною податковою адміністрацією і доводиться до установ банків не пізніше 5 днів до початку його використання.

При цьому використання інших рахунків для здійснення розрахунків за природний газ не допускається, а тому за таких обставин, коли розрахунки між суб'єктами газового ринку, які здійснюють постачання газу відповідно до встановленого Урядом порядку, нормативно врегульовані і ними погоджені, суд першої інстанції і апеляційний суд дійшли правильного висновку щодо безпідставності заявлених вимог, обґрунтовано відмовили у задоволенні позову і підстав для скасування судових рішень з наведених у касаційній скарзі мотивів колегія суддів не вбачає.

Керуючись статтями 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу залишити без задоволення, а постанову Львівського апеляційного господарського суду від 15 листопада 2004 р. — без змін.

Справи зі спорів, пов'язаних із визнанням угод недійсними

13. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" (надалі — ВАТ "ВаБанк") на постанову Вищого господарського суду України від 22 березня 2005 р. у справі № 10/396 за позовом відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" до ТОВ "Інком 2001", треті особи: Регіональне відділення ФДМУ по Дніпропетровській області, ВАТ "Дніпрококс", про визнання недійсним договору купівлі-продажу,

встановив:

У жовтні 2004 р. ВАТ "ВаБанк" звернулось до суду з позовом до ТОВ "Інком 2001" про визнання недійсним договору купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02 та зобов'язання відповідача повернути пакет акцій ВАТ "Дніпрококс" у кількості 11 552 001 штук.

В обґрунтування своїх вимог позивач посилався на ст. 28 Закону України "Про цінні папери і фондову біржу", якою заборонено торговцю цінними паперами здійснювати торгівлю акціями того емітента, в якого він безпосередньо або побічно володіє майном у розмірі більше 5% статутного фонду. Між тим позивач здійснив продаж частини пакета акцій, фактичний розмір якого становить 25%, що підтверджується актом поточної перевірки виконання умов договору купівлі-продажу пакета акцій ВАТ "Дніпрококс" від 10 липня 2003 р.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2004 р., залишеним без змін постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р., позов задоволено. Визнано недійсним договір купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02, укладений між ВАТ "ВаБанк" та ТОВ "Інком 2001", зобов'язано ТОВ "Інком 2001" повернути на користь ВАТ

"ВаБанк" пакет акцій ВАТ "Дніпрококс" у кількості 11 552 001 штук, придбаних за договором купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02, та стягнути з ВАТ "ВаБанк" на користь ТОВ "Інком 2001" 15 028 000 грн., сплачених за придбаний пакет акцій ВАТ "Дніпрококс" відповідно до договору купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02.

Постановою Вищого господарського суду України від 22 березня 2005 р. зазначені рішення та постанову залишено без змін.

У касаційній скарзі ВАТ "ВаБанк" поставлено питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 22 березня 2005 р. В обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування Вищим господарським судом України положень ст. 48 ЦК УРСР.

Ухвалою Верховного Суду України від 7 квітня 2005 р. порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 22 березня 2005 р.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників сторін, дослідивши доводи касаційної скарги та заперечень і перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Згідно з ч. 2 ст. 34 ГПК обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування.

Постановляючи рішення про стягнення з ВАТ "ВаБанк" на користь ТОВ "Інком 2001" 15 028 000 грн., сплачених за придбаний пакет акцій ВАТ "Дніпрококс" відповідно до договору купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02, суди виходили з доведеності факту виконання покупцем акцій договірного зобов'язання про їх оплату, в підтвердження чого послались на лист ВАТ "ВаБанк" від 28 грудня 2002 р. № 03/2966, в якому зазначається, що на виконання зобов'язання ТОВ "Інком 2001" за договором купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02 на рахунок ВАТ "ВаБанк" надійшли кошти в сумі 2 819 000 дол. США від поручителя покупця — компанії "MAS IMPEX HANDELSGES.M.B.H.".

Відповідно до пп. 7.1.5 п. 7.1 ст. 7 Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" зарахування коштів на рахунок клієнта здійснюється як шляхом внесення їх у готівковій формі, так і шляхом переказу коштів у безготівковій формі з інших рахунків.

Пунктом 16.1 ст. 16 Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні " до документів на переказ віднесено розрахункові документи, документи на переказ готівки, міжбанківські розрахункові документи, клірингові вимоги та інші документи, що використовуються в платіжних системах для ініціювання переказу.

Розрахунковим документом є документ на переказ коштів, що використовується для ініціювання переказу з рахунка платника на рахунок отримувача.

Лист ВАТ "ВаБанк" від 28 грудня 2002 р. № 03/2966 про надходження коштів від поручителя покупця — компанії "MAS IMPEX HANDELSGES.M.B.H." в сумі 2 819 000 дол. США на рахунок ВАТ "Вабанк" не відноситься до міжбанківських розрахункових документів та не підтверджує переказ коштів компанією "MAS IMPEX HANDELSGES.M.B.H." на виконання договору поруки від 28 грудня 2002 р., укладеного між компанією "MAS IMPEX HANDELSGES.M.B.H.", ВАТ "ВаБанк" та ТОВ "Інком 2001".

Отже, суди дійшли помилкового висновку про наявність належних доказів виконання зобов'язання ТОВ "Інком 2001" за договором купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02.

Крім того, суди не врахували, що лист ВАТ "ВаБанк" від 28 грудня 2002 р. № 03/2966 про надходження коштів спростовується листом компанії "MAS IMPEX HANDELSGES.M.B.H." від 16 грудня 2004 р. про неможливість надання платіжного документа про перерахування коштів у зв'язку з невиконанням останнім своїх зобов'язань за договором поруки від 28 грудня 2002 р.

За таких обставин відсутні підстави для застосування реституції згідно з ч. 2 ст. 48 ЦК УРСР в частині повернення коштів, оскільки належних доказів в підтвердження факту їх отримання банком суду в законному порядку не подано.

Тому постанова Вищого господарського суду України від 22 березня 2005 р., постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. та рішення господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2004 р. підлягають скасуванню в частині стягнення з ВАТ "ВаБанк" на користь ТОВ "Інком 2001" 15 028 000 грн. і справу в цій частині слід передати на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

При новому розгляді суду необхідно з'ясувати дійсні факти з урахуванням викладеного та вирішити спір згідно із законом.

Керуючись статтями 111^{19}, 111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 22 березня 2005 р., постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. та рішення господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2004 р. у справі № 10/396 скасувати в частині стягнення з відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" на користь товариства з обмеженою відповідальністю "Інком 2001" 15 028 000 грн. і справу в цій частині передати на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 22 березня 2005 р.

(постанову скасовано частково постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" (надалі — ВАТ "ВаБанк") на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. у справі № 10/396 за позовом ВАТ "ВаБанк" до товариства з обмеженою відповідальністю "Інком 2001", треті особи: Регіональне відділення Фонду державного майна України по Дніпропетровській області (м. Дніпропетровськ), відкрите акціонерне товариство "Дніпрококс" (м. Дніпропетровськ), про визнання недійсним договору купівлі-продажу.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2004 р. у справі № 10/396 було задоволено позов ВАТ "ВаБанк" до ТОВ "Інком 2001" про визнання недійсним договору купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02. На відповідача згідно з ч. 2 ст. 48 ЦК УРСР було покладено обов'язок повернути на користь позивача пакет акцій ВАТ "Дніпрококс" у кількості 11 552 001 шт., придбаних за договором купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02, та стягнути з позивача на користь відповідача 15 028 000 грн. коштів, сплачених за придбаний пакет акцій ВАТ "Дніпрококс".

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. у справі № 10/396 апеляційну скаргу ВАТ "ВаБанк" на рішення господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2004 р. залишено без задоволення, а рішення господарського суду — без змін.

ВАТ "ВаБанк" з постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. у справі № 10/396 в частині залишення без змін рішення господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2004 р. про стягнення з позивача 15 028 000 грн. не погоджується і в касаційній скарзі просить скасувати зазначену постанову з мотивів неправильного застосування судом апеляційної інстанції норми ст. 83 ГПК та положення ч. 2 ст. 48 ЦК УРСР.

В обґрунтування своїх вимог скаржник посилається на те, що господарським судом Дніпропетровської області та Дніпропетровським апеляційним господарським судом було порушено положення ст. 83 ГПК в частині виходу судами першої та апеляційної інстанцій за межі позовних вимог без наявності клопотання заінтересованих осіб та неправомірно застосоване положення ч. 2 ст. 48 ЦК УРСР щодо наслідків визнання

угоди недійсною. Наведені в касаційній скарзі обставини, на думку скаржника, вказують на неправильне застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права.

Колегія суддів, перевіривши наявні матеріали справи на предмет повноти їх встановлення судом першої і апеляційної інстанцій та правильності застосування норм матеріального та процесуального права, заслухавши пояснення присутніх у засіданні представників сторін, дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно з ч. 2 ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Правова оцінка обставин та достовірності доказів у справі є виключною прерогативою першої та апеляційної інстанцій.

В постанові Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. у справі № 10/396 було встановлено, що між позивачем — ВАТ "ВаБанк" та відповідачем — ТОВ "Інком 2001" був укладений договір купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" від 28 грудня 2002 р. № Т-126/02. Згідно з укладеним договором ВАТ "ВаБанк" передало у власність ТОВ "Інком 2001" пакет акцій ВАТ "Дніпрококс" у кількості 11 552 001 шт. на суму 15 028 000 грн. Судами першої та апеляційної інстанцій було встановлено, що в зв'язку з неможливістю ТОВ "Інком 2001" виконати обов'язки за договором щодо сплати вартості пакета акцій ВАТ "Дніпрококс", зобов'язання боржника за договором згідно з укладеним між компанією "MAS IMPEX HANDELSGES. M.B.H.", ВАТ "ВаБанк" та ТОВ "Інком 2001" договором поруки від 28 грудня 2002 р., було виконано компанією "MAS IMPEX HANDELSGES. M.B.H.". В постанові Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. було встановлено також факт повного виконання зобов'язань за договором поруки, укладеним між компанією "MAS IMPEX HANDELSGES. M.B.H.", ВАТ "ВаБанк" та ТОВ "Інком 2001", та відсутність претензій між сторонами, що підтверджено угодою про залік взаємних вимог, укладеною між компанією "MAS IMPEX HANDELSGES. M.B.H." та ТОВ "Інком 2001", а також листом про відсутність претензій з боку ВАТ "ВаБанк" від 28 грудня 2002 р. № 03/2966, на які посилаються суди першої та апеляційної інстанцій при обґрунтуванні прийнятих рішень.

Дослідивши оскаржувані судові акти, колегія суддів дійшла висновку, що судами першої та апеляційної інстанцій було правильно застосовано положення ст. 28 Закону України від 18 червня 1991 р. "Про цінні папери та фондову біржу" як підставу визнання договору купівлі-продажу акцій недійсним у зв'язку з порушенням ВАТ "ВаБанк" як продавця акцій встановленої заборони торговця цінними паперами відчужувати акції того емітента, в якого він безпосередньо або побічно володіє майном у

розмірі більше 5% статутного фонду. Як встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, ВАТ "ВаБанк" на момент продажу акцій було власником частки у статутному фонді ВАТ "Дніпрококс" у розмірі 25%.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 48 ЦК УРСР недійсною є та угода, що не відповідає вимогам закону, в тому числі ущемлює особисті або майнові права. Укладення ВАТ "ВаБанк" договору купівлі-продажу акцій ВАТ "Дніпрококс" суперечило вимогам ст. 28 Закону України "Про цінні папери та фондову біржу". Таким чином, судами першої та апеляційної інстанцій було правильно застосовано положення ст. 48 ЦК УРСР щодо визнання угоди недійсною та настання відповідних правових наслідків.

Щодо посилань скаржника на порушення судами першої та апеляційної інстанцій вимог ст. 83 ГПК в частині виходу за межі позовних вимог, колегія суддів дійшла висновку про необґрунтованість зазначених доводів з таких підстав. Відповідно до ст. 4 цього Кодексу господарський суд при здійсненні господарського судочинства керується Конституцією та законами України. Підстави застосування судами першої та апеляційної інстанцій двосторонньої реституції в разі визнання угоди недійсною прямо визначені в ч. 2 ст. 48 ЦК УРСР, що діяв на момент виникнення спірних правовідносин. Відповідно до пунктів 2, 17 постанови Пленуму Верховного Суду України від 28 квітня 1978 р. № 3 "Про судову практику в справах про визнання угод недійсними" (з наступними змінами та доповненнями) угода може бути визнана недійсною лише з підстав і з наслідками, передбаченими законом. В кожній справі про визнання угоди недійсною суд повинен встановити наявність тих обставин, з якими закон пов'язує визнання угоди недійсною і настання відповідних юридичних наслідків. Визнаючи угоду недійсною, суд, якщо інше не передбачене законом, своїм рішенням зобов'язує кожну із сторін повернути другій стороні все одержане за угодою, а при неможливості повернути одержане в натурі — повернути його вартість грошима. Таким чином, твердження скаржника щодо порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права колегією суддів до уваги не береться як таке, що не розцінюється судом як істотне порушення норм процесуального права, що суттєво впливає на вирішення справи по суті.

З огляду на вищевикладене, колегія суддів вважає, що в оскаржуваній постанові Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. у справі № 10/396 була дана належна юридична оцінка обставинам справи і правильно застосовані норми матеріального і процесуального права.

Відповідно до ч. 1 ст. 111^{10} ГПК порушення або неправильне застосування норм матеріального та процесуального права є підставою для скасування судового рішення. Проте судовий акт підлягає скасуванню лише за умови, якщо таке порушення призвело до прийняття неправильного судового рішення. Колегія суддів Вищого господарського суду України при перегляді оскаржуваних рішення та постанови судів першої

та апеляційної інстанцій дійшла висновку, що наведені в касаційній скарзі недоліки в застосуванні норм матеріального та процесуального права, які містяться в мотивувальній частині оскаржуваного судового акта, не могли призвести до істотних порушень процесуальних прав і майнових інтересів сторін спору або інших учасників судового процесу та не призвели до прийняття неправильних судових актів. Інших порушень норм матеріального та процесуального права, що потягли б за собою неповне з'ясування обставин справи (які мають значення для правильного вирішення спору) чи прийняття неправильного судового рішення, не виявлено.

Враховуючи вищевикладене та керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{10}, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" залишити без задоволення.

Постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 27 січня 2005 р. у справі № 10/396 залишити без змін.

Справи зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про оренду

14. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні за участю представника ТОВ "Новинка" касаційну скаргу ТОВ "Новинка" на постанову Вищого господарського суду України від 24 січня 2005 р. у справі № 9/721 за позовом ТОВ "Новинка" до суб'єктів підприємницької діяльності Г.А. та Г.О. про визнання недійсним договору від 1 жовтня 2003 р. суборенди приміщень комп'ютерного клубу,

встановив:

У лютому 2004 р. ТОВ "Новинка" подало до господарського суду Хмельницької області позов до суб'єктів підприємницької діяльності Г.А. та Г.О. про визнання недійсним договору суборенди приміщень комп'ютерного клубу від 1 жовтня 2003 р. Позовні вимоги мотивовані тим, що ні законом, ні договором оренди від 1 жовтня 2002 р. не надано права суб'єкту підприємницької діяльності Г.О. здавати приміщення у піднайом без згоди ТОВ "Новинка". Тому договір суборенди від 1 жовтня 2003 р. не відповідає вимогам ст. 267 ЦК УРСР і його слід визнати недійсним на підставі ст. 49 ЦК УРСР.

Рішенням господарського суду Хмельницької області від 7 квітня 2004 р. у задоволенні позову відмовлено, оскільки правовідносини у даній справі щодо укладення договору суборенди регулюються положенням ст. 22 Закону України "Про оренду державного та комунального майна", яким передбачено, що орендар має право передати в суборенду нерухоме та інше окреме індивідуально визначене майно, якщо інше не передбачено договором оренди.

Постановою Житомирського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. вищевказане рішення суду скасовано. Позов задо-

волено. Визнано недійсним укладений 1 жовтня 2003 р. між відповідачами договір суборенди приміщень комп'ютерного клубу "EXTREAM" площею 90 кв. м по вул. Інститутській, 20/1 у м. Хмельницькому та припинено його дію на майбутнє. Зобов'язано суб'єкта підприємницької діяльності Г.А. передати зазначене приміщення комп'ютерного клубу суб'єкту підприємницької діяльності Г.О.

Постанова мотивована тим, що спірні правовідносини підпадають під одночасне регулювання нормами гл. 25 ЦК УРСР та Закону України "Про оренду державного та комунального майна". Проте переважне значення мають положення майнового найму, оскільки об'єктом договору є майно приватної власності. Відповідно спірний договір не відповідає вимогам ст. 267 ЦК УРСР і підлягає визнанню недійсним на підставі ст. 48 ЦК УРСР.

Постановою Вищого господарського суду України від 24 січня 2005 р. постанову Житомирського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. скасовано, а рішення господарського суду Хмельницької області від 7 квітня 2004 р. залишено без змін.

Постанова обґрунтована тим, що у даному випадку підлягають застосуванню норми Закону України "Про оренду державного та комунального майна".

Ухвалою Верховного Суду України від 17 березня 2005 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 24 січня 2005 р. за касаційною скаргою ТОВ "Новинка", де поставлено питання про скасування цієї постанови та залишення в силі постанови Житомирського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р.

Заслухавши суддю-доповідача, представника ТОВ "Новинка" та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Судами встановлено, що 1 жовтня 2002 р. між ТОВ "Новинка" (орендодавець) і суб'єктом підприємницької діяльності Г.О. (орендар) укладено договір оренди приміщень.

1 жовтня 2003 р. суб'єкт підприємницької діяльності Г.О. як орендодавець та суб'єкт підприємницької діяльності Г.А. як орендар уклали договір суборенди приміщень, які є об'єктом оренди за договором від 1 жовтня 2002 р.

Згідно з ч. 4 ст. 1 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" оренда майна інших форм власності може регулюватися положеннями цього Закону, якщо інше не передбачено законодавством та договором оренди.

Тобто сторони договору оренди майна інших форм власності можуть обумовити незастосування до договірних правовідносин положень вказаного Закону. За відсутності в договорі такої умови може застосовуватись Закон України "Про оренду державного та комунального майна".

Оскільки договори оренди від 1 жовтня 2002 р. та суборенди від 1 жовтня 2003 р. не містять умови про незастосування Закону України "Про оренду державного та комунального майна", то правовідносини у даному випадку одночасно регулюються положеннями статей 256—276 ЦК УРСР та положеннями вищевказаного Закону.

Статтею 267 ЦК УРСР встановлено, що здавання наймачем найнятого майна в піднайом дозволяється лише за згодою наймодавця, якщо інше не передбачено законом або договором.

У той же час відповідно до ч. 2 ст. 22 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" орендар має право передати в суборенду нерухоме та інше окреме індивідуально визначене майно, якщо інше не передбачено договором оренди. При цьому строк надання майна в суборенду не може перевищувати строку дії договору оренди.

Таким чином, висновок суду касаційної інстанції про те, що зазначені правовідносини регулюються нормами Закону України "Про оренду державного та комунального майна", є обгрунтованим.

З урахуванням зазначеного касаційну скаргу ТОВ "Новинка" слід залишити без задоволення, а постанову Вищого господарського суду України від 24 січня 2005 р. — без змін.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ "Новинка" залишити без задоволення, а постанову Вищого господарського суду України від 24 січня 2005 р. № 9/721 — без змін.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 24 січня 2005 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційні скарги суб'єктів підприємницької діяльності Г.О. та Г.А. на постанову Житомирського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. у справі № 9/721 за позовом ТОВ "Новинка" (надалі — Товариство) до суб'єктів підприємницької діяльності Г.А. та Г.О. про визнання договору недійсним.

Рішенням господарського суду Хмельницької області від 7 квітня 2004 р. в позові відмовлено.

Постановою Житомирського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. скасовано рішення господарського суду Хмельницької області від 7 квітня 2004 р., позов задоволено. На підставі ч. 1 ст. 48 ЦК УРСР визнано недійсним укладений 1 жовтня 2003 р. між відповідачами договір суборенди приміщень комп'ютерного клубу "EXTREAM" площею 90 кв. м, що знаходяться за адресою: м. Хмельницький, вул. Інститутська, 20/1, в порядку ч. 2 ст. 59 ЦК УРСР припинено дію договору на майбутнє, на підставі ч. 2 ст. 48 ЦК УРСР зобов'язано суб'єкта підприємницької діяльності Г.А. передати приміщення комп'ютерного клубу суб'єкту підприємницької діяльності Г.О.

Не погоджуючись з постановою, суб'єкти підприємницької діяльності Г.А. та Г.О. звернулись до Вищого господарського суду України з касаційними скаргами, в яких просять скасувати цю постанову, а рішення місцевого господарського суду залишити в силі, мотивуючи скарги порушенням і неправильним застосуванням апеляційним господарським судом норм матеріального і процесуального права.

Заслухавши пояснення представників сторін, розглянувши матеріали справи, оцінивши доводи касаційних скарг, перевіривши правильність застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційні скарги підлягають задоволенню, виходячи з такого.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами, 1 жовтня 2002 р. між Товариством (орендодавець) та суб'єктом підприємницької діяльності Г.О. (орендар) укладено договір оренди приміщень.

В подальшому, 1 жовтня 2003 р. між суб'єктом підприємницької діяльності Г.О. (орендодавець) та суб'єктом підприємницької діяльності Г.А. (орендар) укладено договір суборенди приміщень, які є об'єктом оренди за договором від 1 жовтня 2002 р.

Приймаючи рішення про відмову в позові про визнання договору суборенди від 1 жовтня 2003 р. недійсним на підставі ст. 48 ЦК УРСР (ст. 215 ЦК України) як такого, що не відповідає положенням ст. 267 ЦК УРСР у зв'язку із ненаданням наймодавцем згоди на передачу майна в піднайом та відсутністю відповідного положення про можливість такої передачі в договорі оренди від 1 жовтня 2002 р., місцевий господарський суд виходив з того, що відносини сторін підпадають під дію норми ст. 22 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" (надалі — Закон про оренду), відповідно до положень якої орендар має право передати в суборенду нерухоме та інше окреме індивідуально визначене майно (окремі верстати, обладнання, транспортні засоби, нежилі приміщення тощо), якщо інше не передбачено договором оренди.

Приймаючи постанову про скасування рішення та про задоволення позову, апеляційний господарський суд виходив з того, що відносини сторін регулюються нормою ст. 267 ЦК УРСР, відповідно до положень

якої здавання наймачем найнятого майна в піднайом дозволяється лише за згодою наймодавця, якщо інше не передбачено законом або договором.

Закон про оренду безпосередньо поширює свою дію на відносини щодо передачі майна на підставі договору в строкове і платне володіння, застосовується лише до майна, що є державною або комунальною власністю і не спрямований на пряме регулювання відносин щодо майна інших форм власності.

Тому відносини сторін за договором оренди майна, що не є ні державною, ні комунальною власністю, крім умов договору, повинні регулюватися положеннями статей 256—276 ЦК УРСР.

Частиною 4 ст. 1 Закону про оренду передбачена лише можливість застосування норм названого Закону до оренди майна інших форм власності, якщо інше не передбачено законодавством та договором оренди.

Це означає, що сторони договору оренди майна інших форм власності можуть обумовити в договорі незастосування зазначеного Закону до їх договірних відносин. Але якщо така умова в договорі відсутня, Закон про оренду може застосовуватися.

Тобто його безпосереднє застосування до відносин сторін за договором оренди майна, що не є ні державною, ні комунальною власністю, обумовлене названим положенням ч. 4 ст. 1 цього Закону.

Тому оренда майна будь-якої форми власності, як різновид майнового найму, регулюється положеннями ЦК УРСР і Закону про оренду.

Норми цивільно-правового інституту "Майновий найом" (статті 256—276 ЦК УРСР) і норми Закону про оренду узгоджуються між собою, окрім положень щодо істотних умов договору та порядку передачі майна в піднайом і суборенду.

Відповідно до ст. 267 ЦК УРСР здавання наймачем найнятого майна в піднайом дозволяється лише за згодою наймодавця, якщо інше не передбачено законом або договором.

Отже, норма ст. 267 ЦК УРСР щодо здавання майна в піднайом тільки за згодою наймодавця не є імперативною. Вона допускає, що інший порядок може бути передбачено законом або договором.

Законом, що передбачає інший порядок здавання майна в піднайом на час укладення оспорюваного договору і на дату ухвалення у справі судових рішень, є Закон про оренду.

Згідно з ч. 2 ст. 22 Закону про оренду орендар має право передати в суборенду нерухоме та інше окреме індивідуально визначене майно, якщо інше не передбачено договором оренди. При цьому строк надання майна у суборенду не може перевищувати строку дії договору оренди.

Договори оренди і суборенди умови про незастосування Закону про оренду не містять, а тому відносини за цими договорами одночасно регулюються нормами статей 256—276 ЦК УРСР і положеннями названого Закону.

Тобто зазначені договірні відносини безпосередньо регулюються нормами ЦК УРСР, а норми Закону про оренду в даному випадку виконують роль субсидіарних (додаткових) та підлягають застосуванню до відносин сторін.

Відтак апеляційний господарський суд стосовно встановлених фактів неправильно застосував норми матеріального права, що призвело до прийняття постанови, яка не відповідає вимогам закону, та необґрунтованого скасування рішення місцевого господарського суду, який надав належну юридичну оцінку доказам, правильно встановив фактичні обставини справи, дійсні права та обов'язки сторін і постановив законне та обґрунтоване рішення.

У зв'язку з цим постанова суду апеляційної інстанції підлягає скасуванню, а рішення суду першої інстанції — залишенню в силі.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9—111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційні скарги суб'єктів підприємницької діяльності Г.О. та Г.А. задовольнити.

Постанову Житомирського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. у справі № 9/721 скасувати.

Рішення господарського суду Хмельницької області від 7 квітня 2004 р. залишити без змін.

15. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 12 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу державного підприємства "Національна кіностудія художніх фільмів ім. О. Довженка" (надалі — Кіностудія) на постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. у справі № 2/317 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю "Ніка-Сервіс" (надалі — Товариство) до Кіностудії про спонукання до пролонгації договорів оренди нежитлового приміщення,

встановив:

З позовом у господарський суд м. Києва Товариство звернулося 5 липня 2004 р., мотивувавши заявлену позовну вимогу положеннями ст. 777 ЦК України, відповідно до якої наймач, який належно виконує свої обов'язки за договором найму, після спливу строку договору має переважне право перед іншими особами на укладення договору найму на новий строк. В обґрунтування позову Товариство вказувало, що воно є орендарем спірних приміщень з 1992 р., протягом строку оренди поліпшувало та вкладало кошти в їх переобладнання і ремонт.

Кіностудія позов не визнала, мотивуючи свої заперечення тим, що підстав для пролонгації спірних договорів немає, оскільки вона в подальшому збирається використовувати спірні приміщення для власних потреб, а не здавати їх в оренду. Крім того, відповідно до вимог чинного законодавства для пролонгації спірних договорів оренди потрібна згода Міністерства культури України та дозвіл РВ ФДМ по м. Києву.

Рішенням господарського суду м. Києва від 6 серпня 2004 р. позов задоволено, визнано пролонгованими договори оренди від 2 липня 2003 р. № 29 та від 25 липня 2003 р. № 33, укладені між Кіностудією та Товариством (надалі — договори оренди № 29 і № 33), строком на три роки на тих самих умовах. Судове рішення обґрунтовано тим, що: Товариство є належним орендарем, своєчасно та в повному обсязі виконує покладені на нього обов'язки; відповідно до ч. 3 ст. 5 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" (надалі — Закон про оренду) необхідно мати дозвіл Фонду державного майна України, якщо площа нерухомого майна перевищує 200 кв. м, а за договором оренди № 29 площа орендованого приміщення становить 46,4 кв. м, за договором оренди № 33 — 45,7 кв. м.

Постановою від 2 вересня 2004 р. Київський апеляційний господарський суд зазначене судове рішення залишив без змін з тих самих підстав.

Вказані судові рішення першої та апеляційної інстанцій оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України залишив без змін.

Кіностудія просить постанову Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу неправильним застосуванням судами норм матеріального права, а також виявленням факту різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін апеляційну постанову і, відповідно, — в силі рішення суду першої інстанції, яким позов задоволено, Вищий господарський суд України виходив з того, що орендар має переважне право перед іншими суб'єктами господарювання на продовження строку дії договору оренди на новий термін, якщо він належним чином виконував зобов'язання за договором оренди.

Проте такий висновок помилковий, позаяк суперечить законам України, що регулюють спірні відносини сторін.

Відповідно до ч. 1 ст. 285 ГК та ч. 3 ст. 17 Закону про оренду, положеннями яких обґрунтована оскаржувана постанова, орендар може реалізувати надане йому переважне право на продовження строку дії договору оренди тільки в тому разі, коли після його закінчення орендодавець має намір передати об'єкт оренди іншій особі.

Суди першої та апеляційної інстанцій встановили, що спірні договори були укладені строком на 1 рік, який закінчувався 1 і 24 липня 2004 р. Листами від 22 червня, 15 і 26 липня 2004 р. Кіностудія повідомляла позивача про неможливість продовження дії зазначених договорів, позаяк орендовані приміщення вона буде використовувати для власних потреб.

Задовольняючи позов та пролонговуючи спірні договори не на первинний строк їх дії (1 рік), а на три роки, господарські суди не встановлювали, чи має Кіностудія намір передати об'єкти оренди іншим особам.

Задоволення позову лише з тієї підстави, що позивач належно виконував зобов'язання за договорами оренди, є недостатнім для надання йому переважного права на продовження строку їх дії.

Відтак ухвалені у справі судові рішення і постанови не можуть вважатися законними і обґрунтованими, тому підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд.

Під час нового розгляду справи господарському суду першої інстанції необхідно врахувати викладене, всебічно і повно встановити всі фактичні обставини справи на підставі об'єктивної оцінки наявних у ній доказів, з'ясувати дійсні права та обов'язки сторін і, залежно від встановленого, правильно застосувати норми матеріального права, що регулюють спірні правовідносини, та ухвалити законне і обґрунтоване рішення.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу державного підприємства "Національна кіностудія художніх фільмів ім. О. Довженка" задовольнити, постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р., постанову Київського

апеляційного господарського суду від 2 вересня 2004 р. та рішення господарського суду м. Києва від 6 серпня 2004 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова остаточна та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 12 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу державного підприємства "Національна кіностудія художніх фільмів ім. О. Довженка" на постанову Київського апеляційного господарського суду від 2 вересня 2004 р. у справі за позовом ТзОВ "Ніка-Сервіс" до державного підприємства "Національна кіностудія художніх фільмів ім. О. Довженка" про спонукання до пролонгації договорів оренди.

Рішенням господарського суду м. Києва від 6 серпня 2004 р. позов задоволено. Визнано вважати пролонгованими дії договорів оренди від 2 липня 2003 р. № 29 та від 25 липня 2003 р. № 33, укладені між позивачем та відповідачем, строком на три роки та на тих же умовах; з відповідача на користь позивача стягнено судові витрати.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 2 вересня 2004 р. рішення суду залишено без змін.

Не погоджуючись з судовими рішеннями, відповідач просить їх скасувати, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального і процесуального права.

Заслухавши пояснення представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги, вивчивши матеріали справи, суд вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Як встановлено судами, згідно з умовами договору оренди від 12 березня 1992 р. б/н, укладеного між сторонами у справі, відповідач передав, а позивач прийняв в орендне користування готель та гуртожиток кіностудії, що знаходяться за адресою вул. Довженка, 16, строком на 10 років з дня підписання договору. Дія договору була продовжена до 12 березня 2012 р.

2 та 25 липня 2003 р. між тими ж сторонами були укладені договори №№ 29 та 33, згідно із розділом 1 цих договорів відповідач передав, а позивач прийняв у тимчасове користування приміщення площами 46,4 кв. м та 45,7 кв. м, розташовані за адресою: м. Київ, вул. Довженка, 16.

Цільове призначення орендованих приміщень — це кафе і магазин для здійснення торгівлі продовольчими товарами, крім товарів підакцизної групи.

Відповідно до п. 9.2 вказаних договорів, вони укладені строком на один рік і чинні до 1 та 24 липня 2004 р. відповідно.

Згідно з ч. 1 ст. 285 ГК орендар має переважне право перед іншими суб'єктами господарювання на продовження строку дії договору оренди.

Відповідно до ч. 3 ст. 17 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" після закінчення строку дії договору оренди орендар, який належним чином виконував свої обов'язки, має переважне право, за інших рівних умов, на продовження договору оренди на новий строк.

Судом першої інстанції правильно встановлено, а апеляційним підтверджено, що позивач свої зобов'язання, передбачені договорами оренди, виконував належним чином і тому має переважне право на продовження строку дії договорів оренди відповідно до норм чинного законодавства.

При розгляді справи суди першої та апеляційної інстанцій правильно встановили, що укладені договори оренди № 29 та № 33 встановлюють спеціальні умови використання орендованих за цими договорами приміщень, розміри орендної плати, а основним договором оренди, за яким позивачу були передані приміщення, є договір від 12 березня 1992 р. Тобто у разі припинення дії договорів від 2 та 25 липня 2003 р. спірні приміщення будуть використовуватись позивачем на підставі договору від 12 березня 1992 р., а не відповідачем для власних потреб.

Відповідно до абз. 4 ст. 5 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" на нежитлові приміщення повинен бути наданий дозвіл Фонду державного майна України, якщо площа нерухомого майна перевищує 200 кв. м.

Оскільки в договорі від 2 липня 2003 р. № 29 площа орендованого приміщення становить 46,4 кв. м, а в договорі від 25 липня 2003 р. № 33 — 45,7 кв. м, то підприємства-орендодавці мають право самостійно надавати в оренду нежитлові приміщення.

Крім того, судом апеляційної інстанції вірно визнані такими, що суперечать нормам чинного законодавства України, посилання відповідача на обов'язковість державної реєстрації спірних договорів оренди нежитлових приміщень.

Оскільки відповідачем було відмовлено позивачу в продовженні строку дії договорів від 2 та 25 липня 2003 р. на підставі ч. 2 ст. 17 Закону України "Про оренду державного та комунального майна", господарський суд правомірно продовжив строк дії вказаних договорів на підставі ч. 3 ст. 17 цього Закону.

Таким чином, у рішенні, залишеному без змін постановою апеляційної інстанції, суд вірно застосував норми матеріального права і обгрунтовано задовольнив позовні вимоги позивача про пролонгацію дії договорів оренди.

З урахуванням наведеного колегія суддів вважає, що судові рішення відповідають вимогам закону і обставинам справи, тому підстав для їх зміни немає.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення господарського суду м. Києва від 6 серпня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 2 вересня 2004 р. залишити без змін, а касаційну скаргу державного підприємства “Національна кіностудія художніх фільмів ім. О. Довженка” — без задоволення.

Справи зі спорів, пов'язаних із державним регулюванням діяльності суб'єктів господарювання

16. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу акціонерного комерційного банку "Правекс-Банк" (надалі — АКБ "Правекс-Банк") на постанову Вищого господарського суду України від 18 січня 2005 р. у справі № 19/13 за позовом АКБ "Правекс-Банк" до Національного банку України (надалі — Нацбанк України) про визнання недійсним абз. 2 п. 3.14 гл. 3 Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 27 серпня 2001 р. № 367,

встановив:

У березні 2003 р. АКБ "Правекс-Банк" звернувся до господарського суду м. Києва з позовом до Нацбанку України про визнання недійсною постанови Правління Нацбанку України від 27 серпня 2001 р. № 367 в частині встановлення максимального розміру суми емітованої банком наперед оплаченої платіжної картки, рівень якої не може перевищувати суму 1000 грн. або її еквівалент в іноземній валюті, а саме абз. 2 п. 3.14 гл. 3 Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затвердженого вказаною постановою.

Позивач обґрунтовує свої вимоги тим, що при прийнятті постанови від 27 березня 2001 р. № 367 Нацбанк України вийшов за межі своїх повноважень та порушив права, законні інтереси позивача як власника платіжних карток.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що вказану постанову прийнято відповідно до вимог законодавства та в межах наданих йому повноважень.

Рішенням господарського суду м. Києва від 23 квітня 2004 р. у задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи в позові, суд виходив з того, що Нацбанк України правомірно, в межах наданих йому повноважень встановив максимальний розмір суми емітованої банком наперед оплаченої платіжної картки, рівень якої не може перевищувати суму 1000 грн. або її еквівалент в іноземній валюті.

Суд зазначив, що, визначивши максимальний розмір суми емітованої банком наперед оплаченої платіжної картки, відповідач не встановив обмежень у здійсненні власником правомочностей щодо володіння, користування та розпорядження майном, а здійснив правове регулювання проведення банками банківських операцій, що відповідає вимогам чинного законодавства.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 10 листопада 2004 р. та постановою Вищого господарського суду України від 18 січня 2005 р. рішення залишено без змін.

Верховним Судом України 10 березня 2005 р. за касаційною скаргою АКБ "Правекс-Банк" порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 18 січня 2005 р. Скарга мотивується невідповідністю постанови Конституції та неправильним застосуванням норм матеріального і процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню.

Судами встановлено, що Національний банк України прийняв постанову від 4 червня 2003 р. № 226 "Про затвердження змін до Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням", яке було затверджено постановою Правління Національного банку України від 27 серпня 2001 р. № 367. Зокрема, в абз. 2 п. 3.14 гл. 3 Положення встановлено, що максимальна сума емітованої банком наперед оплаченої платіжної картки, кошти за якою обліковуються на консолідованому картрахунку банку, не може перевищувати суму 1000 грн. або її еквівалент в іноземній валюті.

Повноваження Національного банку України щодо регулювання банківської діяльності та банківського нагляду визначені у гл. 12 Закону України "Про банки і банківську діяльність", де п. 2 ст. 66 встановлено, що однією з форм державного регулювання діяльності банків Національним банком України є встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків.

Визначення напрямів розвитку сучасних електронних банківських технологій, створення електронних систем, автоматизації банківської

діяльності та захисту банківської інформації згідно з п. 7 ст. 7 Закону України "Про Національний банк України" віднесено до функцій Національного банку України.

Нормативно-правові акти Національного банку України, видані ним з питань, віднесених до його повноважень згідно з ст. 56 зазначеного Закону, є обов'язковими для органів державної влади і органів місцевого самоврядування, банків, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності.

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу коштів в межах України визначені Законом України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні".

Пунктом 13.1 ст. 13 цього Закону встановлено, що порядок виконання операцій із застосуванням платіжних інструментів, у тому числі обмеження щодо цих операцій, визначаються законами України та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Проте п. 15.4 ст. 15 цього ж Закону в редакції, яка була чинною на момент внесення оскаржуваних змін, встановлено, що порядок проведення емісії платіжних карток та здійснення з ними операцій, у тому числі обмеження щодо цих операцій, визначаються Національним банком України відповідно до вимог законодавства.

Враховуючи зазначене, Вищий господарський суд України дійшов обґрунтованого висновку про те, що Національний банк України мав право своїми нормативно-правовими актами встановлювати обмеження щодо операцій із застосуванням платіжних карток, у тому числі визначати максимальну суму емітованої банком наперед оплаченої картки, кошти за якою обліковуються на консолідованому картрахунку банку.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 18 січня 2005 р. підлягає залишенню без змін, а касаційна скарга позивача — без задоволення.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу акціонерного комерційного банку "Правекс-Банк" залишити без задоволення, а постанову Вищого господарського суду України від 18 січня 2005 р. — без змін.

Постанова остаточна та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 18 січня 2005 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу акціонерного комерційного банку "Правекс-Банк" (надалі — АКБ "Правекс-Банк") на рішення господарського суду м. Києва від 23 квітня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 10 листопада 2004 р. у справі № 19/13 за позовом АКБ "Правекс-Банк" до Національного банку України про визнання недійсною постанови Правління Національного банку України від 27 серпня 2001 р. № 367 у частині абз. 2 п. 3.14 гл. 3 Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням.

Рішенням господарського суду м. Києва від 23 квітня 2004 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 10 листопада 2004 р., у задоволенні позову відмовлено. Мотивом судових рішень по суті спору з посиланням на приписи п. 1.27 ст. 1, ст. 13 та п. 15.2 ст. 15 Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" є те, що Національний банк України правомірно, у межах своїх повноважень встановив в абз. 2 п. 3.14 гл. 3 Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 27 серпня 2001 р. № 367 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 4 червня 2003 р. № 226) максимальну суму у 1000 грн. емітованої банком наперед оплаченої платіжної картки, кошти за якою обліковуються на консолідованому картрахунку банку.

У касаційній скарзі від 26 листопада 2004 р. до Вищого господарського суду України АКБ "Правекс-Банк" просить скасувати рішення судових інстанцій по суті спору зі справи і прийняти нове рішення, яким задовольнити позов. Скаргу з посиланням на припис п. 15.2 ст. 15 Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" мотивовано тим, що судовими інстанціями порушено правомочності АКБ "Правекс-Банк" як власника платіжних карток, що були ним емітовані.

Відповідно до ст. 111^4 ГПК сторони належним чином повідомлені про час і місце розгляду касаційної скарги.

Перевіривши повноту встановлення судовими інстанціями обставин справи та правильність застосування ними норм матеріального і процесуального права, Вищий господарський суд України дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення касаційної скарги.

Судовими інстанціями у справі встановлено таке:

— п. 3.14 гл. 3 Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 27 серпня 2001 р. № 367 і зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 15 листопада 2001 р. за № 954/6145 (надалі — Положення), було викладено в такій редакції:

"Для обліку операцій фізичних осіб з використанням наперед оплачених платіжних карток банк може відкривати консолідований картрахунок для всіх емітованих ним наперед оплачених платіжних карток. Для юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців схема обслуговування наперед оплачених платіжних карток не застосовується";

— постановою Правління Національного банку України від 4 червня 2003 р. № 226 (зареєстровано у Міністерстві юстиції України від 11 червня 2003 р. за № 474/7795) п. 3.14 гл. 3 Положення було викладено у редакції:

"Для обліку операцій фізичних осіб з використанням наперед оплачених платіжних карток за дебетовою схемою банк може відкривати консолідований картрахунок для емітованих ним наперед оплачених платіжних карток. Для юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців дебетова схема обслуговування наперед оплачених платіжних карток з відкриттям консолідованого картрахунку не застосовується.

Максимальна сума емітованої банком наперед оплаченої платіжної картки, кошти за якою обліковуються на консолідованому картрахунку банку, не може перевищувати суму 1000 грн. або її еквівалент в іноземній валюті.

Емітент самостійно встановлює порядок та умови продажу (надання) наперед оплачених платіжних карток, визначає їх функціональні можливості (параметри) та обмеження щодо виконання окремих видів (типів) операцій з їх застосуванням з урахуванням норм цього Положення".

Причиною виникнення спору у справі стало питання про відповідність чинному законодавству припису абз. 2 п. 3.14 гл. 3 Положення у редакції, викладеній у постанові Правління Національного банку України від 4 червня 2003 р. № 226.

Судовими інстанціями з достатньою повнотою встановлені обставини, що входять до предмета доказування у справі, цим обставинам дано правильну юридичну оцінку. Судові інстанції дійшли правильного висновку, що визначення Національним банком України максимальної суми у 1000 грн. емітованої банком наперед оплаченої платіжної картки, кошти за якою обліковуються на консолідованому картрахунку банку (у приписі п. 3.14 гл. 3 Положення в редакції постанови Національного банку України від 4 червня 2003 р. № 226), не порушує вимог чинного законодавства.

У ст. 66 Закону України "Про банки і банківську діяльність" зазначено, що державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України, зокрема, у формі встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків.

Відповідно до п. 7 ст. 7 Закону України "Про Національний банк України" до функцій Національного банку України віднесено визначення напрямів розвитку сучасних електронних банківських технологій, створення, координування та контроль створення електронних платіжних засобів, платіжних систем, автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації.

У ч. 1 ст. 56 зазначеного Закону визначено, що Національний банк видає нормативно-правові акти з питань, віднесених до його повноважень, які є обов'язковими для органів державної влади і органів місцевого самоврядування, банків, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності, а також для фізичних осіб.

Згідно з п. 1.31 ст. 1 Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" платіжний інструмент — це засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ грошей з відповідного рахунка платника. До платіжних інструментів відносяться документи на переказ та спеціальні платіжні засоби. А відповідно до п. 1.27 цієї ж статті платіжна картка — це спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу грошей з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей у готівковій формі в касах банків, пунктах обміну іноземної валюти уповноважених банків та через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором.

Відповідно до ст. 13 Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" порядок виконання операцій із застосуванням платіжних інструментів, у тому числі обмеження щодо цих операцій, визначаються законами України та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Отже, відповідно до змісту ст. 13 Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" операції із застосуванням платіжних карток, зокрема їх обсяг, можуть бути обмежені нормативно-правовими актами Національного банку. А тому доводи скаржника про порушення приписом п. 3.14 гл. 3 Положення його правомочностей власника платіжних карток на підставі припису п. 15.2 ст. 15 цього ж Закону є помилковими. Відповідно до п. 6 ст. 4 Закону України "Про власність" у випадках і в порядку, встановлених законодавчими актами України, діяльність власника може бути обмежено чи припинено, або власника може бути зобов'язано допустити обмежене користування його майном іншими особами.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^{9}—111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення господарського суду м. Києва від 23 квітня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 10 листопада 2004 р. у справі № 19/13 залишити без змін, а касаційну скаргу акціонерного комерційного банку "Правекс-Банк" — без задоволення.

17. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційні скарги Кабінету Міністрів України та Державної податкової адміністрації України на постанову Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. у справі № 6/591 за позовом відкритого акціонерного товариства "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" до Кабінету Міністрів України, треті особи: Державна податкова адміністрація України, Державне казначейство України, про визнання недійсним розпорядження,

встановив:

У жовтні 2003 р. ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" звернулося з позовом до Кабінету Міністрів України про визнання недійсним розпорядження від 25 вересня 2003 р. № 579-р. Позов мотивовано тим, що спірне розпорядження прийнято всупереч положенням чинного законодавства, оскільки ним надано право ДПА та Державному казначейству України здійснювати перерахування коштів позивача на накопичувальний рахунок ліквідаційної комісії акціонерного комерційного банку "Слов'янський" (надалі — АКБ "Слов'янський") без згоди ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського".

Ухвалою господарського суду м. Києва від 24 грудня 2003 р. залучено до участі у справі третю особу, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача — ДПА.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 22 квітня 2004 р. залучено до участі у справі третю особу, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача — Державне казначейство України.

Відповідач та треті особи позов не визнавали, посилаючись на його безпідставність.

Рішенням господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р., позов задоволено частково, визнано недійсним спірне розпорядження в частині включення позивача до переліку підприємств-боржників АКБ "Слов'янський" з тих мотивів, що воно суперечить положенням Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Постановою Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. вказані судові рішення залишено без змін з тих самих підстав.

Ухвалою від 10 березня 2005 р. Верховним Судом України за касаційними скаргами Кабінету Міністрів України та ДПА порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. з мотивів її невідповідності нормам матеріального права.

Державне казначейство України не використало наданого законом права на участь свого представника у судовому засіданні.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників позивача, відповідача та ДПА, перевіривши матеріали справи і рішення, які приймались судами в процесі її розгляду, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційні скарги підлягають задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

З аналізу вказаної норми випливає, що акт державного чи іншого органу управління повинен бути прийнятим в межах компетенції відповідного органу, не порушувати інтереси держави, права та інтереси фізичних чи юридичних осіб, відповідати вимогам чинного законодавства і бути прийнятим у формі та в порядку, визначеному законом.

Статтею 72^2 Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" та деяких інших законодавчих актів" доповнено Закон України "Про Державний бюджет України на 2003 рік", в якій визначається, що з метою проведення розрахунків за вкладами фізичних осіб — кредиторів АКБ "Слов'янський" Державному казначейству України протягом місяця необхідно здійснити погашення бюджетної заборгованості з відшкодування ПДВ перед підприємствами-боржниками АКБ "Слов'янський" (у тому числі їх дебіторами), заборгованість яких перед банком підтверджена виконавчими документами або щодо яких АКБ "Слов'янський" в установленому законодавством порядку визнано кредитором, шляхом перерахування коштів на накопичувальний рахунок ліквідатора АКБ "Слов'янський" в сумі до 30,5 млн грн.

На виконання зазначеного Закону Кабінет Міністрів України видав розпорядження від 25 вересня 2003 р. № 579-р.

Враховуючи викладене, не можна погодитись з висновками господарських судів першої та апеляційної інстанцій про те, що спірне розпорядження прийнято всупереч положенням Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", оскільки право Державного казначейства України на здійснення списання заборгованості ґрунтується на положеннях Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" та не випливає з розпорядження Кабінету Міністрів України.

Вищий господарський суд України на вказані обставини також уваги не звернув, що призвело до ухвалення незаконного рішення.

Враховуючи викладене, всі ухвалені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий судовий розгляд.

При новому розгляді слід всебічно та повно встановити всі обставини справи, що мають значення для правильного її вирішення, та ухвалити законне і обґрунтоване рішення.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційні скарги задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р. у справі № 6/591, постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. та рішення господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. — скасувати, а справу передати на новий судовий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова остаточна та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 12 січня 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 5 квітня 2005 р.)

Колегія суддів розглянула у відкритому судовому засіданні касаційні скарги ДПА України та Кабінету Міністрів України на рішення господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. у справі № 6/591 за позовом ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" до Кабінету Міністрів України, треті особи: ДПА, Державне казначейство України, про визнання недійсним розпорядження.

Позивач — ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" 3 жовтня 2003 р. звернувся з позовом до суду до Виконав-

чого комітету Євпаторійської міської ради про визнання недійсним розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2003 р. № 579-р.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 24 грудня 2003 р. у справі № 6/591 було залучено ДПА як третю особу на стороні відповідача, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

Ухвалою господарського суду м. Києва від 22 квітня 2004 р. у справі № 6/591 було залучено Державне казначейство України як третю особу на стороні відповідача, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

Рішенням господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. у справі № 6/591 позовні вимоги було задоволено частково, визнано недійсними розпорядження відповідача від 25 вересня 2003 р. № 579-р "Про забезпечення виконання статті 72^2 Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" в частині включення ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" до переліку підприємств-боржників АКБ "Слов'янський", яким здійснюється погашення бюджетної заборгованості з відшкодування ПДВ. Стягнуто з відповідача на користь позивача 85 грн. — витрат по сплаті державного мита, 118 грн. — витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. у справі № 6/591 рішення господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. залишено без змін, а апеляційна скарга ДПА — без задоволення.

В касаційних скаргах відповідач — Кабінет Міністрів України та третя особа — ДПА України просять скасувати рішення господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р., посилаючись на те, що вони постановлені з порушенням норм матеріального і процесуального права, та прийняти нове рішення у справі, яким відмовити ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" в задоволенні позовних вимог.

В поясненнях на касаційну скаргу третя особа — Державне казначейство України просить касаційні скарги ДПА та Кабінету Міністрів України задовольнити, скасувати рішення господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р.

У відзиві на касаційну скаргу позивач — ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" просить залишити скарги без задоволення, а оскаржувані рішення та постанову — без змін, посилаючись на те, що висновки суду відповідають вимогам чинного законодавства.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи касаційних

скарг, колегія суддів дійшла висновку, що касаційні скарги не підлягають задоволенню з таких підстав.

Як вбачається з матеріалів справи та було встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, 22 травня 2003 р. було прийнято Закон України № 849-IV "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" та деяких інших законодавчих актів", яким доповнено ст. 72^2 Закон України "Про Державний бюджет України на 2003 рік", якою запроваджено механізм погашення заборгованості підприємств перед АКБ "Слов'янський" шляхом перерахування на його рахунок бюджетної заборгованості з відшкодування ПДВ підприємств—боржників банку. На виконання зазначеної статті Кабінетом Міністрів України 25 вересня 2003 р. було прийнято розпорядження № 579-р, яким встановлено порядок перерахування коштів. Так, на ДПА покладено обов'язок забезпечити надання висновків про суми відшкодування ПДВ підприємствам—боржникам АКБ "Слов'янський", а Державному казначейству України — здійснювати згідно з висновками протягом трьох днів з дати їх отримання перерахування на накопичувальний рахунок ліквідаційної комісії АКБ "Слов'янський" сум відшкодування ПДВ у межах 30,5 млн грн. Додатком до розпорядження є перелік підприємств—боржників АКБ "Слов'янський", яким здійснюється погашення бюджетної заборгованості з відшкодування ПДВ. Одним з цих підприємств є ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського".

Також судами попередніх інстанцій було встановлено, що ухвалою господарського суду Дніпропетровської області від 22 вересня 2003 р. було порушено провадження у справі № Б 15/135/03 про банкрутство ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Задовольняючи позовні вимоги в частині визнання недійсним розпорядження щодо включення позивача до переліку підприємств—боржників АКБ "Слов'янський", господарські суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що відповідно до абз. 24 ст. 1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" мораторій на задоволення вимог кредиторів — це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію. Згідно з ч. 4 ст. 12 зазначеного Закону мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з порушенням провадження у справі про банкрутство, про що зазначається в ухвалі господарського суду. Протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових

платежів). З моменту введення мораторію заборонено здійснювати передбачене ст. 72^2 Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" стягнення, а отже, нормативні акти, які видаються на виконання ст. 72^2 Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" не повинні суперечити вимогам Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" щодо неможливості проводити дане стягнення. Незважаючи на наявність встановленої ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" заборони, Кабінет Міністрів України включив позивача до переліку підприємств—боржників банку та надав право Державному казначейству провести стягнення коштів, що належать позивачу, на користь АКБ "Слов'янський".

Таким чином, суди першої та апеляційної інстанцій повно та всебічно дослідили фактичні обставини справи, дали належну оцінку зібраним у справі доказам, дійшли обґрунтованого висновку, що оскільки розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2003 р. № 579-р "Про забезпечення виконання статті 72^2 Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" в частині включення ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського" до переліку підприємств—боржників АКБ "Слов'янський", яким здійснюється погашення бюджетної заборгованості з відшкодування ПДВ, суперечить ст. 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", то воно підлягає визнанню недійсним.

На підставі викладеного колегія суддів дійшла висновку, що рішення господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. у справі № 6/591 та постанова Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. постановлені відповідно до фактичних обставин справи та вимог чинного законодавства і підстав для їх скасування не вбачається.

Доводи касаційних скарг не спростовують висновків суду, які викладені в оскаржуваному рішенні та в апеляційній постанові.

На підставі викладеного та керуючись статтями 111^5, 111^7—111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційні скарги Державної податкової адміністрації України та Кабінету Міністрів України залишити без задоволення.

Рішення господарського суду м. Києва від 14 травня 2004 р. у справі № 6/591 та постанову Київського апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. залишити без змін.

18. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного суду України від 19 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу науково-виробничого комерційного товариства з обмеженою відповідальністю "Тект-Приват" на постанову Вищого господарського суду України від 16 лютого 2005 р. у справі № 2/410 за позовом ДПА України до Регіонального відділення Фонду державного майна України по м. Києву, науково-виробничого комерційного товариства з обмеженою відповідальністю "Тект-Приват" про визнання недійсним договору купівлі-продажу нежитлових приміщень державної власності шляхом викупу від 23 червня 2004 р. № 982,

встановив:

У серпні 2004 р. ДПА звернулася до господарського суду м. Києва з позовною заявою до Регіонального відділення Фонду державного майна України по м. Києву (надалі — РВ ФДМУ), науково-виробничого комерційного товариства з обмеженою відповідальністю "Тект-Приват" (надалі — ТОВ "Тект-Приват) про визнання недійсним договору купівлі-продажу нежитлових приміщень державної власності шляхом викупу, укладеного 23 червня 2004 р. за № 982 між РВ ФДМУ та ТОВ "Тект-Приват".

Позовні вимоги мотивовані тим, що при проведенні приватизації спірних нежитлових приміщень загальною площею 8481,4 кв. м, розташованих за адресою: м. Київ, Львівська площа, 8-А, були допущені порушення норм чинного законодавства, а саме: при передачі в оренду РВ ФДМУ спірних приміщень ТОВ "Тект-Приват" за договором від 31 березня 2004 р. № 541 орендодавець не отримав погодження ДПА як органу, уповноваженого здійснювати управління цими приміщеннями, на його укладення; орендар був визначений не на конкурсній основі; договір оренди не містив положень про можливість викупу об'єкта оренди та умов, на яких має здійснюватися такий викуп, Фонд державного майна України не опублікував інформацію про об'єкт приватизації у відповідних інформаційних бюлетенях та місцевій пресі. Всі ці порушення призвели до заниження вартості спірного майна, що заподіяло державі збитки на суму 10 194 971,60 грн.

В процесі розгляду справи позивач уточнив мотиви позовних вимог, зазначивши, що при укладенні договору оренди від 31 березня 2004 р. не було отримано згоди органів АМК, а також те, що ТОВ "Тект-Приват" не проводило у спірних приміщеннях ремонтно-будівельних робіт, оскільки підписи директора підприємства, з яким підписаний відповідний договір на виконання цих робіт, є підробленими.

Відповідачі проти позову заперечували, посилаючись на те, що при укладенні спірного договору купівлі-продажу не було допущено порушень чинного законодавства.

Рішенням господарського суду м. Києва від 9 вересня 2004 р. в позові відмовлено.

Рішення мотивоване тим, що викладені позивачем доводи не грунтуються на вимогах законодавства і не відповідають фактичним обставинам справи, оскільки позивач як орган, уповноважений управляти спірними приміщеннями, фактично погодив укладення договору їх оренди між відповідачами, надіславши лист від 22 березня 2004 р. № 4874/7/01-40/7, підписаний заступником голови ДПА (в межах наданих йому повноважень), а також лист від 28 квітня 2004 р. № 4261а/5/01-0016, який був адресований РВ ФДМУ і підписаний тією ж посадовою особою, надав згоду на включення орендованих спірних приміщень до Переліку об'єктів, що підлягають приватизації, мотивуючи це тим, що ці приміщення являють собою торговельні площі і не використовуються ДПА України при виконанні своїх функцій, а також тим, що їх відчуження зменшить витрати державного бюджету на утримання такого майна та збільшить надходження до бюджету.

Позивачем не були надані докази того, що ТОВ "Тект-Приват" належить до категорії тих підприємств, які зазначені у ч. 2 ст. 9 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" і, відповідно, що для укладення з ними договору оренди необхідне отримання згоди органів АМК.

Посилання позивача на те, що визначення орендаря відбувалося не на конкурсній основі, не були взяті судом до уваги з тих підстав, що на адресу РВ ФДМУ надійшла лише одна заява з приводу оренди спірних приміщень, а саме — від ТОВ "Тект-Приват".

Незазначення у договорі оренди від 31 березня 2004 р. № 541 права орендаря на викуп орендованих приміщень не є порушенням законодавства, оскільки цей договір між відповідачами укладався після того, як набув чинності Закон України "Про оренду державного майна", а положення ч. 9 ст. 17 Закону України "Про приватизацію державного майна" щодо порядку та умов здійснення приватизації шляхом викупу об'єктів, які були передані в оренду за договорами, стосуються договорів, що були укладені до набрання чинності вищезазначеним Законом.

Також суд першої інстанції дійшов висновку про відсутність порушень вимог ст. 8 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" при проведенні підготовки до приватизації спірних приміщень, оскільки інформація про проведення приватизації шляхом викупу спірних приміщень та оголошення конкурсу з відбору суб'єктів оціночної діяльності, які будуть залучені до проведення незалежної оцінки об'єктів нерухомості, була опублікована 2 червня 2004 р. у газеті "Відомості приватизації" № 2 (309) на стор. 5 та 22.

Посилання відповідача на непроведення ТОВ "Тект-Приват" ремонтно-будівельних робіт також не визнані судом, оскільки підставою для приватизації спірних приміщень стало їх включення згідно з наказом ФДМУ від 20 травня 2004 р. № 972 до Переліку об'єктів державної власності групи А, що підлягають приватизації шляхом викупу, а не проведення у них ТОВ "Тект-Приват" ремонтно-будівельних робіт. Недійсність же договору про надання послуг по проведенню ремонтно-будівельних робіт від 1 квітня 2004 р. № 5/04-ТП, який укладено між ТОВ "Тект-Приват" та ТОВ "Еталонсервіс", не є такою, що визначена законом або встановлена рішенням суду.

Щодо заподіяних державі збитків внаслідок порушень, які були допущені при укладенні спірного договору купівлі-продажу, то суд також дійшов висновку, що оцінка вартості спірних приміщень проведена у відповідності з порядком, встановленим ч. 1 ст. 12 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)".

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 28 вересня 2004 р. рішення суду першої інстанції у справі скасовано. Позов задоволено.

Постанова мотивована тим, що ДПА України не надавала права розпорядження спірними приміщеннями заступнику голови, а тому лист від 22 березня 2004 р. № 4874/7/01-40/7 не є згодою позивача на передачу спірного будинку в оренду і, відповідно, договір оренди від 31 березня 2004 р. № 541, укладений між відповідачами, вчинений з порушенням норм чинного законодавства, у зв'язку з чим спірний договір купівлі-продажу нежитлових приміщень є недійсним на підставі ст. 215 ЦК України.

Також суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що відповідачами була занижена вартість майна при укладенні спірного договору купівлі-продажу, оскільки ФДМУ, проводячи оцінку, скористався лише ринковою оцінкою майна на момент передачі його в оренду і не визначив його ринкової ціни при приватизації шляхом викупу, що є порушенням норм чинного законодавства.

Постановою Вищого господарського суду України від 16 лютого 2005 р. постанову суду апеляційної інстанції у справі залишено без змін з тих же підстав.

У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскаржуваної постанови Вищого господарського суду України від 16 лютого 2005 р. з мотивів її невідповідності Конституції та порушення судом норм матеріального і процесуального права.

31 березня 2005 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою ТОВ "Тект-Приват" порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 16 лютого 2005 р. у справі № 2/410.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та обговоривши доводи касаційних скарг і перевіривши матеріали справи,

Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційні скарги підлягають задоволенню.

Судами встановлено, що 31 березня 2004 р. між РВ ФДМУ та ТОВ "Тект-Приват" було укладено договір оренди № 541 нерухомого майна, що належить до державної власності, загальною площею 8481,4 кв. м, розташованого за адресою: м. Київ, Львівська площа, 8-А.

Договір оренди укладено після набрання чинності Законом України "Про оренду державного і комунального майна". Висновок господарського суду м. Києва про те, що вказаний договір оренди, укладений відповідно до вимог норм чинного законодавства, яке регулює орендні відносини, є обґрунтованим і не суперечить положенням п. 9 ст. 17 Закону України "Про приватизацію державного майна" та п. 3 Декрету Кабінету Міністрів України "Про додаткове регулювання орендних відносин".

Приватизація об'єктів державної власності здійснюється відповідно до Закону України "Про приватизацію державного майна", Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" та Закону України "Про Державну програму приватизації".

Частиною 3 ст. 7 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" передбачено, що включення об'єктів малої приватизації до переліків, зазначених у частині 1 цієї статті, здійснюється відповідно до Державної та місцевих програм приватизації або з ініціативи відповідних органів приватизації чи покупців.

Законом України від 18 травня 2000 р. № 1723-ІІ затверджено Державну програму приватизації на 2000—2002 роки, яка діє до затвердження чергової Державної програми приватизації.

Способи та порядок приватизації об'єктів групи А визначені в розділі IX Державної програми приватизації.

Відповідно до п. 51 цієї Програми у разі прийняття рішення про приватизацію орендованого державного майна (будівлі, споруди, приміщення) орендар одержує право на викуп цього майна, якщо орендарем за згодою орендодавця здійснено за рахунок власних коштів поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, вартістю не менше 25% залишкової (відновної за вирахуванням зносу) вартості майна.

Оцінка вартості об'єкта приватизації у цьому разі здійснюється із застосуванням експертної оцінки. Таке ж право одержує орендар у разі прийняття рішення про приватизацію відповідно до законодавства України.

Нежитлове приміщення площею 8481,4 кв. м знаходилося на балансі ДП "Управління по експлуатації адміністративних будинків податкових органів України у м. Києві" і орендувалося ТОВ "Тект-Приват".

Наказом ФДМУ від 20 травня 2004 р. № 972 вказане приміщення включено до Переліку об'єктів державної власності групи А, які підлягають приватизації шляхом викупу.

ТОВ "Тект-Приват" одержало право на викуп приміщень у зв'язку з тим, що за його рахунок у приміщеннях було виконано ремонтно-будівельні роботи, в результаті яких їх залишкова балансова вартість збільшилася більш ніж на 25%.

Таким чином, договір купівлі-продажу нежитлових приміщень від 23 червня 2004 р. № 982, укладений в процесі приватизації нежитлових приміщень державної власності шляхом викупу, є таким, що відповідає вимогам чинного законодавства.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України та постанова Київського апеляційного господарського суду підлягають скасуванню, а рішення господарського суду м. Києва — залишенню в силі як законне і обґрунтоване.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу науково-виробничого комерційного ТОВ "Тект-Приват" задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 16 лютого 2005 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 28 вересня 2004 р. у справі № 2/410 скасувати, а рішення господарського суду м. Києва від 9 вересня 2004 р. — залишити без змін.

Постанова остаточна та оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 16 лютого 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу науково-виробничого комерційного ТОВ "Тект-Приват" на постанову Київського апеляційного господарського суду від 28 вересня 2004 р. у справі № 2/410 господарського суду м. Києва за позовом ДПА України до РВ ФДМУ по м. Києву, науково-виробничого комерційного ТОВ "Тект-Приват" про визнання недійсним договору.

Відповідно до ст. 77 ГПК розгляд справи у судовому засіданні неодноразово відкладався.

Рішенням господарського суду м. Києва від 9 вересня 2004 р. в задоволенні позову ДПА до РВ ФДМУ (надалі — Відповідач-1) та науково-виробничого комерційного ТОВ "Тект-Приват" про визнання недійсним

договору купівлі-продажу нежитлових приміщень державної власності шляхом викупу від 23 червня 2004 р. № 982 відмовлено повністю; стягнуто в дохід державного бюджету з ДПА державне мито у сумі 85 грн.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 28 вересня 2004 р. рішення господарського суду м. Києва від 9 вересня 2004 р. скасовано; прийнято нове рішення, яким позовні вимоги ДПА задоволено повністю; визнано недійсним договір купівлі-продажу від 23 червня 2004 р. № 982, укладений між РВ ФДМУ та науково-виробничим комерційним ТОВ "Тект-Приват"; стягнуто з РВ ФДМУ по м. Києву в державний бюджет державного мита за розгляд справи в суді першої інстанції та в апеляційному господарському суді — 63,75 грн., стягнуто з науково-виробничого комерційного ТОВ "Тект-Приват" в державний бюджет України державного мита за розгляд справи в суді першої інстанції та в апеляційному господарському суді — 63,75 грн.

В касаційній скарзі науково-виробниче комерційне ТОВ "Тект-Приват" (надалі — Відповідач-2) просить скасувати постанову Київського апеляційного господарського суду від 28 вересня 2004 р., посилаючись на порушення норм матеріального і процесуального права, а рішення господарського суду м. Києва — залишити в силі.

ДПА у відзиві на касаційну скаргу та в додатку до нього просить залишити в силі постанову апеляційного господарського суду, яка прийнята відповідно до законодавства.

У запереченні на відзив Відповідач-2 посилається на безпідставність та незаконність доводів позивача.

Відповідач-1 в письмових поясненнях вказує на відсутність підстав для визнання спірного договору недійсним.

У судовому засіданні 16 лютого 2005 р. представник Відповідача-2 заявив усне клопотання про розгляд даної справи колегією суддів у складі п'яти суддів. Розглянувши клопотання, колегія вирішила його відхилити як таке, що заявлене з порушенням встановленого порядку.

Колегія суддів, перевіривши наявні матеріали (фактичні обставини) справи на предмет правильності застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права, заслухавши пояснення присутніх в судовому засіданні представників сторін, дійшла висновку, що касаційна скарга задоволенню не підлягає з таких підстав.

Відповідно до вимог ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція виходить з встановлених у даній справі обставин.

Апеляційним господарським судом встановлено, що 23 червня 2004 р. заступником Голови ФДМУ — начальником РВ ФДМУ було затверджено висновок про вартість майна, згідно з яким вартість державної частки у приміщеннях (92,23%), які підлягали продажу у процесі приватизації шляхом викупу, становила 20 296 554,40 грн. (в т.ч. ПДВ — 3 382 759,07 грн.). В цей же день між відповідачами було

укладено договір № 982 купівлі-продажу, за умовами якого Відповідач-1 як державний орган, уповноважений здійснювати продаж державного майна, продав належне державі майно — нежитлові приміщення загальною площею 8481,40 кв. м, які розташовані за адресою: м. Київ, Львівська площа, 8А, а Відповідач-2 набував їх у свою власність з моменту державної реєстрації договору купівлі-продажу і зобов'язувався сплатити за них грошові кошти у сумі 20 296 554,40 грн. (в т.ч. ПДВ — 3 382 759,07 грн.). Грошові кошти за приміщення, які набував у власність Відповідач-2, повинні були бути перераховані ним у порядку, встановленому п. 2 договору купівлі-продажу. Відповідач-2 здійснив розрахунки за приміщення 25 червня 2004 р., а тому виконав свої зобов'язання щодо оплати приміщень, які придбав у Відповідача-1 у процесі приватизації державного майна шляхом викупу в строк та у порядку, що передбачені спірним договором купівлі-продажу.

29 червня 2004 р. відповідачами було складено та підписано акт прийому-передачі приміщень, придбаних Відповідачем-2 за договором купівлі-продажу.

Предметом дослідження попередніх судових інстанцій були й інші, пов'язані із приміщеннями, договірні правовідносини, в яких перебували відповідачі до укладення договору купівлі-продажу приміщень.

Так, 31 березня 2004 р. між відповідачами був укладений договір оренди, відповідно до якого Відповідачу-2 строком на 11 місяців передавалося в оренду приміщення, управління яким здійснював позивач і яке було передане ним на баланс ДП "Управління по експлуатації адмінбудинків податкових органів у м. Києві", засновником якого є держава в особі позивача. 1 квітня 2004 р. за участю ДП між відповідачами був складений та підписаний акт прийому-передачі приміщень.

Судом апеляційної інстанції на підставі наказу від 19 квітня 2001 р. № 13/11 було встановлено, що органом, уповноваженим управляти майном (будинком за адресою: м. Київ, Львівська площа, 8А), є ДПА.

Згідно з приписами ч. 2 ст. 9 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" до укладення зазначеного договору оренди Відповідач-1 як державний орган, уповноважений виступати орендодавцем державного майна, яким було на момент укладення договору оренди приміщення, повинен був отримати згоду на його укладення від органу, уповноваженого управляти відповідним майном, тобто від позивача, оскільки саме він був таким органом.

Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач серед іншого посилався на те, що він як державний орган, уповноважений управляти приміщеннями, не надавав Відповідачеві-1 згоди на укладення із Відповідачем-2 договору оренди приміщень, а тому позивач вважає, що оскільки при укладенні договору оренди мало місце порушення ч. 2 ст. 9 Закону України "Про оренду державного та комунального майна", визнанню недійсним підлягає і сам договір купівлі-продажу, який був укладений внаслідок незаконного отримання Відповідачем-2 приміщень в оренду.

При цьому апеляційним господарським судом враховано, що оренда приміщення, реконструкція та наступна приватизація приміщення проводилась тільки з дозволу ДП "Управління по експлуатації адмінбудинків податкових органів у м. Києві", яке створено для обслуговування адмінбудинків ДПА. Зі змісту статуту вбачається, що все майно ДП належить ДПА як його засновнику. Згідно з п. 4.3 статуту дане майно закріплено за ДП на праві господарського відання. Відчуження майна, яке є власністю засновника (позивача) і закріплене за ДП, здійснюється за погодженням із засновником, який є вищим органом управління ДП "Управління по експлуатації адмінбудинків податкових органів у м. Києві".

На підставі викладеного апеляційний господарський суд встановив, що при передачі в оренду Відповідачем-1 Відповідачу-2 приміщень, розташованих за адресою: м. Київ, Львівська площа, 8А, за договором від 31 березня 2004 р. № 541, Відповідач-1, в даному випадку, не отримував згоди (погодження) позивача як органу, уповноваженого здійснювати управління цими приміщеннями. Отже, є правомірним висновок суду щодо укладення договору оренди від 31 березня 2004 р. № 541 з порушенням норм чинного законодавства, у зв'язку з чим договір купівлі-продажу нежитлових приміщень від 23 червня 2004 р. № 982, які знаходяться за вказаною адресою, підлягає визнанню недійсним на підставі положень ст. 215 ЦК України.

Щодо посилань в касаційній скарзі Відповідача-1 на листи ДПА як на докази згоди (погодження) позивача на передачу вказаних приміщень в оренду, колегія зауважує на тому, що дане питання було предметом дослідження судом апеляційної інстанції, а касаційна інстанція відповідно до ч. 2 ст. 111^7 ГПК не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Крім того, відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. № 1891 "Про затвердження Методики оцінки майна" та постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440 "Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" вартість орендованого майна під час приватизації на аукціоні (конкурсі) або шляхом викупу у разі прийняття рішення про компенсацію орендарю вартості поліпшень, здійснених за рахунок власних коштів за час оренди, визначається на підставі оцінки його ринкової вартості та ринкової вартості невід'ємних поліпшень орендованого майна. При визначенні бази оцінки повинно враховуватись найбільш ефективне використання об'єкта оцінки. Методи проведення оцінки, що застосовуються під час визначення ринкової вартості об'єкта оцінки у разі використання порівняльного підходу, по-

винні ґрунтуватись на результатах аналізу цін продажу (пропонування) на подібне майно.

При цьому апеляційний господарський суд дійшов висновку про заниження вартості майна сторонами договору купівлі-продажу від 23 червня 2004 р. № 982, оскільки судом встановлено, що ФДМУ, проводячи оцінку, скористався лише ринковою оцінкою майна на момент передачі цього майна в оренду і не визначив ринкової ціни при його приватизації шляхом викупу, що також є порушенням норм чинного законодавства.

Наведене спростовує доводи касаційної скарги позивача щодо порушення апеляційним судом норм матеріального і процесуального права.

Враховуючи вищенаведене, колегія суддів вважає, що постанова апеляційного господарського суду відповідає нормам матеріального та процесуального права і підстав для її зміни чи скасування не вбачається.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 108, 111^{5}, 111^{7}, п. 1 ч. 1 ст. 111^{9}, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 28 вересня 2004 р. у справі № 2/410 залишити без змін, а касаційну скаргу науково-виробничого комерційного ТОВ “Тект-Приват” — без задоволення.

Справи зі спорів, пов'язаних із виконанням судових рішень

19. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 березня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" на постанову Вищого господарського суду України від 21 грудня 2004 р. у справі № 30/169 за позовом акціонерного товариства закритого типу "Спецбудмонтаж"(надалі — АТЗТ "Спецбудмонтаж") до відкритого акціонерного товариства "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" (надалі — ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат") про стягнення заборгованості у сумі 581 022,12 грн. (за скаргою АТЗТ "Спецбудмонтаж" на дії відділу ДВС Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг),

встановив:

У березні 2004 р. АТЗТ "Спецбудмонтаж" звернулося до господарського суду Дніпропетровської області зі скаргою на бездіяльність відділу державної виконавчої служби Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг, в якій просило відновити строк звернення до суду зі скаргою на бездіяльність органів державної виконавчої служби та зобов'язати відділ державної виконавчої служби Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг виконати наказ господарського суду Дніпропетровської області від 24 жовтня 2003 р., виданий на виконання рішення господарського суду Дніпропетровської області від 13 жовтня 2003 р. у справі № 30/169, за яким з відповідача на користь позивача стягнуто суму основного боргу у розмірі — 579 900,84 грн., витрат по сплаті державного мита — 1700 грн., витрат по сплаті за інформаційно-технічне забезпечення судового процесу — 118 грн.

Скарга обгрунтована тим, що постановою державного виконавця від 23 січня 2004 р. зупинено виконавче провадження за зазначеним наказом господарського суду у зв'язку із порушенням господарським

судом Дніпропетровської області справи № Б/29/34/03 про банкрутство ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" та введенням мораторію на задоволення вимог кредиторів. АТЗТ "Спецбудмонтаж" вважає, що виконавче провадження підлягає відновленню, а наказ господарського суду Дніпропетровської області від 24 жовтня 2003 р. — виконанню, оскільки відповідно до ст.1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" мораторій на вимоги АТЗТ "Спецбудмонтаж" не поширюється.

Пропущення строку для звернення до суду із зазначеною скаргою заявник обгрунтував тим, що про порушене право дізнався із запізненням, оскільки змінювались його юридична та поштова адреси.

Ухвалою господарського суду Дніпропетровської області від 8 квітня 2004 р. поновлено строк звернення до господарського суду зі скаргою на бездіяльність органів державної виконавчої служби, в задоволенні скарги відмовлено. Ухвала мотивована тим, що дія мораторію поширюється на вимоги АТЗТ "Спецбудмонтаж", які були предметом розгляду суду у справі, оскільки рішенням господарського суду у справі було встановлено, що платіжні вимоги-доручення до ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" на виконання умов договору були пред'явлені у 2001—2002 рр., тобто до прийняття ухвали господарським судом про порушення справи про банкрутство та введення мораторію.

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 21 червня 2004 р. зазначену ухвалу суду першої інстанції у справі скасовано. Зобов'язано відділ державної виконавчої служби Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг виконати наказ господарського суду Дніпропетровської області від 24 жовтня 2003 р. у справі № 30/169. Постанова мотивована тим, що перелік зобов'язань відповідача перед позивачем, ухвалений рішенням господарського суду у справі, яке набрало законної сили 24 жовтня 2003 р., виник після порушення справи про банкрутство і дія мораторію на вимоги стягувача не поширюється.

Постановою Вищого господарського суду України від 21 грудня 2004 р. постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 21 червня 2004 р. у справі залишено без змін.

В касаційній скарзі ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" ставить питання про скасування оскаржуваної постанови Вищого господарського суду України з підстав її невідповідності рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права та порушення судом цих норм.

Ухвалою Верховного Суду України від 3 березня 2005 р. порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 21 грудня 2004 р. у справі № 30/169.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників позивача, відповідача та перевіривши матеріали справи і рішення, які приймались судами в процесі її розгляду, Судова палата у господарських справах

Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 13 жовтня 2003 р. у даній справі встановлено, що моментом виникнення вимоги позивача до відповідача за договором № 504А/254 від 5 грудня 2000 р. є пред'явлення платіжних вимог-доручень у 2001—2002 рр. на підставі підписаних сторонами актів виконаних робіт.

Виконавче провадження зупинено 23 січня 2004 р. постановою відділу державної виконавчої служби Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг у зв'язку з порушенням господарським судом Дніпропетровської області ухвалою від 27 березня 2003 р. справи № Б/29/34/03 про банкрутство ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" та введення мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Вищий господарський суд України, залишаючи без змін постанову апеляційної інстанції, виходив з того, що дія мораторію на вимогу АТЗТ "Спецбудмонтаж" не поширюється, оскільки судове рішення у даній справі було ухвалено, а виконавчий документ виданий вже після введення мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Проте з такими висновками Вищого господарського суду України погодитись не можна.

Згідно з абз. 24 ст. 1 Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" термін "мораторій на задоволення вимог кредиторів" вживається у значенні, що це — зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію.

Відповідно до ч. 4 ст. 12 цього Закону мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з порушенням провадження у справі про банкрутство.

Протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів забороняється стягнення грошових зобов'язань на підставі виконавчих документів та інших документів, за якими здійснюється стягнення відповідно до законодавства.

Мораторій поширюється на вимоги кредиторів незалежно від того, чи подавали вони заяви відповідно до ст. 14 вказаного Закону до господарського суду з вимогами до боржника у справі про банкрутство та незалежно від моменту порушення виконавчого провадження за такими вимогами.

Таким чином, з моменту введення мораторію боржник не може виконувати грошових зобов'язань, що виникли до введення мораторію, а також заходів, спрямованих на забезпечення їх виконання.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 21 грудня 2004 р. та постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 21 червня 2004 р. підлягають скасуванню, а ухвала господарського суду Дніпропетровської області від 8 квітня 2004 р. — залишенню без змін.

Керуючись статтями 111^{18}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 21 грудня 2004 р. та постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 21 червня 2004 р. у справі № 30/169 скасувати, а ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 8 квітня 2004 р. залишити без змін.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 21 грудня 2004 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 29 березня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" на постанову від 21 червня 2004 р. Дніпропетровського апеляційного господарського суду у справі № 30/169 за позовом акціонерного товариства закритого типу "Спецбудмонтаж" до ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" про стягнення заборгованості у сумі 581 022,12 грн.

Ухвалою від 8 квітня 2004 р. господарського суду Дніпропетровської області позивачу відмовлено у задоволенні скарги на постанову органу ДВС про зупинення виконавчого провадження з мотивів банкрутства відповідача.

Постановою від 21 червня 2004 р. Дніпропетровського апеляційного господарського суду зазначена ухвала скасована і відділ ДВС Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг зобов'язано виконати наказ від 24 жовтня 2003 р. господарського суду Дніпропетровської області.

ВАТ "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" просить постанову скасувати з підстав неправильного застосування господарським судом

статей 11 і 509 ЦК України, статей 4, 151 ЦК УРСР, ст. 34 Закону України "Про виконавче провадження", статей 1, 12 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", статей 42, 43, 77, 99, 111^{10} ГПК і залишити без змін ухвалу місцевого господарського суду.

Сторони належним чином були повідомлені про час і місце судового засідання, проте відділ ДВС Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг право на подання відзиву на касаційну скаргу не використав і його представник в судове засідання не з'явився.

Колегія суддів вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

До господарського суду подано скаргу на бездіяльність органу ДВС.

Господарськими судами встановлено, що рішенням від 13 жовтня 2003 р. господарського суду Дніпропетровської області позов задоволено у сумі 581 718,84 грн. та 24 жовтня 2003 р. видано наказ.

Відділ ДВС Інгулецького районного управління юстиції м. Кривий Ріг 23 січня 2004 р. відкрив виконавче провадження і в цей же день зупинив його з підстав порушення щодо боржника справи про банкрутство.

За висновками місцевого господарського суду на вимоги стягувача поширюється дія мораторію, введеного господарським судом з 27 березня 2003 р., а тому дії органу ДВС щодо зупинення виконавчого провадження визнав правомірними.

За результатами перегляду судового рішення в апеляційному порядку господарський суд встановив, що на вимоги стягувача дія мораторію не поширюється.

Відповідно до п. 8 ст. 34 Закону України "Про виконавче провадження", в редакції, що діяла на дату зупинення виконавчого провадження, тобто 23 січня 2004 р., виконавче провадження підлягає обов'язковому зупиненню у випадку порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника, якщо відповідно до закону на вимогу стягувача поширюється дія мораторію, введеного господарським судом, крім випадків знаходження виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від реалізації майна боржника).

Виходячи зі змісту п. 8 ст. 34 цього Закону, слід погодитись з висновками господарських судів про те, що обов'язок зупинення виконавчого провадження пов'язується не лише з наявністю справи про банкрутство боржника, а й з умовами поширення на вимогу стягувача дії мораторію.

За змістом абз. 24 ст. 1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" мораторій на задоволення вимог кредиторів — це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань, термін виконання яких настав до дня введення мораторію.

Господарським судом апеляційної інстанції було встановлено, що на вимогу стягувача дія мораторію не поширюється, оскільки судове рішення у даній справі було ухвалено, а виконавчий документ виданий вже після введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, і за цих обставин у органу ДВС були відсутні правові підстави для зупинення виконавчого провадження.

Отже, за обставин непоширення на вимоги стягувача дії мораторію колегія суддів вважає правомірним висновок апеляційного господарського суду про задоволення скарги стягувача.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Постанову від 21 червня 2004 р. Дніпропетровського апеляційного господарського суду у справі № 30/169 залишити без змін, а касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Південний гірничо-збагачувальний комбінат" — без задоволення.

Справи зі спорів, пов'язаних із застосуванням митного законодавства

20. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Житомирської митниці (надалі — Митниця) на постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р. у справі № 2/91 за позовом відкритого акціонерного товариства "Новоград-Волинський м'ясокомбінат" (надалі — Товариство) до Митниці про визнання за Товариством права на ввезення на митну територію України в зону пріоритетного розвитку для потреб власного виробництва продукції на пільгових умовах, спонукання до утримання від порушення цього права та визнання дій неправомірними,

встановив:

5 серпня 2003 р. Товариство звернулося з позовом у господарський суд Житомирської області, мотивувавши заявлені позовні вимоги тим, що на підставі укладеного з Новоград-Волинською міською радою договору воно реалізує інвестиційний проект "Модернізація виробництва ковбасних та консервних виробів" (надалі — Проект) і для чого здійснює закупівлю імпортної м'ясосировини. Для митного оформлення цієї сировини Митниця вимагає сплати ввізного мита в повному обсязі, що суперечить, на його думку, Закону України від 3 грудня 1999 р. № 1276-XIV "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області" (надалі — Закон № 1276), відповідно до ч. 2 ст. 9 якого від сплати ввізного мита на період реалізації затверджених у встановленому цим Законом порядку інвестиційних проектів, але не більше ніж на п'ять років, звільняються суб'єкти підприємницької діяльності, які ввозять на митну територію України матеріали та сировину для потреб власного виробництва. Реалізацію вказа-

ного Проекту Товариство здійснює на території пріоритетного розвитку відповідно до Закону № 1276, а сам Проект схвалений рішенням Ради з питань територій пріоритетного розвитку в Житомирській області як цього вимагає вищезазначений Закон.

Митниця позов не визнала, мотивуючи свої заперечення тим, що:

— п. 2 розд. II "Прикінцеві положення" Закону України від 24 грудня 2002 р. № 347-IV "Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування підакцизних та деяких інших товарів" (надалі — Закон № 347) встановлено, що функціонування вільних та інших спеціальних зон, які мають економічний режим, відмінний від загального, здійснюється з урахуванням того, що цей режим не поширюється на підакцизні товари та товари 1—24 груп Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (надалі — УКТ ЗЕД), до яких відноситься і м'ясосировина;

— створені на території України спеціальні економічні зони та території пріоритетного розвитку із спеціальним режимом інвестиційної діяльності відповідно до ст. 3 Закону України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон" є одним із функціональних типів спеціальних (вільних) економічних зон;

— згідно з вимогами законів "Про Єдиний митний тариф" і "Про митний тариф" ввізне мито сплачується відповідно до законодавства за ставками, що діють на день оформлення вантажної митної декларації;

— вантажна митна декларація Товариством була подана після набрання чинності Законом № 347, а саме — в серпні 2003 р., а відтак підстави для його звільнення від сплати мита відсутні;

— постановою Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 р. № 658 "Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України з питань функціонування спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку", що була прийнята з метою обмеження використання під час реалізації інвестиційних проектів імпортної сировини товарних груп 1—24 УКТ ЗЕД та усунення негативних явищ з виробництва аналогічних товарів з вітчизняної сировини, передбачено, що реалізація пріоритетних видів економічної діяльності харчової промисловості на територіях пріоритетного розвитку і в спеціальних економічних зонах має здійснюватись виключно з вітчизняної сировини.

Рішенням господарського суду Житомирської області від 17 жовтня 2003 р. позов задоволено з підстав, викладених у позовній заяві. Посилання Митниці на Закон № 347 суд відхилив на тій підставі, що вказаний Закон не може застосовуватися до спірних правовідносин, оскільки відповідно до ст. 10 Закону № 1276 держава гарантує стабільність спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області на весь строк, визначений у ч. 1 ст. 3 цього Закону, а саме — до 2030 р.

Постановою від 29 вересня 2004 р. Житомирський апеляційний господарський суд зазначене судове рішення скасував, провадження у

справі в частині визнання неправомірними дій Митниці щодо відмови у митному оформленні без сплати ввізного мита м'ясосировини припинив на підставі ч. 1 ст. 80 ГПК (спір не підлягає вирішенню в господарських судах України), а в решті позову відмовив. Апеляційна постанова обґрунтована тим, що згідно з ч. 3 ст. 1 Закону "Про систему оподаткування" ставки, механізм справляння податків і зборів (обов'язкових платежів) і пільги щодо оподаткування не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів про оподаткування, а Закон № 1276 за своїм характером і цільовим призначенням не є законом про оподаткування.

Постанову апеляційного суду оскаржуваною постановою Вищий господарський суд України скасував, а рішення місцевого суду залишив без змін з тих підстав, що відповідно до ст. 21 Закону України "Про Єдиний митний тариф", який є спеціальним законом, на період запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області справляння ввізного мита здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених Законом № 1276. Спірні правовідносини виникли до прийняття Закону № 347, а тому за Товариством зберігаються пільги щодо звільнення від сплати ввізного мита при імпорті сировини для потреб власного виробництва, пов'язаного з реалізацією Проекту. Вищий господарський суд України також зазначив, що суд апеляційної інстанції неправомірно припинив провадження у справі на підставі ч. 1 ст. 80 ГПК в частині визнання неправомірними дій Митниці щодо відмови у митному оформленні товару, позаяк вказаний спір відповідно до ст. 12 ГПК підвідомчий господарським судам.

Митниця просить постанову Вищого господарського суду України скасувати, мотивуючи касаційну скаргу невідповідністю оскаржуваної постанови Конституції і рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права.

Заслухавши суддю-доповідача та пояснення представників сторін, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи в силі рішення місцевого господарського суду, яким позов задоволено, Вищий господарський суд України дійшов висновку про те, що Товариство звільняється від сплати ввізного мита на період реалізації Проекту на підставі ст. 21 Закону України "Про Єдиний митний тариф", відповідно до якої на період запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області справляння ввізного мита здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених Законом № 1276.

При цьому суд виходив з того, що вищезазначений закон є спеціальним, а тому в даному випадку положення ч. 3 ст. 1 Закону України "Про систему оподаткування" не повинні застосовуватися. Щодо Прикінцевих положень Закону № 347, якими передбачено, що режим вільних та інших спеціальних зон не поширюється на товари 1—24 груп УКТ ЗЕД, то касаційний суд вважає, що цей Закон не може регулювати відносини Товариства з реалізації Проекту, тому що вони виникли з дати укладення договору з Новоград-Волинською міською радою про реалізацію цього Проекту 16 травня 2002 р., а Закон набрав чинності пізніше, а саме — з 14 січня 2003 р.

Проте такий висновок помилковий.

Спір між сторонами виник 4 серпня 2003 р. у зв'язку з відмовою Митниці здійснити митне оформлення без оплати митом ввезеної позивачем на територію України імпортної партії м'ясної сировини за контрактом від 26 червня 2003 р. № 1/03-ІМ, укладеного з нерезидентом України.

Отже, на зазначені спірні правовідносини поширює свою дію Закон № 347, відповідно до п. 2 розд. II Прикінцевих положень якого функціонування вільних та інших спеціальних зон, які мають економічний режим, відмінний від загального, здійснюється з урахуванням того, що цей режим не поширюється на підакцизні товари та товари 1—24 груп УКТ ЗЕД.

Ввезена позивачем м'ясна сировина належить до зазначених груп УКТ ЗЕД.

Відтак Вищий господарський суд України ухвалив оскаржувану постанову внаслідок неправильного застосування норм матеріального права, що є підставою для її скасування.

Разом з тим касаційний суд дійшов правильного висновку про підвідомчість даного позову в частині вимоги про визнання неправомірними дій Митниці щодо відмови в митному оформленні без сплати ввізного мита на м'ясосировину і, відповідно, обґрунтовано скасував в цій частині апеляційну постанову, якою провадження у справі за цією вимогою було припинено.

За таких обставин ухвалені у справі судові рішення і постанови не можуть вважатися законними і обґрунтованими, тому підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд.

Під час нового розгляду справи господарському суду першої інстанції необхідно врахувати викладене, всебічно і повно встановити всі фактичні обставини справи на підставі об'єктивної оцінки наявних у ній доказів, з'ясувати дійсні права та обов'язки сторін і, залежно від встановленого, правильно застосувати норми матеріального права, що регулюють спірні правовідносини, та ухвалити законне і обґрунтоване рішення.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України,

постановив:

Касаційну скаргу Житомирської митниці задовольнити, постанову Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р., постанову Житомирського апеляційного господарського суду від 29 вересня 2004 р. та рішення господарського суду Житомирської області від 17 жовтня 2003 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 20 січня 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Новоград-Волинський м'ясокомбінат" (надалі — Товариство) на постанову Житомирського апеляційного господарського суду від 29 вересня 2004 р. у справі № 2/91 господарського суду Житомирської області за позовом Товариства до Житомирської митниці (надалі — Митниця) про визнання права на ввезення товару на пільгових умовах, спонукання до утримання від порушення цього права та визнання дій неправомірними.

За клопотанням сторони оголосити повний текст постанови Вищого господарського суду України у судовому засіданні 20 січня 2005 р. оголошувалася перерва до 17 год. 50 хв. для виготовлення повного тексту постанови.

У зв'язку з тим, що після перерви на призначений час для оголошення повного тексту постанови представник Митниці не з'явився, повний текст постанови направляється сторонам у встановленому порядку.

Відповідно до ч. 2 ст. 85 та ч. 1 ст. 111^5 ГПК після перерви у судовому засіданні 20 січня 2005 р. було оголошено повний текст постанови Вищого господарського суду України.

Рішенням від 17 жовтня 2003 р. господарського суду Житомирської області позовні вимоги Товариства було задоволено.

Постановою від 29 вересня 2004 р. Житомирського апеляційного господарського суду рішення від 17 жовтня 2003 р. скасовано в частині визнання дій Митниці щодо відмови у митному оформленні без сплати ввізного мита м'ясосировини неправомірними, провадження у справі припинено, в решті позову відмовлено.

Не погоджуючись з вказаною постановою апеляційної інстанції, Товариство звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить постанову від 29 вересня 2004 р. Житомирського апеляційного господарського суду скасувати та залишити без змін рішення господарського суду Житомирської області від 17 жовтня 2003 р.

Свої вимоги скаржник обґрунтовує тим, що апеляційний суд неправильно застосував норми процесуального і матеріального права, а саме ст. 12 ГПК, ст. 58 Конституції, ст. 1 Закону "Про систему оподаткування" та Закону "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області".

На день розгляду справи письмовий відзив на касаційну скаргу від Митниці не надійшов.

У судовому засіданні представник Митниці щодо скарги заперечував, посилаючись на те, що постанова апеляційного суду відповідає вимогам законодавства.

Колегія суддів Вищого господарського суду України, розглянувши касаційну скаргу, перевіривши наявні матеріали справи на предмет правильності їх оцінки судом, а також правильність застосування норм процесуального і матеріального права, дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Законом "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку в Житомирській області" від 3 грудня 1999 р. № 1276-XIV (надалі — Закон), в тому числі і в м. Новоград-Волинський запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності.

Згідно з ч. 1 ст. 3 Закону спеціальний режим інвестиційної діяльності запроваджується з 1 січня 2000 р. і діє протягом 30 років при реалізації в порядку, визначеному цим Законом, інвестиційних проектів у пріоритетних видах економічної діяльності.

Попередніми судовими інстанціями при вирішенні спору по суті встановлено, що Товариство здійснює реалізацію інвестиційного проекту "Модернізація виробництва ковбасних та консервних виробів", який затверджено Радою з питань територій пріоритетного розвитку в Житомирській області 28 грудня 2000 р., з наступними змінами від 25 квітня 2001 р., 13 листопада 2001 р., 25 червня 2004 р. та 22 вересня 2004 р.

Статтею 1 Закону передбачено введення податкових, митних та інших пільг для суб'єктів підприємницької діяльності, що реалізують в порядку, визначеному цим Законом, інвестиційні проекти, схвалені Радою з питань територій пріоритетного розвитку, а згідно з ст. 9 Закону суб'єкти підприємницької діяльності, які ввозять на митну територію України на території пріоритетного розвитку для потреб власного виробництва, пов'язаного з реалізацією затверджених у встановленому цим Законом порядку інвестиційних проектів, звільняються від сплати ввізного мита на період реалізації затверджених у встановленому цим Законом порядку інвестиційних проектів, але не більше ніж на п'ять років з моменту

укладення суб'єктом підприємницької діяльності договору (контракту) з органом місцевого самоврядування.

На підставі матеріалів справи судовими інстанціями встановлено, що договір на реалізацію інвестиційного проекту було укладено між Товариством та виконкомом Новоград-Волинської міської ради 16 травня 2002 р.

За викладених обставин колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що судом першої інстанції було правомірно встановлено, що Товариство до 16 травня 2007 р. має передбачені Законом пільги, а отже на період до 16 травня 2007 р. звільнено від сплати ввізного мита на сировину, яка ввозиться для реалізації інвестиційного проекту.

Колегія суддів Вищого господарського суду України вважає помилковими посилання апеляційного суду на ч. 3 ст. 1 Закону України "Про систему оподаткування" та Закон України від 24 грудня 2002 р. № 347-IV "Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування підакцизних та деяких інших товарів", виходячи з такого.

Колегія суддів Вищого господарського суду України враховує, що відповідно до ст. 21 Закону "Про Єдиний митний тариф", який є спеціальним законом, на період запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області справляння ввізного мита здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області".

Статтею 58 Конституції встановлено, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Згідно з п. 10¹ постанови Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2000 р. № 1205 "Про затвердження Порядку і затвердження інвестиційних проектів, що реалізуються у пріоритетних видах економічної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Житомирській області" зміни до переліку пріоритетних видів економічної діяльності на територіях пріоритетного розвитку у Житомирській області, де встановлено спеціальний режим інвестиційної діяльності, не поширюються на суб'єктів підприємницької діяльності, які уклали з відповідним органом місцевого самоврядування договір (контракт) щодо умов реалізації інвестиційного проекту до затвердження таких змін Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до ч. 2 ст. 10 Закону "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку в Житомирській області" у разі зміни законодавства України щодо спеціального режиму інвестиційної діяльності, передбаченого ст. 9 даного Закону, на вимогу платника податку застосовуються особливості оподаткування, що діяли на момент укладення органом місцевого самоврядування договору (контракту) з суб'єктом підприємницької діяльності.

Таким чином, оскільки договір щодо реалізації інвестиційного проекту був укладений до прийняття Закону України „Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування підакцизних та деяких інших товарів", то правовідносини Товариства щодо реалізації інвестиційного проекту виникли до прийняття цього Закону, а значить за Товариством зберігаються пільги щодо звільнення від сплати ввізного мита при імпорті сировини для потреб власного виробництва, пов'язаного з реалізацією інвестиційного проекту.

Виходячи з наведеного, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що Товариство має право на встановлені законодавством пільги, зокрема, звільняється від сплати ввізного мита при ввезенні м'ясосировини на митну територію України на територію пріоритетного розвитку в Житомирській області для потреб власного виробництва на період з 16 травня 2002 р. до 16 травня 2007 р., а відмова Митниці у митному оформленні сировини, яка ввозиться Товариством на виконання інвестиційного проекту, є неправомірною.

За викладених обставин апеляційним судом всупереч Конституції та наведеним нормам законодавства було безпідставно скасовано рішення суду першої інстанції.

Крім того, колегія суддів Вищого господарського суду України вважає безпідставним припинення Житомирським апеляційним господарським судом провадження у справі в частині визнання неправомірними дій Митниці щодо відмови у митному оформленні без сплати ввізного мита м'ясосировини, оскільки відповідно до ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (надалі — підприємства та організації), мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Відповідно до ст. 12 ГПК господарським судам підвідомчі, зокрема, справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві.

Таким чином, оскільки відмова Митниці у митному оформленні сировини є незаконною, то Товариство мало право звертатися до господарського суду з позовом про захист своїх порушених прав та охоронюваних законом інтересів.

На підставі викладеного колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що постанова від 29 вересня 2004 р. Житомирського апеляційного господарського суду прийнята з неправильним застосуванням норм процесуального та матеріального права, у зв'язку з чим підлягає скасуванню. В той же час з матеріалів справи вбачається, що суд першої інстанції повно з'ясував обставини, що мають

значення для справи, надав їм належну правову оцінку та виніс рішення з дотриманням норм матеріального і процесуального права, що дає підстави для залишення його без змін.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{10} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Новоград-Волинський м'ясокомбінат" від 24 листопада 2004 р. № 6095 задовольнити.

Постанову від 29 вересня 2004 р. Житомирського апеляційного господарського суду у справі № 2/91 господарського суду Житомирської області скасувати.

Рішення від 17 жовтня 2003 р. господарського суду Житомирської області у справі № 2/91 залишити без змін.

Справи про банкрутство

21. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 травня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу відкритого акціонерного товариства "Дніпроважпапірмаш" ім. Артема (надалі — ВАТ "Дніпроважпапірмаш") на постанову Вищого господарського суду України від 15 лютого 2005 р. у справі № Б 26/66/04 за заявою товариства з обмеженою відповідальністю "Спецпром" (надалі — ТОВ "Спецпром") про визнання ВАТ "Дніпроважпапірмаш" банкрутом,

встановив:

У липні 2004 р. ТОВ "Спецпром" звернулося до господарського суду Дніпропетровської області із заявою про визнання банкрутом ВАТ "Дніпроважпапірмаш".

Заявник посилався на наявність безспірної заборгованості за поставлену боржнику продукцію згідно з договором поставки від 23 жовтня 2001 р. № 63 на суму 159 002,43 грн., що становить більше 300 мінімальних заробітних плат, вимоги не були задоволені протягом трьох місяців, що згідно з ч. 3 ст. 6 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" є підставою для порушення справи про банкрутство.

Боржник у відзиві на заяву вимоги кредитора визнав і просив надати відстрочку для проведення розрахунків з кредитором.

Ухвалою господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р. визначено розмір безспірних вимог кредитора — ТОВ "Спецпром" до боржника — ВАТ "Дніпроважпапірмаш" у сумі 159 002,43 грн. та призначено розпорядником майна арбітражного керуючого.

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. скасовано ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р. та припинено провадження у справі.

Постановою Вищого господарського суду України від 15 лютого 2005 р. скасовано постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. та залишено без змін ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р.

21 квітня 2005 р. Верховним Судом України за касаційною скаргою ВАТ "Дніпроважпапірмаш" порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 15 лютого 2005 р. Скарга мотивується різним застосуванням Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Скасовуючи постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду та залишаючи без змін ухвалу господарського суду Дніпропетровської області Вищий господарський суд України зазначив, що господарський суд правильно, на підставі статей 6, 7 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (надалі — Закон № 2343), порушив провадження у справі про банкрутство боржника і визнав розмір безспірних вимог кредитора.

Проте з таким висновком погодитись не можна з наступних підстав.

Згідно зі статтями 6, 7 Закону № 2343 від 14 травня 1992 р., зі змінами і доповненнями, за заявою боржника або кредитора справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом.

Господарськими судами встановлено, що боржник має заборгованість перед єдиним кредитором у сумі 159 002,43 грн. за договором поставки від 23 жовтня 2001 р. № 63.

Листом від 1 червня 2004 р. боржник визнав претензію від 21 травня 2004 р. № 23 у повному обсязі.

З прийняттям Закону України від 10 січня 2002 р. № 2922-III "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про банки і банківську діяльність", який набрав чинності з 20 лютого 2002 р., та згідно з ч. 5 ст. 8 ГПК підприємства та організації, чиї права і законні інтереси порушено, мають право через 20 днів після отримання відповіді про визнання претензії, у якій не повідомляється про перерахування вказаної суми, звернутись для примусового стягнення заборгованості до виконавчої служби в порядку, встановленому Законом України "Про виконавче провадження". До заяви про порушення виконавчого провадження додається відповідь боржника, а якщо в ній не зазначено розмір визнаної суми, то додається також копія претензії.

Згідно з п. 18 ст. 3 Закону України "Про виконавче провадження" (надалі — Закон) в редакції Закону від 18 листопада 2003 р. № 1255-IV, чинної з 1 січня 2004 р., визнана у встановленому порядку претензія підлягає виконанню ДВС.

Отже, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку, що у разі визнання претензії боржником і несплати боргу ним кредитор зобов'язаний звернутись для примусового стягнення заборгованості до державної виконавчої служби і до заяви про відкриття виконавчого провадження додати відповідь боржника, а якщо в ній не зазначено розмір визначеної суми — також додати і копію претензії.

Відповідно до ст. 8 ГПК і ст. 3 Закону 27 липня 2004 р. кредитор звертається із заявою про примусове виконання відзиву на претензію до ДВС Амур-Нижньодніпровського районного управління юстиції м. Дніпропетровська, яка постановою від 27 липня 2004 р. відмовила у відкритті виконавчого провадження з тих підстав, що претензія не входить до переліку виконавчих документів, передбачених ст. 18^1 Закону і направляє акцептовану боржником платіжну вимогу-доручення від 27 липня 2004 р. № 000001 на суму 159 002,43 грн. до банку, яка 28 липня 2004 р. була повернута кредитору без виконання у зв'язку з відсутністю коштів на рахунку боржника.

Господарський суд не звернув уваги, що кредитор 30 липня 2004 р. звернувся до господарського суду із заявою про визнання боржника банкрутом, тобто з порушенням трьохмісячного терміну, протягом якого боржником не були задоволені вимоги кредитора, передбачені ст. 6 Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", а тому апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для порушення провадження у справі про банкрутство боржника, правильно скасував ухвалу господарського суду від 2 вересня 2004 р. і припинив провадження у справі.

За таких обставин постанова Вищого господарського суду України від 15 лютого 2005 р. підлягає скасуванню, а законна і обґрунтована постанова апеляційного суду — залишенню в силі.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{19} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ВАТ "Дніпроважпапірмаш" задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 15 лютого 2005 р. скасувати, а постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. — залишити в силі.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 15 лютого 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 травня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ "Спецпром" (м. Дніпропетровськ) на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. у справі № Б 26/66/04 господарського суду Дніпропетровської області за заявою ТОВ "Спецпром" (м. Дніпропетровськ) про визнання відкритого акціонерного товариства "Дніпроважпапірмаш" ім. Артема банкрутом.

Ухвалою господарського суду Дніпропетровської області від 30 липня 2004 р. у справі № Б 26/66/04 порушено провадження у справі про банкрутство відкритого акціонерного товариства "Дніпроважпапірмаш" ім. Артема (надалі — ВАТ "Дніпроважпапірмаш") за заявою ТОВ "Спецпром", м. Дніпропетровськ.

Ухвалою господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р. у справі № Б 26/66/04 визначено розмір безспірних вимог кредитора — ТОВ "Спецпром" до боржника — ВАТ "Дніпроважпапірмаш" у сумі 159 002,43 грн. Введено процедуру розпорядження майном ВАТ "Дніпроважпапірмаш" строком на 6 місяців до 2 березня 2005 р., призначено розпорядником майна арбітражного керуючого.
Не погодившись з цією ухвалою, ВАТ "Дніпроважпапірмаш" та спостережна рада ВАТ "Дніпроважпапірмаш" подали апеляційні скарги, в яких просили скасувати ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р.

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. у справі № Б 26/66/04 апеляційні скарги ВАТ "Дніпроважпапірмаш" та спостережної ради ВАТ "Дніпроважпапірмаш" на ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р. у справі № Б 26/66/04 частково задоволені. Ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р. у справі № Б 26/66/04 скасовано. Провадження у справі припинено.

Не погоджуючись з цією постановою, ТОВ "Спецпром" (м. Дніпропетровськ) вніс до Вищого господарського суду касаційну скаргу, в якій просить скасувати постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. у справі № Б 26/66/04 як таку, що прийнята з порушенням норм матеріального і процесуального права.

Судова колегія, заслухавши суддю-доповідача, розглянувши наявні матеріали справи, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування судами попередніх інстанцій норм

процесуального і матеріального права, дійшла висновку про наявність правових підстав для задоволення касаційної скарги, виходячи з такого.

Ухвалою господарського суду Дніпропетровської області від 30 липня 2004 р. у справі № Б 26/66/04 порушено провадження у справі про банкрутство ВАТ "Дніпроважпапірмаш" за заявою ТОВ "Спецпром".

Відповідно до вимог ч. 3 ст.6 Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом.

Згідно з ч. 1 ст. 7 Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" заява кредитора про порушення справи про банкрутство повинна містити: виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника, з зазначенням суми боргових вимог кредиторів, а також строку їх виконання, розміру неустойки (штрафів, пені), реквізитів розрахункового документа про списання коштів з банківського або кореспондентського рахунка боржника та дату його прийняття банківською установою боржника до виконання, рішення суду, господарського суду, які розглядали вимоги кредитора до боржника, копія неоплаченого розрахункового документа, за яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника, з підтвердженням банківською установою боржника про прийняття цього документа до виконання із зазначенням дати прийняття, виконавчі документи (виконавчий лист, виконавчий напис нотаріуса тощо) чи інші документи, які підтверджують визнання боржником вимог кредиторів.

Вимоги кредитора до боржника на суму 159 002,43 грн. виникли за поставлену продукцію згідно з договором від 23 жовтня 2001 р. № 63. Строк сплати за договором встановлено протягом одного дня з дати отримання рахунка, строк сплати останнього рахунка закінчився 28 червня 2003 р.

21 травня 2004 р. кредитор направив боржнику претензію № 1 на суму 159 002,43 грн. У відповіді на претензію від 1 червня 2004 р. боржник визнав суму заборгованості, але просив надати відстрочку платежу для можливих взаєморозрахунків.

Платіжна вимога-доручення від 27 липня 2004 р. № 000001 на суму 159 002,43 грн., акцептована банкрутом, повернута кредитору без виконання у зв'язку з відсутністю грошових коштів на рахунку боржника, що свідчить про його неплатоспроможність.

У відзиві на заяву кредитора боржник визнає заборгованість перед кредитором, непогашення заборгованості пояснює тяжким фінансовим становищем та тимчасовою відсутністю грошових коштів, достатніх для погашення заборгованості перед кредитором. Зважаючи на це, боржник

просить надати відстрочку для проведення розрахунків з кредитором, що виходить за межі повноважень господарського суду під час розгляду заяви кредитора у підготовчому засіданні у межах справи про банкрутство.

Відповідно до ч. 4 ст. 11 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" у підготовчому засіданні суддя оцінює подані документи, заслуховує пояснення сторін, розглядає обґрунтованість заперечень боржника. За результатами розгляду заяви кредитора та відзиву боржника у підготовчому засіданні виноситься ухвала, в якій визначаються: розмір вимог кредиторів, які подали заяву про порушення справи про банкрутство; дата складення розпорядником майна реєстру вимог кредиторів, який має бути складений та поданий до господарського суду на затвердження не пізніше двох місяців і десяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду; дата попереднього засідання суду, яке має відбутися не пізніше трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду; дата скликання перших загальних зборів кредиторів, які мають відбутися не пізніше трьох місяців і десяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду; дата засідання суду, на якому буде винесено ухвалу про санацію боржника, чи про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, чи припинення провадження у справі про банкрутство, яке має відбутися не пізніше шести місяців після дати проведення підготовчого засідання суду.

Скасовуючи ухвалу господарського суду Дніпропетровської області, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що в порушення норм Закону "Про виконавче провадження" кредитор самостійно пред'явив до банку боржника акцептовану боржником платіжну вимогу-доручення, а тому ТОВ "Спецпром" не було надано доказів безспірних вимог до боржника, але такий висновок суду суперечить матеріалам справи та вимогам закону.

При стягненні грошових сум рішення суду виконуються установами банку, оскільки кошти юридичних осіб перебувають у кредитних установах і на них стягнення звертається в першу чергу. Органами державної виконавчої служби рішення господарського суду про стягнення грошових сум виконуються тоді, коли кошти на рахунку боржника відсутні або їх недостатньо для погашення заборгованості, тому стягнення необхідно звернути на належне боржнику майно.

Крім того, кредитором пред'явлена претензія боржнику з додержанням порядку та змісту, встановлених ст. 6 ГПК, яка була прийнята під розписку, розглянута та визнана боржником у повному обсязі. Відповідь на претензію кредитора була оформлена боржником у відповідності до ст. 8 ГПК, з зазначенням дати претензії кредитора, на яку дається відповідь, та визнаної боржником суми, а зазначення у відповіді на претензію іншого номера претензії є опечаткою, про що кредитором було зазначено у відзиві на апеляційну скаргу та в судовому засіданні.

Тому твердження апеляційного суду, що йдеться про іншу претензію, ніж та, на яку посилається кредитор, безпідставні. Крім того, визнання боржником вимог кредитора у сумі, вказаній в претензії, підтверджується акцептованою боржником платіжною вимогою-дорученням від 27 липня 2004 р. № 000001.

Також відповідь на претензію відповідно до ст. 8 ГПК та ст. 3 Закону України "Про виконавче провадження" була направлена кредитором до виконавчої служби для примусового стягнення визнаної боржником суми, але постановою відділу ДВС Амур-Нижньодніпровського районного управління юстиції м. Дніпропетровська від 27 липня 2004 р. було відмовлено у відкритті виконавчого провадження з тих підстав, що відзив на претензію не входить до переліку виконавчих документів, визначених ст. 18^1 Закону "Про виконавче провадження", на підставі яких державний виконавець відкриває виконавче провадження. Таким чином, кредитором було дотримано положень вимог ст. 8 ГПК, але в силу розбіжностей положень статей Закону "Про виконавче провадження", а саме ст. 3 та ст. 18^1 цього Закону, кредитор був позбавлений нормальної можливості отримати позитивного для себе результату, тобто задоволення своїх грошових вимог за допомогою такого правового механізму. Вказівка суду на те, що кредитором не була оскаржена у встановленому порядку постанова виконавчої служби, не може впливати на правильність вирішення справи, тому що оскарження зазначеної постанови є правом кредитора, а не обов'язком.

Чинним законодавством України передбачена також інша можливість списання коштів з рахунка боржника для задоволення грошових вимог кредиторів. Так, кредитор, згідно з положеннями Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" та відповідно до Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Національного банку України від 21 січня 2004 р. № 22 та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України від 29 березня 2004 р. за № 377/8976, подав боржнику розрахунковий документ — платіжну вимогу-доручення від 27 липня 2004 р. № 000001. Вказана платіжна вимога-доручення була визнана боржником, дана згода її оплатити, в підтвердження чого відповідно до п. 1.26 ст. 1 зазначеного Закону та п. 4 розд. І зазначеної Інструкції боржником було проставлено акцепт цієї платіжної вимоги-доручення, тобто боржник дав доручення обслуговуючому його банку про списання з його рахунка визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок кредитора.

Отже, кредитор реалізував своє право списання коштів з рахунка боржника в іншому порядку, ніж встановлено Законом України "Про виконавче провадження", що є підтвердженням безспірності вимог кредитора, а неможливість задоволення боржником грошових вимог кредитора через відсутність грошових коштів на рахунку боржника є підставою для звернення з заявою до господарського суду про пору-

шення справи про банкрутство боржника згідно з Законом "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Так, відповідно до ст. 1 Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" безспірними вимогами кредиторів є вимоги кредиторів, визнані боржником (в даному випадку, хоча і не задоволена за допомогою виконавчої служби, але визнана боржником претензія), інші вимоги кредиторів, підтверджені в тому числі розрахунковими документами, за якими відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунка боржника (в цьому випадку акцептована боржником платіжна вимога-доручення).

За таких обставин колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. у справі № Б 26/66/04 необхідно скасувати, а ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р. у справі № Б 26/66/04 залишити без змін.

На підставі наведеного та керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9—111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в :

Касаційну скаргу ТОВ "Спецпром" на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. у справі № Б 26/66/04 задовольнити.

Постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 2 листопада 2004 р. у справі № Б 26/66/04 скасувати. Ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 2 вересня 2004 р. у справі № Б 26/66/04 залишити без змін.

Справи зі спорів пов'язаних із застосуванням законодавства про соціальний захист інвалідів

22. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 15 березня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу закритого акціонерного товариства "Іскож-2000" на постанову Вищого господарського суду України від 11 січня 2005 р. у справі № 27/64 за позовом прокурора Заводського району м. Запоріжжя в інтересах держави в особі Запорізького обласного відділення Фонду соціального захисту інвалідів до закритого акціонерного товариства "Іскож-2000" (надалі — ЗАТ "Іскож-2000") про стягнення штрафних санкцій у розмірі 24 444,88 грн.,

встановив:

У червні 2004 р. прокурор Заводського району м. Запоріжжя звернувся до господарського суду Запорізької області з позовною заявою в інтересах держави в особі Запорізького обласного відділення Фонду соціального захисту інвалідів до ЗАТ "Іскож — 2000" про стягнення штрафних санкцій за незайняті інвалідами робочі місця у розмірі 24 444,88 грн.

Позовні вимоги мотивовані невиконанням відповідачем нормативу зайнятості та працевлаштування інвалідів на 2003 р. відповідно до статей 19, 20 Закону "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" (надалі — Закон), а саме, замість встановлених 12 робочих місць для інвалідів на підприємстві працювало 8 інвалідів, що було встановлено проведеною перевіркою.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що прокурором неправильно визначено позивача у справі, оскільки відповідно до рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 р. № 3-рп/99

прокурор вправі звертатися з позовними вимогами до господарського суду виключно в інтересах держави в особі органів державної влади або місцевого самоврядування, яким законом надані повноваження органів виконавчої влади. Таким органом державної виконавчої влади, уповноваженим здійснювати відповідні функції у спірних відносинах і в інтересах якого у разі порушення прав або законних інтересів вправі звернутися з даним позовом прокурор, є Міністерство праці, у складі якого діє Фонд соціального захисту інвалідів.

Також відповідач посилається на безпідставність і необгрунтованість позовних вимог, мотивуючи заперечення тим, що підприємством у 2003 р., незважаючи на бездіяльність організацій, на яких законодавством покладено обов'язок по працевлаштуванню інвалідів, було виконано норматив по працевлаштуванню інвалідів у повному обсязі, а саме: на роботу за власною ініціативою було прийнято 12 осіб інвалідів за наявною кількістю штатних працюючих на підприємстві 312 осіб, що складає 4% від середньої облікової чисельності штатних працівників підприємства.

Рішенням господарського суду Запорізької області від 28 липня 2004 р. позов задоволено.

Рішення мотивоване тим, що у відповідача у 2003 р. за середньообліковою чисельністю інвалідів працювало 8 осіб-інвалідів, хоча відповідач повинен був створити та належним чином атестувати для працевлаштування інвалідів 12 робочих місць. Таким чином, не було створено 4 робочих місця і відповідач зобов'язаний перерахувати позивачеві штраф у розмірі середньорічної заробітної плати за спірний період 6111,22 грн., що у сумі складає 24 444,88 грн.

Постановою Запорізького апеляційного господарського суду від 30 вересня 2004 р. рішення суду першої інстанції у справі залишено без змін з тих же підстав.

Оскаржуваною постановою Вищого господарського суду України від 11 січня 2005 р. зазначені рішення та постанову судів першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскаржуваної постанови Вищого господарського суду України від 11 січня 2005 р. з підстав неправильного застосування норм матеріального права і порушення норм процесуального права.

Ухвалою від 17 лютого 2005 р. колегія суддів Верховного Суду України порушила касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 11 січня 2005 р. у справі.

Заслухавши суддю-доповідача, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Статтею 19 Закону для підприємств (об'єднань), установ і організацій незалежно від форми власності і господарювання встановлю-

ється норматив робочих місць для забезпечення працевлаштування інвалідів.

Підприємства (об'єднання), установи і організації, де кількість працюючих інвалідів менша, ніж установлено нормативом, щороку сплачують відповідним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів штрафні санкції, сума яких визначається у розмірі середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві (об'єднанні), в установі, організації за кожне робоче місце, не зайняте інвалідом (ч. 1 ст. 10 Закону).

Аналіз положень Закону дає підстави для висновку про те, що обов'язок підприємства щодо створення робочих місць для інвалідів не супроводжується його обов'язком підбору і працевлаштування інвалідів на створені робочі місця.

Судами встановлено, що відповідач листами інформував районні товариства інвалідів та районні центри зайнятості про те, що його підприємство має можливість працевлаштувати інвалідів.

Але всупереч викладеним положенням Закону суди, встановивши, що у 2003 р. відповідач повинен був створити 12 робочих місць для інвалідів, фактично не досліджували питання, чи були вони створені в зазначеній кількості, якщо органи працевлаштування інвалідів були повідомлені про створені робочі місця для інвалідів, та чи направлялись інваліди для працевлаштування і, відповідно, з чиєї вини направлені не були працевлаштовані або їм було відмовлено у працевлаштуванні на вакантні робочі місця.

Судами не взято до уваги те, що відповідно до ч. 1 ст. 218 ГК підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання.

Частиною 2 вищезазначеної статті зокрема встановлено, що учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення.

Оскільки при ухваленні рішення і постанов у даній справі суди не встановили всіх фактичних обставин, що мають юридичне значення для розгляду справи і вирішення спору по суті, то вони не можуть вважатися законними і обгрунтованими.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу закритого акціонерного товариства "Іскож-2000" задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 11 січня 2005 р., постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 30 вересня 2004 р. та рішення господарського суду Запорізької області від 28 липня 2004 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 11 січня 2005 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 15 березня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ "Іскож-2000" на рішення господарського суду Запорізької області від 28 липня 2004 р. та постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 30 вересня 2004 р. у справі № 27/64 за позовом прокурора Заводського району м. Запоріжжя в інтересах держави в особі Запорізького обласного відділення Фонду соціального захисту інвалідів до ЗАТ "Іскож-2000" про стягнення штрафних санкцій у сумі 24 444,88 грн.

Позивач у зверненні до господарського суду Запорізької області просить стягнути з відповідача штрафні санкції у сумі 24 444,88 грн. за нестворення робочих місць для інвалідів, нараховані за 2003 рік, згідно з ст. 19 Закону від 21 березня 1991 р. № 875-XII "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", із змінами та доповненнями (надалі — Закон).

Рішенням господарського суду Запорізької області від 28 липня 2004 р. позов задоволено. Рішення мотивовано тим, що відповідач повинен був створити 12 робочих місць для працевлаштування інвалідів, але фактично у 2003 р. середньооблікова чисельність інвалідів, що працювали на підприємстві, склала 8 інвалідів. Таким чином, суд дійшов висновку, що за нестворені 4 робочих місця відповідач повинен перерахувати позивачеві кошти у розмірі середньорічної заробітної плати на підприємстві.

Середньорічна заробітна плата за спірний період складала 6111,22 грн. Таким чином, відповідач повинен був сплатити позивачеві 24 444,88 грн., що підтверджується матеріалами справи.

За результатами перегляду справи в апеляційному порядку Запорізьким апеляційним господарським судом була винесена постанова від 30 вересня 2004 р., якою рішення господарського суду Запорізької області від 28 липня 2004 р. у справі № 27/64 залишено без змін з тих же підстав.

Не погоджуючись з прийнятими судовими рішеннями, відповідач звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить рішення господарського суду Запорізької області від 28 липня 2004 р. та постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 30 вересня 2004 р. у справі № 27/64 скасувати, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального і процесуального права, а саме статей 18, 19, 20 Закону і статей 2, 81 ГПК.

Перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, проаналізувавши правильність застосування судом норм матеріального і процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що касаційна скарга підлягає залишенню без задоволення з таких підстав.

Стаття 19 Закону зобов'язує підприємства всіх форм власності створювати робочі місця для працевлаштування інвалідів у розмірі 4% від загальної кількості робочих місць на підприємстві. У випадку невиконання ст. 19 вказаного Закону відповідно до Порядку сплати підприємствами (об'єднаннями), установами і організаціями штрафних санкцій до відділень Фонду соціального захисту інвалідів, акумуляції, обліку та використання цих коштів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 р. № 1767, підприємство зобов'язане сплачувати штрафні санкції до відділень Фонду соціального захисту інвалідів. Але такої сплати відповідач не провів, внаслідок чого утворилася заборгованість.

Відповідно до ст. 18 Закону працевлаштування інвалідів здійснюється центральним органом виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями інвалідів (надалі — органи працевлаштування інвалідів).

Відповідальність за незабезпечення зазначених нормативів відповідно до ч. 2 ст. 19 Закону покладається на керівників підприємств. А в разі коли кількість працюючих інвалідів менша, ніж установлено нормативом, відповідальність покладається на підприємства у вигляді щорічної сплати штрафних санкцій, сума яких визначається у розмірі середньої річної заробітної плати на підприємстві за кожне робоче місце, не зайняте інвалідом (ст. 20 Закону).

Аналіз зазначених положень Закону про захист інвалідів дає підстави для висновку про те, що обов'язок підприємства щодо створення робочих місць для інвалідів не супроводжується його обов'язком підбирати і працевлаштовувати інвалідів на створені робочі місця. Такий обов'язок покладається на органи працевлаштування, що перелічені в ч. 1 ст. 18 цього Закону. Це підтверджується і змістом абз. 2 п. 3 Положення про Фонд соціального захисту інвалідів (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002 р. № 1434), згідно з яким завданням Фонду є здійснення контролю за додержанням підприємствами, установами і організаціями всіх форм власності і господарювання нормативів робочих місць для забезпечення праце-

влаштування інвалідів, а також пп. 3 п. 4 та пп. 3 п. 5 цього Положення, якими Фонду надано право здійснювати контроль за своєчасним перерахуванням підприємствами штрафних санкцій за недодержання ними нормативів робочих місць для забезпечення працевлаштування інвалідів.

Відповідно до Положення про організацію робочих місць та працевлаштування інвалідів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 1995 р. № 314, підприємства у межах доведеного нормативу створюють за власні кошти робочі місця для працевлаштування інвалідів (п. 14); розробляють заходи щодо створення робочих місць для інвалідів, включають їх до колективного договору, інформують центри зайнятості, місцеві органи соціального захисту населення та відділення Фонду соціального захисту інвалідів про створення (пристосування) робочих місць для працевлаштування інвалідів (п. 5); робоче місце вважається створеним, якщо воно відповідає встановленим вимогам робочого місця для інвалідів відповідної нозології, атестоване спеціальною комісією підприємства за участю представників МСЕК, органів Держнаглядохоронпраці, громадських організацій інвалідів (п. 3).

Наказом Державного комітету статистики від 6 липня 1998 р. № 244 затверджена форма статистичної звітності № 3-ПН "Звіт про наявність вільних робочих місць (вакантних посад)", яка подається підприємствами, установами та організаціями щомісячно на адресу державної служби зайнятості.

З наведеного слід зробити висновок, що на підприємство хоч і не покладається обов'язок працевлаштовувати інвалідів, але покладається обов'язок створювати та належним чином атестувати робочі місця для працевлаштування інвалідів та інформувати про таку кількість створених робочих місць органи працевлаштування інвалідів.

Судами було встановлено, що середньооблікова чисельність штатних працівників відповідача склала 312 чоловік, встановлено норматив створення робочих місць для працевлаштування — 12 інвалідів, фактично у 2003 р. на підприємстві відповідача працювало 8 інвалідів.

За нестворені 4 робочих місця відповідач повинен перерахувати позивачеві кошти у розмірі середньорічної заробітної плати на підприємстві. Середньорічна заробітна плата за спірний період складала 6111,22 грн. Таким чином, відповідач повинен був сплатити позивачеві 24 444,88 грн.

Факт заборгованості відповідача підтверджується матеріалами справи, а саме: розрахунком заборгованості за нестворені у 2003 р. робочі місця для працевлаштування інвалідів, звітом про зайнятість та працевлаштування інвалідів за 2003 р. та іншими документами.

Господарськими судами встановлено, що у відповідача відсутні докази, які б підтверджували створення ним належної кількості робочих місць для працевлаштування інвалідів, тому суди дійшли правильного

висновку про невиконання підприємством відповідача встановленого нормативу створення робочих місць для працевлаштування інвалідів.

З огляду на викладене колегія суддів Вищого господарського суду вважає вірними висновки господарських судів першої і апеляційної інстанцій щодо неналежного виконання відповідачем обов'язків, покладених на нього Законом "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", а відтак, про необхідність сплати останнім штрафних санкцій до Фонду соціального захисту інвалідів.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 111^5, 111^7, п. 6 ч. 1 ст. 111^9, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ "Іскож-2000" залишити без задоволення.

Рішення господарського суду Запорізької області від 28 липня 2004 р. та постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 30 вересня 2004 р. залишити без змін.

Застосування процесуальних норм

23. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 15 березня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Кримської регіональної митниці на ухвалу Вищого господарського суду України від 14 грудня 2004 р. у справі № 2-2/7037.2-2004 за позовом СПД — фізичної особи З.І. до Кримської регіональної митниці, третя особа: ДПА в Автономній Республіці Крим, про визнання недійсними талонів відмови та зобов'язання до вчинення дій,

встановив:

Ухвалою Вищого господарського суду України від 14 грудня 2004 р. касаційну скаргу відповідача на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. повернуто без розгляду.

Ухвалою від 24 лютого 2005 р. Верховним Судом України за касаційною скаргою Кримської регіональної митниці порушено провадження з перегляду у касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 14 грудня 2004 р. з мотивів її невідповідності нормам матеріального і процесуального права та різного застосування Вищим господарським судом України положень одного й того ж закону в аналогічних справах.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників позивача, відповідача, третьої особи, дослідивши доводи касаційної скарги та заперечення проти неї, перевіривши матеріали справи і рішення, які приймались судами в процесі її розгляду, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК касаційна скарга (подання) повинна містити вимоги особи, що подала скаргу (подання), із зазначенням суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права.

Згідно з п. 6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК касаційна скарга не приймається судом і повертається без розгляду, якщо у скарзі не зазначено суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права.

Повертаючи касаційну скаргу відповідача на постанову суду апеляційної інстанції, Вищий господарський суд України в обгрунтування своєї відмови безпідставно послався на невиконання Кримською регіональною митницею вимог вищезазначеної норми.

Касаційна скарга відповідача на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. містить посилання на те, що судами першої та апеляційної інстанцій при вирішенні даного спору порушено норми матеріального права, зокрема Закону "Про податок на додану вартість". У скарзі конкретно зазначено суть допущених порушень і наведено їх обгрунтування.

Таким чином, висновок суду касаційної інстанції про невідповідність поданої Кримською регіональною митницею касаційної скарги нормам процесуального права носить надуманий характер і не відповідає дійсності.

Незаконно повернувши касаційну скаргу, Вищий господарський суд України, всупереч ст. 19 Конституції, обмежив суб'єкта оскарження у здійсненні прав, передбачених п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції і фактично ухилився від здійснення визначених законом повноважень.

За таких обставин ухвала Вищого господарського суду України від 14 грудня 2004 р. підлягає скасуванню. Касаційну скаргу відповідача слід передати до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Керуючись п. 4 ч. 1 ст. 111, статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 14 грудня 2004 р. у справі № 2-2/7037.2-2004 скасувати, а касаційну скаргу Кримської регіональної митниці передати до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України від 14 грудня 2004 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 15 березня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула матеріали касаційної скарги Кримської регіональної митниці на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. у справі господарського суду Автономної Республіки Крим за позовом суб'єкта підприємницької діяльності З.І. до Кримської регіональної митниці третя особа: Державна податкова адміністрація в Автономній Республіці Крим про визнання недійсними талонів відмови.

Подана касаційна скарга на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. не може бути прийнята до розгляду Вищим господарським судом України, оскільки вона не відповідає вимогам розділу XII[1] ГПК з таких підстав.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК, якою встановлено форму і зміст касаційної скарги, касаційна скарга повинна містити вимоги особи, що подала касаційну скаргу, із зазначенням суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права.

Тобто в касаційній скарзі має чітко викладатись зміст такого порушення з законодавчим обґрунтуванням порушених чи неправильно застосованих правових норм та з зазначенням конкретних статей та пунктів нормативно-правового акта.

Зокрема, касаційна скарга повинна містити дані, які свідчили б, що судами при розгляді спору не застосований закон, який підлягає застосуванню, або застосований закон, який не підлягає застосуванню, або судами неправильно витлумачена норма закону.

Однак відповідач не вказує в касаційній скарзі суті порушення апеляційним господарським судом норм матеріального чи процесуального права.

Наведення змісту положень Закону "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" та ч. 3 ст. 22 Конституції без зазначення наслідків застосування чи незастосування апеляційним господарським судом цих норм матеріального права при розгляді справи не усувають зазначеного порушення відповідачем п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК.

Згідно з ч. 2 ст. 111[7] ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у судовому рішенні чи відхилені судом, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, збирати нові докази чи додатково перевіряти докази.

Незазначення в касаційній скарзі суті порушення або неправильного застосування судом норм матеріального права згідно з п. 6 ч. 1 ст. 111[3] ГПК є підставою для повернення касаційної скарги без розгляду.

Після усунення зазначених недоліків відповідач не позбавлений можливості подати належно оформлену касаційну скаргу у порядку, встановленому розділом XII[1] ГПК.

Керуючись статтями 86, 111, п. 6 ч. 1 ст. 111[3], 111[7] ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в :

Касаційну скаргу Кримської регіональної митниці на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 23 вересня 2004 р. у справі № 2-2/7037.2-2004 повернути скаржнику.

24. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 22 березня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційні скарги СПД В.О., Мелітопольської міської ради Запорізької області на ухвали Вищого господарського суду України від 22, 28 грудня 2004 р. у справі № 17/112д за позовом ТОВ "Мелітопольський ринок" до Мелітопольської міської ради Запорізької області, СПД В.В. про визнання недійсним договору оренди земельної ділянки та за зустрічним позовом СПД В.В. до ТОВ "Мелітопольський ринок" про звільнення самовільно зайнятої земельної ділянки та приведення її в придатний для використання стан,

в с т а н о в и в :

Ухвалою від 13 жовтня 2004 р. первісні касаційні скарги скаржників — СПД В.В. та Мелітопольської міської ради Запорізької області на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. Вищий господарський суд України повернув без розгляду на підставі п. 6 ч. 1 ст. 111[3] ГПК, мотивуючи це тим, що в касаційних скаргах не зазначено, в чому полягає неправильне застосування апеляційним судом норм матеріального права, на підставі яких прийнята оскаржувана постанова, а отже, у скаргах не зазначено суті порушення або неправильного застосування судом норм матеріального права.

Ухвалою від 16 листопада 2004 р. вдруге подану СПД В.В. касаційну скаргу було повернуто Вищим господарським судом України без роз-

гляду на підставі п. 2 ст. 111^3 ГПК через те, що її надіслано інакше, ніж через місцевий або апеляційний господарський суд, що прийняв рішення або постанову.

Ухвалами від 22 та 28 грудня 2004 р. Вищий господарський суд України відмовив відповідно СПД В.В. та Мелітопольській міській раді у відновленні пропущеного процесуального строку для подання касаційних скарг на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. у справі та повернув їх скаржникам без розгляду. Ухвали обґрунтовані відсутністю достатніх підстав для відновлення зазначеного процесуального строку, оскільки своєчасне подання первісних касаційних скарг та усунення їх недоліків не впливає на перебіг такого строку.

СПД В.В. та Мелітопольська міська рада Запорізької області у касаційних скаргах ставлять питання про скасування оскаржуваних ухвал Вищого господарського суду України, мотивуючи касаційні скарги порушенням судом норм процесуального права.

Ухвалою Верховного Суду України від 3 березня 2005 р. порушено провадження за касаційними скаргами СПД В.В. та Мелітопольської міської ради на ухвали Вищого господарського суду України від 22 та 28 грудня 2004 р. у справі.

Заслухавши суддю-доповідача, представників відповідачів за позовом, розглянувши та обговоривши доводи касаційних скарг, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційні скарги підлягають задоволенню з таких підстав.

Вимоги до форми і змісту касаційної скарги визначено ст. 111 ГПК.

Зокрема, п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК встановлено, що касаційна скарга повинна містити зазначення суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права.

Повертаючи вперше подані касаційні скарги, Вищий господарський суд України послався на недотримання скаржниками вимог зазначеної норми.

Проте з таким висновком погодитися не можна, оскільки він суперечить фактичним обставинам справи. Із змісту касаційної скарги СПД В.В. вбачається, що скаржник мотивував її неправильним застосуванням судом норм матеріального права, яке полягало в тому, що при ухваленні постанови судом апеляційної інстанції не були застосовані ст. 125 ЗК, ст. 24 Закону України "Про оренду землі", ст. 796 ЦК України, а були застосовані лише норми Правил торгівлі на ринках.

Касаційна скарга Мелітопольської міської ради Запорізької області мотивована неправильним застосуванням апеляційним судом Правил торгівлі на ринках, а саме пунктів 7, 14.

Відтак посилання Вищого господарського суду України на невідповідність поданих скаржниками касаційних скарг вимогам проце-

суального закону спростовується змістом цих касаційних скарг, які за наведеними в них доводами за своєю суттю відповідають вимогам п. 4 ч. 1 ст. 111 ГПК.

Оскільки вперше подані касаційні скарги були повернуті без розгляду неправомірно, а всі наступні ухвали Вищого господарського суду України, в тому числі і оскаржувані, безпосередньо випливають із ухвали від 13 жовтня 2004 р., то всі вони підлягають скасуванню, а касаційні скарги СПД В.В., Мелітопольської міської ради Запорізької області — передачі до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційні скарги СПД В.В. та Мелітопольської міської ради Запорізької області задовольнити.

Ухвали Вищого господарського суду України від 13 жовтня, 16 листопада, 22 та 28 грудня 2004 р. у справі № 17/112д скасувати, а касаційні скарги СПД В.В. та Мелітопольської міської ради Запорізької області на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 4 серпня 2004 р. разом зі справою передати до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України від 28 грудня 2004 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 22 березня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Мелітопольської міської ради на постанову від 4 серпня 2004 р. Запорізького апеляційного господарського суду у справі № 17/112д господарського суду Запорізької області за позовом ТОВ "Мелітопольський ринок" до Мелітопольської міської ради та СПД В.В. про визнання недійсним договору оренди земельної ділянки та за зустрічним позовом СПД В.В. до відповідача — ТОВ "Мелітопольський ринок" про звільнення самовільно зайнятої земельної ділянки та приведення її в придатний для використання стан.

У своєму клопотанні та касаційній скарзі перший відповідач просить відновити пропущений місячний процесуальний строк, посилаючись на право сторони після усунення допущених недоліків, зазначених Вищим

господарським судом України в ухвалі від 13 жовтня 2004 р., повторно подати касаційну скаргу в загальному порядку (ч. 3 ст. 111^3 ГПК).

Відповідно до ст. 110 ГПК касаційна скарга може бути подана протягом одного місяця з дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою, ухвалою апеляційного господарського суду законної сили.

Застосування цього місячного строку є обов'язковим для всіх учасників судового процесу, в тому числі і для господарського суду.

Постанову прийнято Запорізьким апеляційним господарським судом 4 серпня 2004 р., копії направлено сторонам у справі 13 серпня 2004 р.

Належно оформлену касаційну скаргу подано відповідачем лише 6 грудня 2004 р., тобто зі значним пропуском встановленого процесуального строку, перебіг якого закінчився 4 вересня 2004 р.

Судова колегія, розглянувши наявні матеріали, вважає, що клопотання про відновлення пропущеного строку не підлягає задоволенню, а справа — касаційному провадженню з таких підстав.

Виходячи зі змісту статей 52, 110 ГПК, неподання належних доказів сплати держмита, так само як ненадіслання копії скарги сторонам у справі чи третім особам (якщо вони є) у цей обмежений процесуальним законом часовий період не зупиняють перебігу вказаного строку. В зв'язку з цим скарга вважається фактично поданою лише за умов її належного оформлення, тобто в будь-який можливий момент — після усунення недоліків, передбачених пунктами 1—6 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

Адже первісну касаційну скаргу подано відповідачем неналежно оформленою з порушенням вимог ч. 4 ст. 111 ГПК, що стало правомірною підставою її повернення судом згідно з п. 6 ч. 1 ст. 111^3 цього Кодексу (ухвала Вищого господарського суду України від 13 жовтня 2004 р.).

У зв'язку з цим не заслуговують на увагу посилання скаржника на подальше усунення визнаних допущених процесуальних недоліків оформлення касаційної скарги, зазначених у наведеній вище ухвалі Вищого господарського суду України, та своєчасне подання первісної касаційної скарги як на достатні підстави для відновлення встановленого місячного строку, оскільки запізніле усунення зазначених недоліків поза межами процесуального строку жодним чином не впливає на його перебіг. Із змісту клопотання не вбачається існування жодних перешкод, які б позбавляли скаржника можливості подати своєчасно та належно оформленою первісну касаційну скаргу. Натомість наявна реалізація відповідачем права повторного звернення з належно оформленою касаційною скаргою, передбаченого ч. 3 ст. 111^3 ГПК, не тягне автоматичного визнання причин пропуску місячного процесуального строку поважними та його відновлення, а тому доводи скаржника з цього приводу не заслуговують на увагу.

Дійсно, ГПК не встановлено конкретний строк для звернення з клопотанням про відновлення пропущеного місячного строку подання касаційної скарги, проте це не надає скаржнику права на власний розсуд розтягувати на невизначений строк усунення допущених порушень при оформленні первісної касаційної скарги. Адже в даному випадку повторну, належно оформлену скаргу подано більш ніж через місяць після винесення ухвали Вищим господарським судом України від 13 жовтня 2004 р., тобто відповідач протягом місяця з незрозумілих причин зволікав з виправленням допущених недоліків.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 53, 86, 110 ГПК, Вищий господарський суд України

ухвалив:

Відмовити Мелітопольській міській раді у відновленні пропущеного процесуального строку для подання касаційної скарги на постанову від 4 серпня 2004 р. Запорізького апеляційного господарського суду у справі № 17/112д.

26. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" на постанову Вищого господарського суду України від 19 січня 2005 р. у справі № 28/145-04-2597 за позовом ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" до ТОВ "Науково-виробниче підприємство "Одесмонтажспецпроект" про стягнення заборгованості у сумі 5078,54 грн.,

встановив:

У квітні 2004 р. ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" звернулось до суду з позовом про стягнення з ТОВ "Науково-виробниче підприємство "Одесмонтажспецпроект" заборгованості у сумі 5066,88 грн. та 3% річних за прострочення виконання зобов'язання у сумі 11,66 грн. за поставлені відповідачу 14 лютого 2000 р. кабельні барабани.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на рішення господарського суду щодо спору між цими ж сторонами, про цей же предмет та з заявлених позивачем підстав.

Рішенням господарського суду Одеської області від 12 травня 2004 р. позов задоволено з мотивів доведеності боргу відповідача.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 7 липня 2004 р. зазначене рішення скасовано, у позові відмовлено з огляду на те, що позивачем не доведено факт укладення угоди між сторонами шляхом обміну документами та факт отримання відповідачем продукції.

Постановою Вищого господарського суду України від 19 січня 2005 р. постанова Одеського апеляційного господарського суду від 7 липня 2004 р. залишена без змін.

31 березня 2005 р. Верховним Судом України порушено провадження за касаційною скаргою ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків", у якій ставиться питання про скасування постанови Вищого господарського суду України від 19 січня 2005 р. та залишення без змін рішення господарського суду Одеської області від 12 травня 2004 р. В обґрунтування скарги зроблено посилання на неправильне застосування норм матеріального і процесуального права, різне застосування Вищим господарським судом України одного і того ж положення нормативно-правового акта в аналогічних справах.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи і рішення, які приймалися судами в процесі її розгляду, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до п. 1 ст. 111^{18} ГПК, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України за результатами розгляду справи має, зокрема, право залишити постанову Вищого господарського суду України без змін, а скаргу — без задоволення.

Касаційна скарга залишається без задоволення, коли Судова палата визнає, що постанова суду касаційної інстанції ухвалена з дотриманням вимог матеріального і процесуального права.

У даному випадку Судова палата не вбачає підстав для скасування чи зміни оскаржуваної постанови касаційного суду, оскільки остання є законною та обґрунтованою.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" залишити без задоволення.

Постанову Вищого господарського суду України від 19 січня 2005 р. залишити без змін.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 19 січня 2005 р.

(постанову залишено без змін постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 26 квітня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 7 липня 2004 р. у справі № 28/145-04-2597 за позовом ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" до ТОВ "Науково-виробниче підприємство "Одесмонтажспецпроект" про стягнення заборгованості у сумі 5078,54 грн.

Рішенням господарського суду Одеської області від 12 травня 2004 р. у справі № 28/145-04-2597 позов ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" (надалі — Товариство) до ТОВ "Науково-виробниче підприємство "Одесмонтажспецпроект" (надалі — Підприємство) про стягнення заборгованості у сумі 5078,54 грн. задоволено: стягнуто з відповідача на користь позивача заборгованості у сумі 5078,54 грн. з урахуванням процентів річних, витрат по сплаті державного мита та витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 7 липня 2004 р. рішення господарського суду Одеської області від 12 травня 2004 р. скасовано, в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Не погоджуючись з постановою у даній справі, позивач звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить постанову Одеського апеляційного господарського суду від 7 липня 2004 р. скасувати, рішення господарського суду Одеської області від 12 травня 2004 р. залишити без змін.

В обґрунтування своїх вимог скаржник посилається на те, що судом апеляційної інстанції неправильно застосовано норми матеріального і процесуального права, що призвело до прийняття незаконного судового акта.

Колегія суддів, вислухавши пояснення представника позивача, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування господарськими судами норм матеріального і процесуального права, вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до п. 1 ст. 111^9 ГПК касаційна інстанція за результатами розгляду касаційної скарги має право залишити рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції без змін, а скаргу — без задоволення.

Касаційна скарга залишається без задоволення, коли суд визнає, що рішення або постанова господарського суду прийняті з дотриманням вимог матеріального та процесуального права.

Як вбачається з матеріалів справи, суд апеляційної інстанції в порядку статей 43, 99, 101 ГПК всебічно, повно і об'єктивно розглянув у судовому процесі всі обставини справи в їх сукупності, дослідив подані сторонами в обґрунтування своїх вимог і заперечень докази, зокрема надані позивачем — довіреність серії ЯВР № 572372 від 9 лютого 2000 р., видану Підприємством на отримання від Товариства кабельних барабанів, накладну від 14 лютого 2000 р. № 20, товарно-транспортну накладну серії 02ААИ від 14 лютого 2000 р., на які останній посилається як на підтвердження того, що між сторонами шляхом обміну документами укладено угоду про купівлю-продаж кабельних барабанів, що не суперечить положенням ст. 42 ЦК УРСР.

Разом з тим господарським судом апеляційної інстанції встановлено, що засвідчений у довіреності серії ЯВР № 572372 від 9 лютого 2000 р. підпис особи, уповноваженої відповідачем на отримання від позивача продукції, є відмінним від підпису особи, яким засвідчені накладна від 14 лютого 2000 р. № 20, товарно-транспортна накладна серії 02ААИ від 14 лютого 2000 р.

Враховуючи наведене, апеляційний господарський суд дійшов обґрунтованого висновку про те, що надані позивачем документи не можуть бути прийняті судом як докази відпуску продукції позивачем та отримання її відповідачем, в зв'язку з чим позовні вимоги є необґрунтованими і задоволенню не підлягають.

Таким чином, прийнята господарським судом апеляційної інстанції постанова відповідає положенням ст. 105 ГПК та вимогам, що викладені в постанові Пленуму Верховного Суду України від 29 грудня 1976 р. № 11 "Про судове рішення", з наступними змінами та доповненнями.

Водночас відповідно до ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Твердження оскаржувача про порушення і неправильне застосування господарським судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права при прийнятті оскаржуваної постанови не знайшли свого підтвердження, в зв'язку з чим підстави для зміни чи скасування законного та обґрунтованого судового акта відсутні.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ "Телекомунікаційна компанія "Велтон. Телеком. Харків" залишити без задоволення.

Постанову Одеського апеляційного господарського суду від 7 липня 2004 р. у справі № 28/145-04-2597 залишити без змін.

27. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 травня 2005 р.

Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Черкаської об'єднаної ДПІ Черкаської області на ухвалу Вищого господарського суду України від 25 лютого 2005 р. у справі № 07/1062 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю "Променергополіс" (надалі — ТОВ "Променергополіс") до ДПІ у Черкаському районі Черкаської області, відділення Державного казначейства України у Черкаському районі Черкаської області про стягнення з державного бюджету коштів у сумі 503 489 грн. та визнання недійсним розпорядження,

встановив:

Ухвалою від 25 лютого 2005 р. Вищий господарський суд України повернув без розгляду касаційну скаргу Черкаської об'єднаної ДПІ Черкаської області на рішення господарського суду Черкаської області від 4 червня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 18 серпня 2004 р. на підставі п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК. Ухвала обґрунтована тим, що касаційна скарга подана після закінчення строку, встановленого для її подання, а клопотання про його відновлення задоволенню не підлягає.

Черкаська об'єднана ДПІ Черкаської області просить скасувати ухвалу Вищого господарського суду України, мотивуючи касаційну скаргу невідповідністю ухвали положенням Конституції та неправильним застосуванням судом касаційної інстанції норм процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Вимоги до форми і змісту касаційної скарги визначено ст. 111 ГПК, в якій зазначається, що касаційна скарга підписується особою, яка подала скаргу, або її уповноваженим представником. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо скарга підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не визначено.

Вперше повертаючи подану касаційну скаргу ухвалою від 21 жовтня 2004 р., Вищий господарський суд України посилався на те, що вона подана не уповноваженою на те особою. Проте з таким висновком погодитись не можна.

Касаційна скарга на постанову Київського апеляційного господарського суду від 18 серпня 2004 р. підписана виконуючим обов'язки начальника Черкаської об'єднаної ДПІ Черкаської області, який діяв відповідно до покладених на нього повноважень.

За таких обставин Вищий господарський суд України неправильно застосував положення п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК як підставу повернення касаційної скарги. У разі сумніву щодо повноважень особи, яка підписала касаційну скаргу, суд повинен був витребувати додаткові докази, але не мав законних підстав для повернення касаційної скарги.

Повторне повернення касаційної скарги Вищий господарський суд України здійснив без врахування того, що пропуск строку стався внаслідок незаконного повернення Черкаській об'єднаній ДПІ Черкаської області вперше поданої касаційної скарги у встановлений термін.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Черкаської об'єднаної державної податкової інспекції Черкаської області на ухвалу Вищого господарського суду України задовольнити. Ухвалу Вищого господарського суду України від 25 лютого 2005 р. скасувати, а касаційну скаргу Черкаської об'єднаної державної податкової інспекції Черкаської області на рішення господарського суду Черкаської області від 4 червня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 18 серпня 2004 р. разом зі справою передати до Вищого господарського суду України для розгляду по суті.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України від 25 лютого 2005 р.

(ухвала скасована постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 травня 2005 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула клопотання Черкаської об'єднаної ДПІ Черкаської області про відновлення пропущеного строку для подання касаційної скарги на рішення господарського суду Черкаської області від 4 червня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 18 серпня 2004 р. у справі № 07/1062 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю "Променергополіс" (м. Черкаси) до ДПІ у Черкаському районі Черкаської області, відділення Державного казначейства України у Черкаському районі Черкаської області про стягнення з держбюджету коштів у сумі 503 489 грн. та визнання недійсним розпорядження.

Розглянувши клопотання Черкаської ДПІ Черкаської області про відновлення пропущеного процесуального строку для подання касаційної скарги, колегія суддів Вищого господарського суду України не вбачає законодавчо встановлених підстав для його задоволення, виходячи з такого.

Згідно з ст. 110 ГПК касаційна скарга (подання) може бути подана (внесене) протягом одного місяця з дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду законної сили.

Постанова прийнята Київським апеляційним судом 18 серпня 2004 р. і набрала законної сили з дня її прийняття (ч. 2 ст. 105 ГПК).

Первісна касаційна скарга ухвалою Вищого господарського суду України від 21 жовтня 2004 р. повернута скаржнику без розгляду на підставі п. 1 ч. 1 ст. 111^3 ГПК.

З повторною касаційною скаргою ДПІ звернулась 21 грудня 2004 р., тобто із значним пропуском строку, встановленого ст. 110 ГПК для її подання, про що свідчить поштовий штемпель на конверті, в якому скарга надіслана до господарського суду.

Водночас ДПІ в касаційній скарзі просить відновити пропущений строк для подання касаційної скарги.

Відповідно до вимог ст. 53 ГПК за заявою сторони, прокурора чи зі своєї ініціативи господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною та відновити пропущений строк.

Поважними визнаються лише такі обставини, які є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення сторони та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для вчинення процесуальних дій.

Скаржником взагалі не наведено жодних поважних причин, які перешкоджали йому повторно подати касаційну скаргу в місячний термін, навіть виходячи з дати надіслання сторонам у справі ухвали Вищого господарського суду України від 21 жовтня 2004 р.

Крім того, скаржником не усунуті недоліки в оформленні касаційної скарги, про які зазначалося в ухвалі касаційної інстанції.

Керуючись статтями 53, 86, п. 5 ч. 1 ст. 111^3 ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в :

Відмовити Черкаській об'єднаній державній податковій інспекції Черкаської області в задоволенні клопотання про відновлення пропущеного процесуального строку.

Касаційну скаргу Черкаської об'єднаної державної податкової інспекції Черкаської області на рішення господарського суду Черкаської області від 4 червня 2004 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 18 серпня 2004 р. у справі № 07/1062 повернути скаржнику без розгляду.

Видавець
Видавництво "Істина"

Віддруковано з оригінал-макета видавництва "Істина"
(свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів
видавничої продукції
серія ДК № 521 від 05.07.2001)
у ВАТ "Видавництво "Київська правда".
04136, Київ-136, вул. Маршала Гречка, 13.

Комп'ютерна верстка
І. А. Томашівська

Редактор
Н. Г. Ліпова

Підписано до друку 30.03.2006

Формат 70 х 100 1/16
Папір офсетний. Друк офсетний
Ум. друк. арк.14,19. Обл.-вид. арк.15,48
Наклад 1500 прим. Зам. № 1274.

ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

2 (29) 2006